

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

Žan Pol Sartr

Prljave ruke

Drama u sedam slika
(1948)

Prevela: Olga Savić

Lica:

ODERER

IGO

OLGA

DŽESIKA

LUJ

PRINC

SLIK

ŽORŽ

KARSKI

FRANC

ŠARL

PRVA SLIKA

U Olginoj kući. Prizemlje jednog kućerka pokraj glavnog drumu. S desne strane su ulazna vrata i prozor na kome je spuštена roletna. U dnu, telefon najednoj komodi. Levo, u dubini, vrata. Sto, stolice. Nameštaj raznorodan i jeftin. Oseća se da je osoba koja tu živi sasvim ravnodušna prema njemu. S leve strane, pored vrata, kamin. Iznad kamina ogledalo. Drumom s vremena na vreme prolaze automobili. Automobilske trube.

PRVA SCENA

Olga, zatim Igor. Olga, sama, sedi pored radio-aparata i podešava ton. Najpre šumovi, a zatim dosta jasan glas.

SPIKER: Nemačke trupe se povlače celom širinom fronta. Sovjetske trupe su zauzele Kišnar na četrdeset kilometara od ilirske, granice. Svuda gde mogu ilirske trupe odbijaju borbu: veliki broj dezertara je već prešao na stranu saveznika. Ilirci, mi znamo da su vas primorali da se borite protiv SSSRa, nama su poznata duboko demokratska osećanja ilirskog naroda i mi...

Olga okreće dugme i glas se prekida. Ostaje nepomična, očiju uprtih u jednu tačku. Pauza. Čuje se kucanje. Ona se trgne. Ponovo kucanje. Ide polako

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

prema vratima. Opet kucanje.

OLGA: Ko je?

IGOOV GLAS: Igo.

OLGA: Ko?

IGOOV GLAS: Igo Barin. (Olga se u prvom momentu trgne, a zatim stoji nepomično kraj vrata) Ne prepoznaješ moj glas? Hajde, otvori. Otvori mi. Olga ide brzo prema komodi... uzima levom rukom nešto iz fioke, zatim uvija ruku ubrusom i ide da otvori vrata, naglo se povlači unazad kako bi izbegla eventualno iznenađenje. Visok mladić od 23 godine stoji na pragu.

IGO: Ja sam. (Jedan trenutak posmatraju se ćuteći) Iznenađena si?

OLGA: Iznenađena tvojim izgledom.

IGO: Da. Promenio sam se. (Pauza) Jesi li me dobro videla? Prepoznala? Nema možda neke obmane?

(Pokazujući na revolver pokriven ubrusom) Onda, možeš to da ostaviš.

OLGA (ne ostavljajući revolver): Mislila sam da si dobio pet godina.

IGO: Da, dobio sam pet godina.

OLGA: Uđi i zatvori vrata. (Ona se povlači korak unazad, revolver nije sasvim uperen na Igoa, ali je za to potreban samo mali pokret. Igo baci podsmešljiv pogled na revolver, zatim lagano okreće leđa Olgi i zatvara vrata) Pobegao si?

IGO: Pobegao? Nisam lud. Morali su da me dohvate za ramena i izbace napolje. (Pauza) Oslobodili su me zbog dobrog vladanja.

OLGA: Jesi li gladan?

IGO: Ti bi to volela, a?

OLGA: Zašto?

IGO: Zato što je davati lako: drži te na odstojanju. A onda, čovek izgleda bezazleno dok jede. (Pauza) Izvini, ali ja nisam ni gladan ni žedan.

OLGA: Bilo je dovoljno da samo kažeš: ne.

IGO: Ti se, dakle, ne sećaš: ja sam uvek suviše govorio.

OLGA: Sećam se.

IGO (gleda naokolo): Kakva pustoš. A ipak, sve je tu. Moja pisaća mašina?

OLGA: Prodata.

IGO: Zar? (Pauza. Posmatra sobu) Prazno je.

OLGA: Šta je prazno?

IGO (pokazuje naokolo): To. Izgleda kao da je nameštaj stavljen u neku pustinju. Tamo dole sam mogao, kad raširim ruke, da dohvatim istovremeno dva suprotna zida. Priđi. (Ona ne prilazi) Da, naravno, izvan zatvora se živi na pristojnom rastojanju. Koliko izgubljenog prostora! Čudno je biti slobodan, čovek dobije vrtoglavicu. Moraću ponovo da se naviknem da razgovaram sa ljudima ne dodirujući ih.

OLGA: Kad su te pustili?

IGO: Maločas.

OLGA: Došao si pravo ovamo?

IGO: A kud bih mogao da odem?

OLGA: Ni sa kim nisi razgovarao? (Igo je gleda, a zatim se nasmeje)

IGO: Ne, Olga. Ne. Budi spokojna. Ni sa kim. (Njena napregnutost malo popusti. Gleda ga)

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Nisu ti obrijali glavu.

IGO: Nisu.

OLGA: Ali su isekli tvoj čuperak.

IGO (posle pauze): Jesi li zadovoljna što me opet vidiš?

OLGA: Ne znam. (Neki auto prolazi putem. Sirena. Buka motora. Igo zadrhti. Auto se udaljava. Olga ga hladno posmatra) Ako je istina da su te oslobodili, nemaš potrebe da se bojiš.

IGO (ironično): Misliš? (Pauza) Kako je Luj?

OLGA: Dobro.

IGO: A Loran?

OLGA: On... nije imao sreće.

IGO: Naslutio sam. Ne znam zašto, ali o njemu sam obično mislio kao o već umrlom. Mora da se ovde štošta promenilo.

OLGA: Sve je postalo teže otkad su Nemci ovde.

IGO (ravnodušno): Da, istina. Oni su ovde.

OLGA: Od pre tri meseca. Pet divizija. U stvari, one su bile u prolazu na putu za Mađarsku. A zatim su ostale.

IGO: Ah, ah. (Sa interesom) Ima li novih kod vas?

OLGA: Mnogo.

IGO: Mladih?

OLGA: Ima i mladih. Ne primamo ih više na isti način kao nekada. Treba popuniti praznine: postali smo nešto blaži.

IGO: Da, naravno, treba se prilagoditi. (Sa malim nespokoјstvom) Ali u suštini, linija je ista?

OLGA (u neprilici je): Pa, da... uglavnom, naravno.

IGO: Najzad, vi ste živeli. U tamnici čovek teško može da zamisli kako drugi nastavljaju da žive. Imaš li nekoga?

OLGA: S vremena na vreme. (Na Igoovu reakciju) Ne trenutno.

IGO: Da li ste... ponekad razgovarali o meni?

OLGA (neubedljivo laže): Da. Ponekad.

IGO: Dolazili su noću biciklima, kao u moje vreme, sedali za sto, Luj je punio svoju lulu, i tad neko kaže: jedne ovakve noći, Mali se ponudio da izvrši poverljiv zadatak.

OLGA: To ili nešto slično.

IGO: I na to ćete vi: dobro se on izvukao, obavio je svoj posao kako treba i ne kompromitujući nikoga.

OLGA: Da. Da. Da.

IGO: Ponekad, budila me kiša; pomislio bih: i kod njih pada, a zatim, pre no što ponovo zaspim: možda će baš ove noći govoriti o meni. To je bila moja glavna nadmoćnost nad mrtvima: ja sam mogao još uvek da mislim da vi mislite na mene. (Olga mu nehotice i nevešto dotakne ruku. Gledaju se. Olga skloni ruku) A onda, jednog dana ste rekli: on ima da odleži još tri godine i kad izađe (menja ton ne skidajući pogled sa Olge)... kad izađe, za nagradu ćemo ga ubiti kao pseto. OLGA (naglo ustukne): Ti si lud?

IGO: Hajde, Olga. Ostavi se toga. (Pauza) Jesu li tebe zadužili da mi pošalješ bombone?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Kakve bombone?

IGO: No, hajde reci.

OLGA (zapovednički): Kakve bombone?

IGO: Od čokolade, sa likerom, u ružičastoj kutiji. Tokom šest meseci izvesni Dreš mi je uredno slao pakete. Kako nisam poznavao nikoga ko se tako zove, bilo mi je jasno da paketi dolaze od vas i to me je radovalo. Zatim, pošiljke su prestale da stižu i ja sam pomislio: zaboravljaju me. A onda, pre jedno tri meseca, dobio sam od istog pošiljaoca paket sa bombonama i cigaretama. Ja sam popužio cigarete, a moj sused iz ćelije je pojeo bombone. Jedni čovek, prošao je vrlo loše. Vrlo loše. I tada sam pomislio: ne zaboravljaju me.

OLGA: I onda?

IGO: To je sve.

OLGA: Oderer je imao prijatelje kojima sigurno nisi prirastao za srce.

IGO: Oni ne bi čekali dve godine da mi to stave na znanje. Ne, Olga, ja sam imao dovoljno vremena da razmišljam o svemu tome i našao sam samo jedno obrazloženje: u početku, Partija je mislila da ja još mogu da budem koristan, a zatim je promenila mišljenje.

OLGA (blago): Ti suviše govoriš, Igo. Uvek suviše. Potrebno ti je da govoriš da bi osetio da živiš.

IGO: Jeste, govorim suviše, znam to odavno, i vi nikada niste imali poverenja u mene. Nije potrebno da dalje istražujemo. (Pauza) Znaš, ne ljutim se ja na vas. Ceo taj događaj je rđavo počeo.

OLGA: Igo, pogledaj me. Misliš li stvarno to što govoriš? (Ona ga gleda) Da, ti to misliš. (Ljutito) Zašto si onda došao k meni? Zašto? Zašto?

IGO: Zato što ti, nećeš moći da pucaš u mene. (Posmatra revolver koji ona još uvek drži i nasmeje se) Tako bar pretpostavljam. (Olga baci revolver na sto) Vidiš.

OLGA: Slušaj Igo. Ja ne verujem ni u jednu jedinu reč od toga što si mi ispričao i nisam primila nikakvo naređenje u vezi s tobom. Ali ako ga bilo kad primim, treba da znaš da ću učiniti kako mi bude naređeno. I ako me neko iz Partije upita za tebe, reći ću da si ovde, makar te posle toga ubili pred mojim očima. Imaš li novca?

IGO: Ne.

OLGA: Daću ti ga i ti ćeš otići.

IGO: Kuda? Da se vučem po malim pristanišnim ulicama ili po dokovima? Voda je hladna, Olga. Ovde, bez obzira šta me snađe, svetlo je i toplo. Biće to ipak ugodniji svršetak.

OLGA: Igo, učiniću ono što mi Partija bude naredila. Uveravam te da ću učiniti ono što mi bude naređeno.

IGO: Onda i sama znaš da je to istina.

OLGA: Odlazi.

IGO: Neću. (Imitirajući Olgu) "Učiniću ono što mi Partija bude naredila."

Iznenadićeš se. I pored najbolje volje, ono što čovek radi, nije nikada tačno ono što mu je Partija naredila. "Otići ćeš kod Oderera i sručićeš mu tri metka u stomak." Zar to nije jedno prosto naređenje? Ja sam bio kod Oderera i sručio sam mu tri metka u stomak. Ali to je bilo nešto sasvim drugo. Naređenje? Nije

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

postojalo više nikakvo naređenje. U jednom trenutku naređenja te ostave sasvim samog. Da, naređenje je ostalo negde pozadi, a ja sam krenuo sasvim sam i ubio sasvim sam i čak ne znam više zašto. Voleo bih da ti Partija naredi da pucaš u mene. Da bih video. Samo zato da bih video.

OLGA: Videćeš. (Pauza) Šta misliš sada da radiš?

IGO: Ne znam. Nisam o tome mislio. Kad su otvorili zatvorska vrata mislio sam da ću doći ovamo, i eto, došao sam.

OLGA: Gde je Džesika?

IGO: Kod svog oca. U prvo vreme mi je ponekad pisala. Mislim da više ne nosi moje ime.

OLGA: Gde da te smestim? Drugovi ovamo dolaze svakog dana. Ulaze kako hoće.

IGO: I u tvoju sobu?

OLGA: Ne.

IGO: Ali ja sam tamo ulazio. Na divanu je bio crveni prekrivač, na zidovima hartija sa žutim i zelenim romboidima i dve fotografije, od kojih je jedna moja.

OLGA: Praviš inventar?

IGO: Ne, samo se sećam. Često sam na to mislio. Druga fotografija mi je zadavala muke: ne sećam se više čija je bila. (Neki auto prolazi putem. Oboje začute. Auto se zaustavlja. Vrata na kolima su se zalupila. Kucanje)

OLGA: Ko je?

ŠARLOV GLAS: Šarl.

IGO (šapatom): Ko je Šarl?

OLGA (isto tako): Jedan od naših.

IGO (gledaju se): Dakle? (Kratka pauza. Šarl ponovo kuca).

OLGA: Pa šta čekaš? Idi u moju sobu: moći ćeš da kompletiraš svoje uspomene. (Igo odlazi, Olga ide da otvori vrata)

DRUGA SCENA

Olga, Šarl i Franc

ŠARL: Gde je?

OLGA: Ko?

ŠARL: Onaj tip. Pratimo ga od izlaska iz ćorke. (Kratka pauza) Nije ovde?

OLGA: Jeste. Ovde je.

ŠARL: Gde?

OLGA: Tamo. (Pokazuje svoju sobu)

ŠARL: U redu. (Daje znak Francu dapode za njim, stavlja ruku u džep mantila i polazi korak napred. Olga mu preseca put)

OLGA: Ne.

ŠARL: To neće trajati dugo, Olga. Ako hoćeš, idi i prošetaj. Kad se vratiš, nećeš zateći nikoga i neće biti nikakvih tragova. (Pokaže Franca) Mali je tu da raščisti.

OLGA: Ne.

ŠARL: Pusti me da obavim svoj posao, Olga.

OLGA: Luj te je poslao?

ŠARL: Da.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Gde je on?

ŠARL: U kolima.

OLGA: Idi ga pozovi. (Šarl okleva) Hajde, kažem ti da ideš da ga pozoveš. (Šarl daje Francu znak i ovaj odlazi. Olga i Šarl stoje licem u lice i ćute. Olga, ne skidajući očiju sa Šarla, podiže sa stola ubrus u koji je zamotan revolver)

TREĆA SCENA

Olga, Šarl, Franc i Luj

LUJ: Šta je to s tobom? Zašto ih sprečavaš da obave svoj posao?

OLGA: Suviše vam se žuri.

LUJ: Suviše žuri?

OLGA: Udalji ih.

LUJ: Sačekajte me napolju. Ako zovem, dođite. (Oni izlaze) Dakle? Šta imaš da mi kažeš? (Pauza)

OLGA (blago): Luj, on je radio za nas.

LUJ: Ne budi dete, Olga. Taj tip je opasan. On ne sme da govori.

OLGA: Neće govoriti.

LUJ: On? To je najneverovatniji brbljivac...

OLGA: Neće govoriti.

LUJ: Pitam se da li ga ti vidiš onakvog kakav je. Uvek si imala neku slabost prema njemu.

OLGA: A ti protiv njega. (Pauza) Luj, nisam te pozvala da bismo govorili o našim slabostima; govorim ti u interesu Partije. Otkako su Nemci ovde, mi smo izgubili mnogo ljudi. Ne možemo sebi dozvoliti da likvidiramo tog dečka a da ne ispitamo da li je upotrebljiv.

LUJ: Upotrebljiv? To je bio jedan mali, nedisciplinivani anarhist, intelektualac koji je mislio samo na to kako da se pokaže, buržuj koji je radio kad se to njemu prohtelo i koji je puštao da propadne posao zbog jednog "da" ili jednog "ne".

OLGA: Ali je i momak koji je sa svojih dvadeset godina ubio Oderera okruženog telesnom gardom i udesio da političko ubistvo izgleda kao zločin iz ljubomore.

LUJ: A da li je to bilo političko ubistvo? Taj slučaj nije nikad rasvetljen.

OLGA: Tačno. Taj slučaj bi trebalo sada rasvetliti.

LUJ: Ima u tom slučaju nešto što zaudara. Ne bih hteo da po tome čačkam, a zatim, ja nemam vremena da ga sad stavljam na ispit.

OLGA: Ja imam vremena. (Na Lujev pokret) Luj, bojim se da ne unosiš suviše osećanja u tu stvar.

LUJ: A ja se opet bojim da ti unosiš više nego suviše.

OLGA: Jesi li me ikad video da se prepuštam osećanjima? Ja ne tražim da mu pokloniš život bez ikakvih uslova. Nije me briga za njegov život. Samo kažem da pre no što ga uklonite treba ispitati da li bi Partija mogla ponovo da ga koristi.

LUJ: Partija ne može ponovo da ga koristi - pogotovu ne sada. To dobro znaš.

OLGA: On je radio pod lažnim imenom i niko ga ne poznaje, izuzev Lorana, koji je mrtav i Dresdena, koji je na frontu. Bojiš se da ne progovori? Pod dobrom

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

prismotrom neće govoriti. On je intelektualac i anarhista? Jeste, ali je isto tako i očajnik. Dobro vođen može da posluži za sve poslove. On je to i dokazao.

LUJ: Dakle? Šta predlažeš?

OLGA: Koliko je sati?

LUJ: Devet.

OLGA: Vratite se u ponoć. Ja ću saznati zašto je pucao na Oderera i kakav je sada. Ako se budem uverila da može da radi za nas, reći ću vam to kroz vrata, a vi ćete ga ostaviti da mirno spava i sutra ujutro ćete mu dati uputstva.

LUJ: A ako nije upotrebljiv?

OLGA: Otvoriću vam vrata.

LUJ: Veliki rizik za beznačajnu stvar.

OLGA: Kakav rizik? Ima li ljudi oko kuće?

LUJ: Četvorica.

OLGA: Neka ostanu na službi do ponoći. (Luj se ne miče) Luj, on je radio za nas. Treba mu dati još jednu šansu.

LUJ: U redu. Sastanak u ponoć. (Izlazi)

ČETVRTA SCENA

Olga, zatim Igo. (Olga ide prema vratima i otvara ih. Igo izlazi)

IGO: Bila je to tvoja sestra.

OLGA: Molim?

IGO: Fotografija na zidu. Bila je to fotografija tvoje sestre. (Pauza) A moju si sklonila. (Olga ne odgovara. Onje gleda) Izgledaš pokislo? Šta su hteli?

OLGA: Traže te.

IGO: Ah! Rekla si im da sam ovde?

OLGA: Da.

IGO: Dobro. (Krene ka izlazu)

OLGA: Noć je svetla i drugovi su oko kuće.

IGO: Ah? (Seda za sto) Daj mi da jedem. (Olga ode da donese tanjir, hleb i šunku. Dok stavlja ispred njega tanjir i jelo, on govori) Nisam se prevario što se tiče tvoje sobe. Ni jedan jedini put. Sve je isto kao u mojoj uspomeni.

(Pauza) Ali dok sam bio u ćorki, mislio sam: to je samo uspomena. Istinska soba je tamo, sa druge strane zida. Sada sam ušao, razgledao sam tvoju sobu i ona ne izgleda ništa stvarnija od moje uspomene. Ćelija je takođe bila san. I oči Oderera onog dana kada sam pucao u njega. Misliš li da ću uspeti da se probudim? Možda kad tvoji drugovi budu došli po mene sa svojim pucaljka...

OLGA: Neće te ni dirnuti dok budeš ovde.

IGO: Postigla si to? (Sipa vino u čašu) Bilo bi bolje da izađem i svemu učinim kraj.

OLGA: Ćekaj. Imaš jednu noć. Mnogo stvari može da se dogodi za jednu noć.

IGO: Šta može da se dogodi?

OLGA: Štošta može da se izmeni.

IGO: Šta?

OLGA: Ti. Ja.

IGO: Ti?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: To zavisi od tebe.

IGO: Ja treba da te izmenim? (Nasmeje se, zatim ustane i krene prema njoj. Ona se brzo skloni)

OLGA: Nisam na to mislila. Tako me mogu izmeniti samo kad ja to želim. (Pauza. Igo slegne ramenima i ponovo seda. Počinje da jede)

IGO: Dakle?

OLGA: Zašto ne bi opet prišao nama?

IGO (prsne u smeh): Baš si izabrala trenutak da me to pitaš!

OLGA: Ali, ako bi to bilo moguće? Ako pretpostavimo da je ceo taj slučaj bio nespornost. Nisi se nikad pitao šta ćeš raditi po izlasku iz zatvora?

IGO: Nisam o tome mislio.

OLGA: A o čemu si mislio?

IGO: O onome što sam učinio. Pokušavao sam da shvatim zašto sam to učinio.

OLGA: I jesi li najzad shvatio? (Igo sleže ramenima) Kako se desilo to sa Oederom? Je li istina da se vrteo oko Džesike?

IGO: Da.

OLGA: Znači, iz ljubomore si...

IGO: Ne znam... Ne verujem.

OLGA: Pričaj.

IGO: Šta?

OLGA: Sve. Od početka.

IGO: Nije mi teško da pričam: tu priču znam napamet; ponavljao sam je svakog dana u zatvoru. Ali ako treba da kažem njen smisao, to je druga stvar. To je glupa priča kao i sve priče. Ako je posmatraš iz daleka, čini ti se da je na dohvatu ruke; ali ako hoćeš da joj se približiš, sve ode do vraga. Čin se uvek odigra i suviše brzo. Naglo izleti iz tebe i ti ne znaš da li si ga učinio zato što si tako hteo ili što nisi mogao da ga sprečiš. Činjenica je da sam pucao...

OLGA: Počni od početka.

IGO: Početak - ti ga znaš isto tako dobro kao i ja. Uostalom, ima li ga uopšte? Priča može da počne marta 43. kad me je Luj pozvao. Ili godinu dana ranije, kada sam ušao u Partiju. Ili možda još ranije - od mog rođenja. Uostalom, nije važno. Pretpostavimo da je sve počelo marta 1943. (Dok on govori, na sceni se polako gasi svetlo)

DRUGA SLIKA

Isti dekor, dve godine ranije u Olginoj kući. Noć je. Kroz vrata u dnu čuje se žamor, čas glasniji čas tiši, kao kad više osoba aktivno učestvuje u razgovoru.

PRVA SCENA

Igo, Ivan. Igo kuca na mašini. On izgleda mnogo mlađi nego u prethodnoj slici. Ivan se šeta s kraja na kraj sobe.

IVAN: Ej!

IGO: Aha?

IVAN: Zar ne bi mog'o da prestaneš da kucaš?

IGO: Zašto?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IVAN: Nervira me.

IGO: Ne izgledaš kao nervčik.

IVAN: Pa i nisam. Ali sad me nervira. Ne možeš malo da pričaš?

IGO (brzo): Ja? Sa najvećim zadovoljstvom. Kako se zoveš?

IVAN: U ilegalstvu sam Ivan. A ti?

IGO: Raskoljnikov.

IVAN (smejući se): Zar je to neko ime?

IGO: To je moje ime u Partiji.

IVAN: Gde li si ga samo upec'o?

IGO: Tip iz jednog romana.

IVAN: A šta on radi?

IGO: Ubija.

IVAN: A ti, jesi li ubijao?

IGO: Ne. (Pauza) Ko te je poslao ovamo?

IVAN: Luj.

IGO: I šta treba da radiš?

IVAN: Da čekam dok ne bude deset sati.

IGO: A onda? (Ivan pokazuje gestom da je to stvar o kojoj treba da ga pita. Čuje se galama iz susedne sobe. Liči na svađu)

IVAN: Šta to tamo kuju momci? (Igo imitira Ivanov gest)

IGO: Vidiš: glupo je to što razgovor ne može da ide suviše daleko. (Pauza)

IVAN: Jesi li već dugo u Partiji?

IGO: Od četrdeset druge; što će reći godinu dana. Ušao sam kad je Regent objavio rat SSSR-u. A ti?

IVAN: Skoro se više i ne sećam. Mislim da sam oduvek u njoj. (Pauza) Da li to ti praviš novine?

IGO: Ja i drugi.

IVAN: Često mi prolaze kroz šake, ali ih ne čitam. Niste vi krivi, ali vaše vesti kasne uvek osam dana za BBS-ijem ili Sovjetskim radiom.

IGO: A odakle bi ti hteo da saznamo novosti? I mi ih kao i vi slušamo preko radija.

IVAN: Ništa ja ne kažem. Ti radiš svoj pos'o i nema šta da ti se prigovara. (Pauza) Kolko je sati?

IGO: Pet do deset.

IVAN: Uh. (Zeva)

IGO: Šta ti je?

IVAN: Ništa.

IGO: Ne osećaš se dobro?

IVAN: Dobro mi je.

IGO: Ne izgleda kao da ti je sve potaman.

IVAN: Ma, u redu je, kažem ti. Uvek sam ovakav pre...

IGO: Pre čega?

IVAN: Pre ničega. (Pauza) Kad budem na mom biciklu, biće bolje. (Pauza) Suviše sam se raznežio. Ne bih ni mrava zgazio. (Zeva. Ulazi Olga)

DRUGA SCENA

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

Isti, Olga (Ona stavlja kofer blizu vrata)

OLGA (Ivanu): Evo. Možeš li da ga staviš u prtljažnik?

IVAN: Da vidim? Da. U redu je.

OLGA: Deset je sati. Možeš da kidaš. Jesu li ti rekli za rampu i kuću?

IVAN: Da.

OLGA: Onda, sa srećom.

IVAN: Ne pominji nesreću. (Pauza) Poljubac?

OLGA: Naravno. (Poljubi ga u oba obraza)

IVAN (okrene se prema Igo, uzima kofer, i pre nego što izađe sa komičnim izrazom): Do viđenja Raskoljnikov.

IGO (smejući se): Idi do đavola. (Ivan izlazi)

TREĆA SCENA

Igo, Olga

OLGA: Nije trebalo da mu kažeš da ide do đavola.

IGO: Zašto?

OLGA: To se ne govori.

IGO (začuden): Ti si, Olga, izgleda sujeverna?

OLGA (razdraženo): Ne. (Igo je pažljivo posmatra)

IGO: Šta treba on da radi?

OLGA: Nije potrebno da znaš.

IGO: Hoće li dići u vazduh most u Korsku?

OLGA: Zašto želiš da ti to kažem? Kad se radi o opasnim akcijama, što manje o njima znaš, to bolje po tebe.

IGO: Ali, ti znaš šta će on uraditi.

OLGA (sležući ramenima): Oh, ja...

IGO: Naravno: ti ćeš držati jezik za zubima. Ti si kao Luj: ubiće te, a nećeš progovoriti. (Kratka pauza) A ko vam kaže da ću ja govoriti? Kako možete da imate poverenja u mene ako me ne stavite na ispit?

OLGA: Partija nije večernja škola. Mi ne želimo da te ispitujemo, nego da ti nađemo odgovarajući posao.

IGO (pokaže pisaću mašinu): A odgovarajući posao za mene je ovaj?

OLGA: Da li bi umeo da razmontiraš šine?

IGO: Ne.

OLGA: Pa onda. (Pauza. Igo se posmatra u ogledalu) Misliš da si lep?

IGO: Gledam da li ličim na oca. (Pauza) Sa brkovima, sličnost bi bila neverovatna.

OLGA (sležući ramenima): Pa?

IGO: Ja ne volim svog oca.

OLGA: Poznato nam je.

IGO: On mi je rekao: "Ja sam, takođe, u svoje vreme bio član jedne grupe revolucionara; pisao sam u njihovim novinama. Proći će te to, kao što je i mene prošlo..."

OLGA: Zašto mi to pričaš?

IGO: Onako. O tome mislim svaki put kad se gledam u ogledalu. I to je sve.

OLGA (pokazujući vrata sobe za sastanke): Luj je tamo?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Jeste.

OLGA: A Oderer?

IGO: Ja ga ne poznajem, ali mislim da jeste. Ko je on u stvari?

OLGA: Bio je poslanik Landstaga pre raspuštanja Skupštine. Sada je sekretar Partije. Oderer nije njegovo pravo ime.

IGO: A koje je njegovo pravo ime?

OLGA: Već sam ti rekla da si suviše radoznao.

IGO: Grozna galama. Kao da se svađaju.

OLGA: Oderer je sazvao Komitet da bi izglasali jedan predlog.

IGO: Kakav predlog?

OLGA: Ne znam. Znam samo da je Luj protiv.

IGO (smejući se) Onda, ako je on protiv, i ja sam. Nije ni potrebno da znam o čemu se radi. (Pauza) Olga, ti treba da mi pomogneš.

OLGA: U čemu?

IGO: Ubedi Luja da me pusti da učestvujem u nekoj direktnoj akciji. Dosta mi je toga da ja pišem dok drugi ginu.

OLGA: Ti si takode izložen riziku.

IGO: Nije to isto. (Pauza) Olga, ne živi mi se.

OLGA: Zaista? Zašto?

IGO (uz gest): Suviše komplikovano.

OLGA: Ali, ti si oženjen.

IGO: Ah!

OLGA: I voliš svoju ženu.

IGO: Da, naravno. (Pauza) Čovek kome se ne živi može dobro da posluži ako samo znaju da ga iskoriste. (Pauza. Galama iz susedne sobe) Izgleda da tamo loše ide.

OLGA (uznemirena): Vrlo loše.

ČETVRTA SCENA

Isti i Luj. Vrata se otvaraju. Luj izlazi sa još dva čovjeka, koji brzoprolaze i nestaju iza ulaznih vrata.

LUJ: Gotovo je.

OLGA: Oderer?

LUJ: Izašao je na zadnji izlaz sa Borisom i Lukasom.

OLGA: Dakle?

LUJ (sleže ramenima, bez odgovora. Pauza. Zatim) Gadovi!

OLGA: Glasali ste?

LUJ: Da. (Pauza) Dobio je ovlašćenje da vodi pregovore. Kad ponovo dode sa preciznim predlozima, dobiće igru.

OLGA: Kad je sledeći sastanak?

LUJ: Za deset dana. Ostaje nam ipak još jedna nedelja. (Olga ga upozorava daje Igo tu) Šta? Ah, da... Ti si još ovde? (Gleda ga i ponavlja rasejano) Još si ovde... (Igo učini pokret kao da će da ode) Ostani. Imam možda posao za tebe. (Olgi) Ti ga poznaješ bolje od mene. Koliko vredi?

OLGA: Mislim da je u redu.

LUJ: Ne postoji opasnost da popusti?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Ne, sigurno. Pre bi mogao...

LUJ: Šta?

OLGA: Ništa. U redu je.

LUJ: Dobro. (Pauza) Je li Ivan otišao?

OLGA: Pre četvrt sata.

LUJ: Mi smo na zgodnom mestu: čućemo eksploziju odavde. (Pauza. Ide prema Igo) Izgleda da si željan akcije?

IGO: Da.

LUJ: Zašto?

IGO: Tako.

LUJ: Odlično. Samo ti ništa ne znaš da uradiš sa svojih deset prstiju.

IGO: Tačno. Ne znam ništa da radim.

LUJ: Pa?

IGO: U Rusiji je pred kraj prošlog veka bilo ljudi koji bi sa bombom u džepu stali na put kojim treba da prođe nadvojvoda. Kad ovaj naiđe, bomba eksplodira i obojica odlete u vazduh, Eto, ja bih to mogao da radim.

LUJ: To su bili anarhisti. Ti sanjaš o tome zato što si kao i oni: intelektualni anarhista. Za pedeset godina si u zakašnjenju: sa terorizmom je svršeno.

IGO: Znači, ja nisam nizašto.

LUJ: U toj oblasti.

IGO: Ne govorimo više o tome.

LUJ: Čekaj. (Pauza) Možda bih mogao da nađem neki posao za tebe.

IGO: Pravi posao?

LUJ: Zašto da ne?

IGO: I ti ćeš stvarno imati poverenja u mene?

LUJ: To zavisi od tebe.

IGO: Luj, učiniću bilo šta.

LUJ: Videćemo. Sedi. (Pauza) Evo kakva je situacija: s jedne strane Regentova fašistička vlada koja se politički vezala za Osovinu; sa druge naša Partija, koja se bori za demokratiju, slobodu i besklasno društvo. Između njih, Pentagon, koji tajno okuplja liberalno građanstvo i nacionaliste. Tri grupe sa nepomirljivim interesima, tri grupe ljudi koji se mrze. (Pauza) Oderer nas je sazvao večeras, jer hoće da se Proleterska partija udruži sa fašistima i Pentagonom kako bi posle rata delila sa njima vlast. Šta misliš o tome?

IGO (smejući se): Šališ se.

LUJ: Zašto?

IGO: Zato što je to koješta.

LUJ: Pa ipak se maločas o tome diskutovalo tri sata.

IGO (zaprepašćen) Pa... to je kao kad bi mi rekao da nas je Olga sve izdala policiji, a da je Partija izglasala da joj se na tome čestita.

LUJ: Što bi ti radio kad bi se većina izjasnila u prilog tom zbližavanju?

IGO: Pitaš me to ozbiljno?

LUJ: Da.

IGO: Ja sam napustio svoju porodicu i svoju klasu onog dana kada sam shvatio šta je to ugnjetavanje. Niukom slučaju ne bih prihvatio kompromis sa njom.

LUJ: Ali ako su stvari ipak dotle došle?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: U tom slučaju bih uzeo bombu i otišao da ubijem prvog žacu na Kraljevom trgu, ili, sa malo više sreće, nekog narednika. Zatim bih čekao pored leša da vidim što će mi se dogoditi. (Pauza) Ali ne, pa to je koješta.

LUJ: Komitet je usvojio Odererov predlog sa četiri glasa prema tri. U toku sledeće nedelje Oderer će se naći sa Regentovim izaslanicima.

IGO: Je li se on prodao?

LUJ: Ne znam i nije me za to briga. Objektivno gledajući, on je izdajnik i to mi je dovoljno.

IGO: Ali, Luj... Najzad... ja ne znam, ja... to je... pa to je apsurd; Regent nas mrzi, on nas proganja, on se bori na strani Nemaca protiv SSSRa, on je streljao naše ljude - i kako onda može...?

LUJ: Regent ne veruje više u pobedu Osovine: on hoće da spase svoju kožu. Ako pobede Saveznici, želi da bude u mogućnosti da kaže da je igrao dvostruku igru.

IGO: Ali drugovi...

LUJ: Cela KP koju ja predstavljam je protiv Oderera. Samo, ti znaš kako to izgleda. Proleterska partija je stvorena stapanjem KP i socijaldemokrata. Socijaldemokrati su glasali za Oderera, a oni imaju većinu.

IGO: A zašto su oni...?

LUJ: Zato što se boje Oderera.

IGO: Zar mi ne možemo da se odvojimo od njih?

LUJ: Rascep? Nemoguće. (Pauza) Ti si uz nas, mali?

IGO: Olga i ti ste me svemu naučili i ja vam sve dugujem. Za mene - Partija - to ste vi.

LUJ (Olgi) On stvarno misli to što kaže?

OLGA: Da.

LUJ: Dobro. (Igou) Shvataš kakva je situacija: mi ne možemo ni da napustimo Komitet, ni da u njemu prevagnemo... Ali radi se samo o Odererovoj veštini. Bez Oderera ostale bismo imali u šaci. (Pauza) Oderer je tražio prošlog utorka od Partije da mu dodeli jednog sekretara. Studenta. Oženjenog.

IGO: Zašto oženjenog?

LUJ: Ne znam. Ti si oženjen?

IGO: Da.

LUJ: Dakle? Prihvataš? (Gledaju se neko vreme)

IGO (snažno): Da.

LUJ: Vrlo dobro. Otići ćeš sutra sa svojom ženom. On stanuje na dvadeset kilometara odavde u jednom letnjikovcu koji mu je neki prijatelj stavio na raspolaganje. Tamo je sa tri snagatora koji su s njim za slučaj neke gužve. Ti ćeš samo paziti šta on radi; mi ćemo uspostaviti vezu od dana tvog dolaska. On ne sme da se sastane sa Regentovim predstavnicima. Ili, u svakom slučaju, ne sme sa njima da se sastane dva puta. Je li ti jasno?

IGO: Da.

LUJ: Jedne večeri koju ti budemo označili, otvorićeš vrata trojici drugova: oni će svršiti što je potrebno. Pred ulazom će biti auto i ti ćeš za to vreme pobeći sa svojom ženom.

IGO: Oh, Luj!

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

LUJ: Šta je?

IGO: Dakle tako? Samo to? Znači, samo za to me smatraš sposobnim?

LUJ: Ne prihvataš?

IGO: Ne. Nipošto. Neću da budem potkazivač. I mi držimo do sebe. Jedan intelektualni anarhista ne prihvata bilo kakav posao.

OLGA: Igo!

IGO: Evo šta vam ja predlažem: nema potrebe za održavanjem veze, ni za špijunažu. Ja ću sve sam svršiti.

LUJ: Ti?

IGO: Ja.

LUJ: Suviše težak posao za jednog amatera.

IGO: Trojica vaših ubica će nabasati možda na Odererovu telesnu gardu; oni se izlažu riziku da budu ubijeni. Ja ću, kao njegov sekretar i pošto zadobijem njegovo poverenje, biti sam sa njim po nekoliko sati dnevno.

LUJ (oklevajući): Ja, ne... t

OLGA: Luj!

LUJ: Da?

OLGA (blago): Imaj u njega poverenja. Ovaj momak već dugo čeka takvu priliku. I on će ići do kraja.

LUJ: Da li ti odgovaraš za njega?

OLGA: Potpuno.

LUJ: U redu. Dakle slušaj... (Čuje se izdaleka potmula eksplozija)

OLGA: Uspeo je.

LUJ: Ugasi! Igo, otvori prozor! (Igo gasi svetlo i otvara prozor. U daljini sija crvena svetlost požara)

OLGA: Ala gori tamo. Ala gori! Pravi požar. Uspeo je. (Svi su na prozoru)

IGO: Uspeo je. Pre kraja nedelje, jedne slične noći bićete ovde oboje i očekivaćete vesti; bićete nespokojni, govorićete o meni i ja ću značiti nešto za vas. Pitaćete se: šta li on radi? A zatim će zazvoniti telefon, ili će neko pokucati na vrata i vi ćete se nasmejati kao što se sada smejete i reći ćete: "Uspeo je". (Zavesa)

TREĆA SLIKA

Baštenska kuća. Krevet, ormani, fotelje, stolice. Ženske haljine preko svih stolica, otvoreni koferi na krevetu.

PRVA SCENA

Džesika, Igo. Džesika rasprema. Ide da pogleda kroz prozor. Vraća se. Ide kajednom zatvorenom koferu u uglu sobe. (Na koferu inicijali I. B) Dovlači kofer napred, opet pogleda kroz prozor, ide do plakara, pretura po džepovima muškog odela, vadi odatle ključ, otvara kofer, užurbano preturapo njemu, ide opet da pogleda kroz prozor, vraća se, ponovo pretura, nađe nešto što gleda ledima okrenuta publici i opet pogleda kroz prozor. Trgne se, zatvara brzo kofer, vraća ključ u odelo i sakriva ispod dušeka predmete koje je držala u ruci.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

Ulazi Igo.

IGO: Nikad kraja. Je li ti bilo dugo vreme?

DŽESIKA: Užasno.

IGO: Šta si radila?

DŽESIKA: Spavala sam.

IGO: Kad se spava, onda vreme nije dugo.

DŽESIKA: Sanjala sam da mi je dugo vreme. To me je probudilo, pa sam raspakivala kofere. Šta misliš o smeštaju? (Pokazuje odela u neredu preko kreveta i stolica)

IGO: Ne znam. To je privremeno?

DŽESIKA: Ne. Konačno.

IGO: Vrlo dobro.

DŽESIKA: Kako izgleda?

IGO: Ko?

DŽESIKA: Oderer.

IGO: Oderer? Kao i svi drugi.

DŽESIKA: Kojih je godina?

IGO: Srednjih.

DŽESIKA: Kojih srednjih?

IGO: Između dvadeset i šezdeset.

DŽESIKA: Visok ili mali?

IGO: Srednjeg rasta.

DŽESIKA: Osobeni znaci?

IGO: Veliki ožiljak, perika i stakleno oko.

DŽESIKA: Strahota!

IGO: Šalim se. Nema osobenih znakova.

DŽESIKA: Praviš se duhovit, ali kladim se da ipak nećeš umeti da mi ga opišeš.

IGO: Naravno da ću umeti.

DŽESIKA: Nećeš.

IGO: Hoću.

DŽESIKA: Nećeš. Boja njegovih očiju?

IGO: Siva.

DŽESIKA: Jadna moja pčelice, ti misliš da su sve oči sive. Međutim, postoje i plave, kestenjaste, zelene i crne. Postoje i oči boje sleza. Kakva je boja tvojih? (Skriva rukom oči) Nemoj da gledaš.

IGO: To su dva svileni baldahina, dve andaluzijske bašte, dva mesečeva zraka.

DŽESIKA: Pitam te kakve su boje?

IGO: Plave.

DŽESIKA: Gledao si.

IGO: Ne, ali ti si mi to jutros rekla.

DŽESIKA: Šašavko! (Stane ispred njega) Igo, dobro promisli: ima li brkove?

IGO: Nema. (Pauza. Zatim odlučno) Siguran sam da ih nema.

DŽESIKA (tužno): Volela bih da mogu da ti verujem.

IGO (razmišlja, zatim se naglo seti): Imao je kravatu na tufne.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Na tufne?

IGO: Da, na tufne!

DŽESIKA: Uh.

IGO: U stilu... (Pokazuje vezivanje kravate) Shvataš.

DŽESIKA: Izdao si se! Odao si se. Čitavo vreme dok ti je govorio ti si gledao u njegovu kravatu. Igo, on te je uplašio.

IGO: Nije.

DŽESIKA: Uplašio te je.

IGO: Ne deluje zastrašujuće.

DŽESIKA: Onda, zašto si gledao u njegovu kravatu?

IGO: Da ne bih ja njega uplašio.

DŽESIKA: Dobro. Ja ću ga gledati u lice i kad budeš hteo da saznaš kako izgleda, samo mene pitaj. Šta ti je rekao?

IGO: Ja sam mu rekao da mi je otac bio potpredsednik Rudnika u Tosku i da sam ga napustio da bih ušao u Partiju.

DŽESIKA: Šta ti je odgovorio?

IGO: Da je to dobro.

DŽESIKA: I onda?

IGO: Nisam sakrio da imam doktorat, ali sam mu objasnio da nisam samo intelektualac, da se ne stidim daktilografskog posla i da sam spreman da svoj ponos podvrgnem najstrožoj disciplini.

DŽESIKA: I šta ti je odgovorio?

IGO: Da je to dobro.

DŽESIKA: I to je trajalo dva sata.

IGO: Bilo je i ćutanja.

DŽESIKA: Ti si od onih ljudi koji uvek pričaju šta su oni drugima rekli, a nikada ono što su im ovi odgovorili.

IGO: Pretpostavljam da se više interesuješ za mene nego za druge.

DŽESIKA: Naravno, pčelice moja. Ali vidiš, ti... ti mi pripadaš. Drugi mi ne pripadaju.

IGO: Htela bi da ti Oderer pripada?

DŽESIKA: Htela bih da mi svi pripadaju.

IGO: Uh! On je prostak.

DŽESIKA: Otkud znaš kad ga nisi gledao?

IGO: Samo prostak može da nosi kravatu na tufne.

DŽESIKA: Grčke imperatorke su spavale sa varvarskim generalima.

IGO: U Grčkoj nije bilo imperatorki.

DŽESIKA: Bilo ih je u Vizantiji.

IGO: U Vizantiji je bilo i varvarskih generala i grčkih imperatorki, ali nigde se ne kaže šta su oni zajedno radili.

DŽESIKA: A šta su drugo mogli da rade? (Kratka pauza) Je li te pitao kako ja izgledam?

IGO: Nije.

DŽESIKA: Uostalom, ne bi mogao ni da mu odgovoriš: ti to ne znaš. Nije ti rekao ništa u vezi sa mnom?

IGO: Ništa.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Ne ume da se ponaša.

IGO: Vidiš. Uostalom, kasno je da se interesuješ za njega.

DŽESIKA: Zašto?

IGO: Držaćeš jezik za zubima?

DŽESIKA: Obema rukama.

IGO: On će umreti.

DŽESIKA: Bolestan je!

IGO: Ne, ali će biti ubijen. Kao i svi političari.

DŽESIKA: Ah! (Pauza) A ti, pčelice, jesi li i ti političar?

IGO: Naravno.

DŽESIKA: I šta treba da radi udovica jednog političara?

IGO: Ona ulazi u Partiju svog muža i nastavlja njegovo delo.

DŽESIKA: Gospode! Mnogo više bih volela da se ubijem na tvom grobu.

IGO: To rade još samo u Malabaru.

DŽESIKA: Onda, slušaj šta ću uraditi: pronaći ću tvoje ubice, jednog po jednog; učiniću da se smrtno zaljube u mene, i kada budu verovali da mogu da uteše moju veliku i usamljenu čežnju - ja ću im zariti nož u srce.

IGO: Šta bi te više zabavljalo: da ih ubiješ, ili da ih zavedeš?

DŽESIKA: Ti si glup i prost.

IGO: Mislio sam da voliš prostake. (Džesika ne odgovara) Igramo se ili ne?

DŽESIKA: Ne više. Pusti me da raspakujem kofere.

IGO: Hajde! Hajde!

DŽESIKA: Ostao je još samo tvoj. Daj mi ključ.

IGO: Dao sam ti ga.

DŽESIKA (pokaže kofer koji je otvorila na početku slike): Ne od ovog.

IGO: Ovaj ću ja sam raspakovati.

DŽESIKA: To nije tvoj posao, dušice.

IGO: A otkada je tvoj? Hoćeš da izigravaš domaćicu?

DŽESIKA: Kad ti izigravaš revolucionara.

IGO: Revolucionarima nisu potrebne domaćice: oni im odsecaju glave.

DŽESIKA: Oni više vole vučice sa crnom kosom kao što je Olga?

IGO: Ljubomorna si?

DŽESIKA: Htela bih da budem. Nisam se toga nikad igrala. Da igramo?

IGO: Ako želiš.

DŽESIKA: Dobro. Dakle, daj mi ključ od tog kofera.

IGO: Nikada.

DŽESIKA: Šta je u njemu?

IGO: Jedna sramna tajna.

DŽESIKA: Kakva tajna?

IGO: Ja nisam sin svog oca.

DŽESIKA: To bi ti bilo prijatno, pčelice moja. Ali nije moguće: suviše ličiš na njega.

IGO: Nije istina. Džesika, stvarno nalaziš da ličim na njega?

DŽESIKA: Igramo se ili ne?

IGO: Igramo.

DŽESIKA: Onda, otvori taj kofer.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Zakleo sam se da ga neću otvoriti.

DŽESIKA: U njemu su pisma od vucice? ili možda fotografije? Otvaraj.

IGO: Ne.

DŽESIKA: Otvaraj. Otvaraj.

IGO: Ne i ne.

DŽESIKA: Igraš se?

IGO: Da.

DŽESIKA: Onda, katanac: ja se ne igram više. Otvori kofer.

IGO (otvori joj prste): Razbijen katanac. Neću da ga otvorim.

DŽESIKA: Svejedno mi je, znam šta se nalazi u njemu.

IGO: Šta?

DŽESIKA: Nalazi se... nalazi se... (zavlači ruku ispod dušeka, zatim stavlja obe ruke iza leđa i mase fotografijama) Ovo!

IGO: Džesika!

DŽESIKA (trijumfalno): Našla sam ključ u tvom plavom odelu. Znam ko je tvoja ljubavnica, tvoja princeza, tvoja vladarka. To nisam ni ja, nije ni vučica, to si ti, moj dragi, lično ti. Dvanaest tvojih fotografija u koferu.

IGO: Vрати mi te fotografije.

DŽESIKA: Dvanaest fotografija iz tvoje zanosne mladosti: iz tvoje treće, šeste, osme, desete, dvanaeste i šesnaeste godine. Poneo si ih kad te je otac oterao i one te prate svuda. Koliko mora da voliš sebe.

IGO: Džesika, ja se ne igram više.

DŽESIKA: U šestoj godini si nosio tvrd okovratnik, morao je grepsti tvoj pileći vrat, i plavo somotsko odelo sa kravatom. Kakav lep čovečić, kakvo lepo vaspitano dete! Od lepo vaspitane dece, gospođo, postaju najstrašniji revolucionari. Ona ne govore ništa, ne skrivaju se ispod stola, jednu odjednom samo po jednu bombonu, ali je kasnije skupo naplaćuju od društva. Čuvajte se lepo vaspitane dece! (Igo naglo skoči na nju)

IGO: Vратиćeš mi ih, veštice! Vратиćeš!

DŽESIKA: Pusti me! (On je obori na krevet) Pazi: ubićeš nas!

IGO: Vрати ih!

DŽESIKA: Kažem ti da će revolver opaliti. (Igo se uspravi; ona pokazuje revolver koji je držala iza leđa) I ovo je takođe bilo u koferu.

IGO: Daj. (On joj ga uzima, zatim pretura po plavom odelu, uzima ključ, vraća se do kofera, otvara ga, skuplja fotografije i stavlja ih zajedno sa revolverom u kofer. Pauza)

DŽESIKA: Šta znači taj revolver?

IGO: Imam uvek jedan uza se.

DŽESIKA: Nije istina. Nisi ga imao pre no što smo došli ovamo. Nisi imao ni taj kofer. Kupio si ih istovremeno. Zašto ti je potreban revolver?

IGO: Hoćeš da znaš?

DŽESIKA: Da. Ali mi odgovori ozbiljno. Nemaš prava da me držiš izvan svoga života.

IGO: Nećeš o tome nikome govoriti?

DŽESIKA: Nikom na svetu.

IGO: Potreban mi je da ubijem Oderera.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Daviš, Igo. Kažem ti da se više ne igram.

IGO: Ha! A da li se ja igram? Ili sam ozbiljan? Tajna... Džesika, ti ćeš biti žena jednog ubice.

DŽESIKA: Ali ti to nikad nećeš moći da uradiš, jedna moja pčelice. Hoćeš li da ga ja ubijem umesto tebe? Otići ću da mu ponudim sebe i...

IGO: I onda ćeš promašiti. Hvala. Uradiću to sam.

DŽESIKA: Ali zašto hoćeš da ga ubiješ? Čoveka koga ne poznaješ?

IGO: Da bi me moja žena shvatila ozbiljno. Hoćeš li me onda shvatiti ozbiljno.

DŽESIKA: Ja? Ja ću ti se diviti, skrivaću te, hraniću te, zabavljaću te u tvom skrovištu, a kad nas susedi budu izdali, zgrabiću te uprkos žandarima i snažno ću te zagrliti vičući: volim te...

IGO: Reci mi to sada.

DŽESIKA: Šta?

IGO: Da me voliš.

DŽESIKA: Volim te.

IGO: Reci mi to istinski.

DŽESIKA: Volim te.

IGO: To nije istinski.

DŽESIKA: Ma šta ti je? Igraš se?

IGO: Ne. Ne igram se.

DŽESIKA: Zašto me to pitaš? To nije tvoj običaj.

IGO: Ne znam. Potrebno mi je da mislim da me voliš. To je uostalom moje pravo. Hajde, reci mi. Reci mi to lepo.

DŽESIKA: Volim te. Volim te. Ne: volim te. Ah, idi do davola! Kako to ti kažeš?

IGO: Volim te.

DŽESIKA: Vidiš: ne umeš bolje od mene.

IGO: Džesika, ti mi ne veruješ?

DŽESIKA: Da me voliš?

IGO: Da ću ubiti Oderera.

DŽESIKA: Naravno da ti verujem.

IGO: Napregni se malo, Džesika. Budi ozbiljna.

DŽESIKA: Zašto je potrebno da budem ozbiljna?

IGO: Zato što čovek ne može uvek samo da se igra.

DŽESIKA: Ja ne volim ozbiljnost, ali možemo da se pogodimo: praviću se da sam ozbiljna.

IGO: Pogledaj me u oči. Ne smeji se. Slušaj: ono o Odereru je istina. Partija me je poslala da to uradim.

DŽESIKA: Ne sumnjam. Zašto mi to ranije nisi rekao?

IGO: Možda bi onda odbila da pođeš sa mnom.

DŽESIKA: Zašto? To su muški poslovi, ne tiču me se.

IGO: Ovo je naročit posao, znaš... Tip je veoma žilav.

DŽESIKA: Pa dobro. Daćemo mu hloroform, zavezaćemo ga i staviti u topovsku cev.

IGO: Džesika, ja govorim ozbiljno.

DŽESIKA: I ja.

IGO: Ti se pretvaraš da si ozbiljna. Rekla si mi.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Ne, to ti radiš.

IGO: Moraš mi verovati, preklinjem te.

DŽESIKA: Verovaću ti ako i ti meni veruješ da sam ozbiljna.

IGO: U redu. Evo, ja ti verujem.

DŽESIKA: Ne. Ti se pretvaraš da mi veruješ.

IGO: Nećemo izaći iz ovog kruga. (Kucanje na vratima) Slobodno! (Džesika prilazi koferu, leđima okrenuta publici, dok Igo ide da otvori vrata)

DRUGA SCENA

Slik, Žorž, Igo i Džesika. Smejući se ulaze Slik i Žorž naoružani mašinskim puškama i revolverima. Pauza.

ŽORŽ: Mi smo.

IGO: Da?

ŽORŽ: Mi došli da vidimo treba li pomoć.

IGO: Pomoć, za šta?

ŽORŽ: Za useljavanje.

DŽESIKA: Vrlo ste ljubazni, ali mi niko nije potreban.

ŽORŽ (pokazujući haljine razbacane po foteljama): Sve to treba srediti.

SLIK: Ići će brže ako krenemo sve četvoro.

DŽESIKA: Mislite?

SLIK (uzeo je jedan kombinezon sa naslona stolice i drži ga vrhovima prstiju):

Ovo se savija preko sredine, je l' da? A onda se posuvrate strane.

DŽESIKA: Zbilja? Ipak, biće bolje da se opredelite za muške poslove.

ŽORŽ: Ne diraj to, Slik. Može da te navede na svakakve misli. Izvin'te gospođo, šest meseci nismo vid'li ženu. Ne znamo više ni kak'a im je građa.

DŽESIKA: Sad vam se vraća pamćenje?

ŽORŽ: Malo pomalo.

DŽESIKA: Zar ih nema u selu?

SLIK: Ima, ali mi ne izlazimo.

ŽORŽ: Bivši sekretar je preskakao zid svaku noc, a saldo ti je da smo ga jednog jutra našli sa glavom u blatu. Onda je stari rešio da sledeći bude oženjen i da svoje potrebe zadovoljava kod kuće.

DŽESIKA: To je veoma uviđavno s njegove strane.

SLIK: Ali njemu ne pada na pamet da i mi imamo potrebe.

DŽESIKA: Gle? A zašto?

ŽORŽ: Kaže da hoće da budemo k'o divlje zveri.

IGO: Oni su Odererova telesna garda.

DŽESIKA: Tako sam i mislila.

SLIK (pokažujući mašinske puške): Zbog ovoga?

DŽESIKA: I zbog toga.

ŽORŽ: Ipak, ne treba nas smatrati profesionalcima. Ja sam, na primer, livac. Prešaltovali smo se zato što je to Partija od nas tražila.

SLIK: Vi nas se, valjda, ne bojite?

DŽESIKA: Naprotiv: Samo, više bih volela (pokazuje mašinske puške i revolvere) da se malo oslobodite svoje viteške opreme. Stavite to u jedan ugao.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ŽORŽ: Nemogućno.

SLIK: Zabranjeno.

DŽESIKA: Da li se odvajate od nje kad spavate?

ŽORŽ: Ne, gospođo.

DŽESIKA: Ne?

SLIK: Ne.

IGO: Oni su ko mazge što se tiče pravila. Kada sam ušao kod Oderera, gurali su me uperenim mašinkama.

ŽORŽ (smejući se): Eto, kakvi smo mi.

SLIK (smejući se): Da je mrđn'o, bili bi' udovica. (Svi se smeju)

DŽESIKA: Vaš gazda se, znači, jako plaši?

SLIK: Ne plaši se on, ali ne zeli da ga ubiju.

DŽESIKA: A zašto bi ga neko ubio?

SLIK: Zašto, ne znam. Ali sigurno je da hoće da ga ubiju. Drugari su došli da ga upozore još pre petnaest dana.

DŽESIKA: Ala je to interesantno!

SLIK: Treba pojačati nadzor i kraj! O, vi ćete već videti. Nije to baš mnogo zanimljivo. (Dok Slik govori, Žorž se šeta po sobi lažno nemarna izgleda. Ide prema otvorenom plakaru i odatle vadi Igoovo odelo)

ŽORŽ: Hej, Slik. Ceniš li da je ovo dobro sklepano!

SLIK: To spada u njegovu struku. Ti gledaš sekretara dok zapisuje ono što govoriš i treba da ti se sviđa, inače može da ti se prekine tok misli. (Žorž opipava odelo praveći se da ga četka)

ŽORŽ: Čuvajte se plakara, zidovi su krc-krc. (Vraća odelo u plakar i ide ka Sliku. Džesika i Igo se gledaju)

DŽESIKA (uzima stvar u svoje ruke): Pa hajde, sedite.

SLIK: Ne. Ne. Hvala.

ŽORŽ: Možemo i ovako.

DŽESIKA: Nemamo ništa za piće.

SLIK: U svakom slučaju ne pijemo kad smo na dužnosti.

IGO: A sada ste na dužnosti?

ŽORŽ: Mi smo uvek na dužnosti.

IGO: Ah!

SLIK: Kažem vam, treba biti svetac da bi se vršio ovaj prokleti posao.

IGO: Ja, međutim, još nisam na službi. Ja sam kod kuće sa svojom ženom. Sedimo, Džesika. (Oboje sedaju)

SLIK (idući prema prozoru): Lep pogled.

ŽORŽ: Fino je kod njih.

SLIK: I mirno.

ŽORŽ: Jesi vid'o krevet, ala je velik... Ima ga za troje.

SLIK: Za četvoro. Mladi supružnici, ti se stisnu.

ŽORŽ: Toliki neiskorišćeni prostor kad ima i onih što spavaju na patosu.

SLIK: Ćuti, sanjaću o ovome noćas.

DŽESIKA: Vi nemate kreveta?

SLIK (razveseljen): Žorž!

ŽORŽ (smejući se): Aha!

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

SLIK: Ona pita da 1' imamo krevet!

ŽORŽ (pokazujući Slika): On spava na kancelarijskom tepihu, a ja u hodniku ispred sobe starog.

DŽESIKA: Je li to teško?

ŽORŽ: Bilo bi teško za vašeg muža, jer on izgleda nežan. A mi smo na to navikli. Ne valja samo što nemamo sobu u kojoj možemo da budemo. Bašta nije dobra za zdravlje i tako provodimo dan pod tremom. (Zaviruje ispod kreveta)

IGO: Šta to gledate?

ŽORŽ: Da slučajno nema pacova. (Uspravi se)

IGO: Nema ih?

ŽORŽ: Nema.

IGO: Utoliko bolje. (Pauza)

DŽESIKA: I vi ste vašeg gazdu ostavili sasvim samog? Ne bojite se da bi mu se mogla desiti nezgoda ako ste dugo odsutni?

SLIK: Leon je ostao dole. (Pokaže telefon) A onda, ako zagusti, može nas pozvati. (Pauza. Igo, bleđ od nerviranja, ustaje. Džesika takode ustaje)

IGO: Simpatični su, zar ne?

DŽESIKA: Izvanredni.

IGO: A jesi li videla kako su građeni.

DŽESIKA: Šifonjeri! Ah, vi ćete stvoriti prijateljski trio. Moj muž obožava ubice. I sam bi hteo to da bude.

SLIK: Nije on skrojen za to. On je stvoren za sekretara.

IGO: Mi ćemo se dobro slagati, videćete. Ja ću biti mozak, Džesika oči, a vi mišići. Opipaj im mišiće Džesika. (On ih pipa) Od gvožđa, probaj.

DŽESIKA: Ali možda gospodin Žorž to ne želi.

ŽORŽ (ukrućeno): Svejedno mi je.

IGO: Vidiš, oduševljen je. Hajde, opipaj, Džesika. (Džesika opipava) Od gvožđa, zar ne?

DŽESIKA: Od čelika.

IGO: Da pređemo na "ti" nas trojica?

SLIK: Kako god ti hoćeš, momče.

DŽESIKA: Tako je ljubazno od vas što ste došli da nas posetite.

SLIK: Zadovoljstvo pripada nama, zar ne Žorž?

ŽORŽ: Srećni smo što smo videli vašu sreću.

DŽESIKA: Imaćete o čemu da pričate u svom tremu.

SLIK: Naravno, a posle ćemo noću moći da kažemo: "Oni su u toplomi on drži svoju ženu u naručju."

ŽORŽ: To će nam dići moral.

IGO (ide prema vratima i otvara ih): Pa dođite opet kad god hoćete, kao da ste kod svoje kuće. (Slik ide polako prema vratima i zatvara ih)

SLIK: Idemo. Odmah idemo. Samo još jedna mala formalnost.

IGO: Kakva formalnost?

SLIK: Pretres sobe.

IGO: Ne.

ŽORŽ: Ne?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Ništa vi nećete pretresati.

SLIK: Ne zamaraj se, klinac, imamo naređenje.

IGO: Čije naređenje?

SLIK: Odererovo.

IGO: Oderer vam je naredio da pretresetate moju sobu?

ŽORŽ: Hajde, burazeru, ne pravi se glup. Rek'o sam ti da su nas upozorili: biće gužve ovih dana. Zar onda misliš da ćemo te pustiti da udeš ovamo, a da ti ne zaviramo u džepove. Mogao bi da se šetkaš ovuda sa minom ili nekakvom bombom u džepu, mada ja mislim da ti nisi u stanju da nekome zavrtiš kapicu.

IGO: Pitam vas da li vam je Oderer izričito naredio da preturate po mojim stvarima?

SLIK: Izričito.

ŽORŽ: Izričito.

SLIK: Niko ovde ne uđe a da ga ne pretresemo. Takvo je pravilo. I kraj.

IGO: Mene, međutim, nećete pretresti. Napravićete izuzetak. I kraj.

ŽORŽ: Ti nisi iz Partije?

IGO: Jesam.

ŽORŽ: Onda, čemu su te tamo učili: Zar ti ne znaš šta je to nalog?

IGO: Znam to isto tako dobro kao i vi.

SLIK: I kad dobiješ nalog, zar ne znaš da treba da ga poštuješ?

IGO: Znam.

SLIK: Pa onda?

IGO: Ja poštujem naloge, ali takođe poštujem i samoga sebe i neću se pokoriti glupim naređenjima koja su stvorena isključivo zato da me naprave smešnim.

SLIK: Čuješ li ga? Reci, Žorž, poštuješ li ti sebe?

ŽORŽ: Ne verujem. Videćemo. A ti Slik?

SLIK: Jesi lud? Nemaš prava da poštuješ sebe ako nisi bar sekretar.

IGO: Glupani jedni! Pa ja sam zato i ušao u Partiju da bi jednog dana svi ljudi, bili oni sekretari ili ne, dobili svoje pravo.

ŽORŽ: Ućutkaj ga, Slik, inače ću zaplakati. Mi smo, burazeru, u nju ušli zato što nam se smučilo da crkavamo od gladi.

SLIK: I zato da bi jednog dana svi momci naše klase mogli da se nažderu.

ŽORŽ: Hajde, Slik, dosta nagvaždanja. Za početak otvori to.

IGO: Nećeš ga ni taći.

SLIK: Je li, burazeru, a šta ćeš učiniti da me sprečiš?

IGO: Neću pokušavati da se rvem sa takvim buldožerom, ali ako samo staviš svoju šapu na to ja ću još večeras napustiti letnjikovac i Oderer može da traži drugog sekretara.

ŽORŽ: O, ala me uplaši! Takvih sekretara kao što si ti imam ja na svaki prst.

IGO: U redu, pretresaj: ako se ne plašiš, a ti pretresaj! (Žorž se češe po glavi. Džesika, koja je ostala vrlo mirna za vreme čitave scene, prilazi im)

DŽESIKA: Zašto ne bismo telefonirali Odereru?

SLIK: Odereru?

DŽESIKA: On može da reši spor. (Žorž i Slik se gledaju)

ŽORŽ: Možemo. (On ide prema aparatu, zvoni i skida slušalicu) Alo! Leone, reci Starom da klinac ne leže. Šta? Ma foliranje? (Vraćajući se Sliku) Otišao je

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

do Starog.

SLIK: U redu. Samo reći ću ti nešto, Žorž. Ja mnogo volim Oderera, ali ako njemu dune da napravi izuzetak za ovog gospodičića, a dosad smo skidali sve do Boga oca, ja dajem ostavku.

ŽORŽ: Slažem se. Ili će da bude, ili odlazimo odavde.

SLIK: Jer može biti da ja i ne poštujem sebe, ali imam ponosa kao i drugi.

IGO: To je u redu, drugari; ali kad Oderer lično bude dao nalog za pretres, ja ću napustiti ovu kuću u roku od pet minuta.

ŽORŽ: Slik!

SLIK: Da?

ŽORŽ: Ne misliš li da gospodin ima aristokratsku njušku?

IGO: Džesika!

DŽESIKA: Da.

IGO: Ne misliš li da ova gospoda imaju batinaške njuške?

SLIK (ide prema njemu istavlja mu ruku na rame): Ne zezaj se, klinac. Jer ako je neko batinaš, može i da potegne batinu.

TREĆA SCENA

Isti, Oderer

ODERER: Zašto me uznemiravate? (Slik ustukne)

SLIK: Neće da ga pretresemo.

ODERER: Neće?

IGO: Ako im dozvolite da me pretresu, otići ću. To je sve.

ODERER: Dobro.

ŽORŽ: A ako nas ti u tome sprečiš, otići ćemo mi.

ODERER: Sedite. (Oni nerado sedaju) Uzgred, Igo, možeš da mi govoriš "ti".

Ovde svi govore jedan drugom "ti". (On uzima jedne ženske gaćice i par čarapa sa naslona fotelje i krene da ih stavi na krevet)

DŽESIKA: Dozvolite. (Uzima stvari od njega, zgužva ih i, ne pomerajući se, baci ih na krevet)

ODERER: Kako se zoveš?

DŽESIKA: Ženama takođe govorite "ti"?

ODERER: Da.

DŽESIKA: U redu. Zovem se Džesika.

ODERER (gleda je): Nadao sam se da ćeš biti ružna.

DŽESIKA: Žao mi je.

ODERER (još uvek je gleda): Da. To i jeste za žaljenje.

DŽESIKA: Treba li da obrijem glavu?

ODERER (ne prestajući daje gleda): Ne. (Odvoji se od nje) Jesu li to zbog tebe hteli da se potuku?

DŽESIKA: Još ne.

ODERER: Nek' se to nikad ne dogodi. (Seda u fotelju) Pretres nije važan.

SLIK: Mi...

ODERER: Nije uopšte važan. Govorićemo o tome kasnije. (Sliku) Šta je bilo? Šta mu prebacujete? Suviše je dobro obučen? Govori kao iz knjige?

SLIK: Pitanje kože.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ODERER: Tome nije mesto ovde. Kože se ostavljaju u garderobi. (On ih gleda) Rđavo ste počeli, deco. (Igou) Ti si drzak, jer si najslabiji. (Sliku i Žoržu) A vi, vi imate njuške iz crnih dana. Počeli ste odmah da ga gledate popreko. Sutra ćete mu praviti smicalice, a iduće nedelje, kad bude trebalo da mu diktiram neko pismo, doći ćete da mi kažete da ste ga izvukli iz ribnjaka.

IGO: Ne, ako ja mogu da sprečim...

ODERER: Ništa ti ne možeš da sprečiš. Ne roguši se, mali. Stvari ne treba dotle da dodu, to je sve. Četvoro koji žive zajedno ili se vole ili se ubijaju. Vi ćete mi učiniti to zadovoljstvo da se volite.

ŽORŽ (ponosno): Osećanjima se ne zapoveda.

ODERER (naglo): Njima se zapoveda. Zapoveda im se kad je čovek na dužnosti sa ljudima iz iste Partije.

ŽORŽ: Nismo mi iz iste Partije.

ODERER (Igou): Zar ti nisi od naših?

IGO: Jesam.

ODERER: Dakle?

SLIK: Možda smo iz iste Partije, ali nismo u nju ušli iz istih razloga.

ODERER: Tamo se uvek ulazi iz istog razloga.

SLIK: Dozvoli. On je to učinio zato da bi naučio sirotinju da puštuje sebe.

ODERER: Uh!

ŽORŽ: Sam je to rekao.

IGO: A vi, vi ste ušli u Partiju samo zato da biste se nažderali. Sami ste to rekli.

ODERER: Pa dobro. Na istom ste.

SLIK: Čekaj!

ODERER: Slik! Nisi li mi pričao da si se stideo što si gladan? (On se nagine prema Sliku i čeka odgovor koga nema) I da te je to dovodilo do besa, jer nisi mogao da misliš ni na šta drugo? I da jedan mladić od dvadeset godina ima preča posla nego da se sve vreme brine za svoj želudac?

SLIK: Ne moraš o tome da govoriš pred njim.

ODERER: Nisi mi pričao?

SLIK: Šta to dokazuje?

ODERER: To dokazuje da si ti hteo svoju klopku i još nešto malo više od toga. On to zove samopoštovanje. Pustimo ga da to tako zove. Svako može da upotrebljava reči koje mu se sviđaju.

SLIK: To nije bilo zbog poštovanja. Bilo bi mi krivo ako bi se to zvalo poštovanje. On upotrebljava reči koje nalazi u svojoj glavi; on sve misli svojom glavom.

IGO: A čime bi ti hteo da mislim?

SLIK: Kad se crkava od gladi, burazeru, onda se ne misli njome. Istina je da sam hteo da to prestane, boga mu, zaista jesam. Samo za trenutak, za jedan kratak trenutak, da bih mogao da se interesujem i za nešto drugo. Za bilo šta drugo, osim za samog sebe. Ali to nije zbog samopoštovanja. Ti nisi nikad bio gladan i došao si kod nas da nam držiš pridike, kao gospođe iz dobrotvornog društva koje su dolazile mojoj majci kad je bila pijana da joj kažu kako ne puštuje samu sebe.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: To je laž.

ŽORŽ: Da nisi, možda, bio gladan, a? Ja mislim da je tebi pre bilo potrebno da radiš gimnastiku pre jela ne bi li dobio apetit.

IGO: Ovog puta si u pravu moj veliki druže: ja zaista ne znam šta je to apetit. Da si samo video sve one đakonije iz mog detinjstva od kojih sam uvek pola ostavljao: kakvo rasipništvo! Tada su mi otvarali usta govoreći: jednu kašiku za tatu, jednu kašiku za mamu, jednu kašiku za teta Anu. I gurali mi kašiku do u sam grkljan. I ja sam, zamisli samo, rastao. Ali nisam mogao da se ugojim. U to vreme su me terali da pijem svežu krv sa klanice, jer sam bio bledunjav: zbog toga više nisam mogao da okusim meso. Moj otac je svake večeri govorio: "Ovo dete nije gladno..." Svake večeri kao da sad slušam: "Jedi, Igo, jedi. Razbolećeš se". Morao sam da pijem riblje ulje. A to je vrhunac luksuza; piješ napitak da bi bio gladan, dok su se drugi na ulici prodavali za jedan biftek; gledao sam ih kako prolaze ispred mog prozora sa transparentima: "Dajte nam hleba!" A ja sam sedao za sto. Jedi, Igo, jedi. Jednu kašiku za čuvara koji nema posla, jednu kašiku za staricu koja skuplja otpatke sa đubrišta, jednu kašiku za porodicu tesara koji je slomio nogu. Napustio sam kuću. Ušao sam u Partiju da bih opet slušao istu pesmu: "Ti nisi nikad bio gladan, Igo, i šta se s nama mešaš? Šta ti možeš da razumeš? Ti nisi nikad bio gladan." Pa, dobro, nisam, nikad nisam bio gladan. Nikad! Nikad. Nikad! Možda ćeš ti umeti da mi kažeš šta treba da radim da biste već jednom vi svi prestali da mi to prebacujete. (Pauza)

ODERER: Čujete? Pa, hajde, uputite ga. Recite mu, dakle, šta treba da radi. Slik! Šta ti tražiš od njega? Da iseče ruku? Da iskopa oko? Da ti ponudi svoju ženu? Koju cenu treba da plati da biste mu oprostili?

SLIK: Nemam ja njemu šta da opraštam.

ODERER: Imaš: to što je ušao u Partiju, a nije ga beda na to naterala.

ŽORŽ: Mi mu to ne prebacujemo. Samo, između nas je ceo svet: on je amater, ušao je u Partiju zato što je smatrao da je to lepo, da bi napravio gest. A mi, mi nismo mogli drugačije da postupimo.

ODERER: A ti misliš da je on mogao da postupi drugačije? Nije lako podnositi ni da drugi gladuju.

ŽORŽ: Ima ih dosta koji se na to vrlo dobro priviknu.

ODERER: Da, oni koji nemaju mašte. Nevolja je što je ovaj mali ima na pretek.

SLIK: U redu. Mi mu ne želimo zlo. Ne mirišemo ga, to je sve. Pa ipak, imamo pravo...

ODERER: Kakvo pravo? Nemate vi nikakvo pravo. Nikakvo "ne mirišemo ga". Pokvarenjačka sorto, idite i pogledajte svoje njuške u ogledalu, pa onda dođite da mi prikažete finoću osećanja, ako imate hrabrosti za to. Čovek se ceni po svom radu. Samo pazite da ja ne počnem da vas cenim po vašem, jer ste se suviše raspustili u poslednje vreme.

IGO (vičući): Nemojte da me branite! Ko je od vas tražio da me branite? Vidite da se tu ne da ništa učiniti; navikao sam ja na to. Kada sam ih maločas video kako ulaze, poznao sam njihov osmeh. Nisu bili dobronamerni, možete mi verovati; oni su došli da mi se naplate i za mog oca i za mog dedu i za sve one

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

iz moje porodice koji su jeli na račun njihove gladi. Kažem vam da ih poznajem: nikad me oni neće primiti za svog; ima ih na hiljade koji gledaju uz isti takav osmeh. Ja sam se borio, ponižavao, činio sve da zaborave, ponavljao sam im da ih volim, da im zavidim, da im se divim. Ništa nije pomoglo. Ništa. Ja sam gospodičić, intelektualac, čovek koji ne radi svojim rukama. Pa dobro, neka misle što god hoće. Imaju oni pravo, to je pitanje kože. (Slik i Žorž se gledaju ćuteći)

ODERER (njima): Pa? (Slik i Žorž sležu ramenima) Ja ga neću štedeti više nego vas: vi znate da ja ne štedim nikoga. On neće raditi fizičke poslove, ali ću ga ja ipak naterati da dobro zapne. (Nervozno) A sad da završimo s tim.

SLIK (odlučujući se): Dobro! (Igo) Pa momče, ne mogu reći da mi se dopadaš. Možemo da radimo šta 'oćemo, ima među nama nešto što ne paše.

Ali ne kažem ni da ćeš biti loše kljuse, i istina je da smo rđavo počeli.

Staraćemo se da ne zagorčavamo život jedan drugom. Važi?

IGO (bezvoljno): Kako hoćete.

SLIK: Važi, Žorž?

ŽORŽ: Nek' bude tako. (Pauza)

ODERER (mirno): Ostaje pitanje pretresa.

SLIK: Da. Pretres... Uh! Sada...

ŽORŽ: Znači, ono je bilo pričam ti priču.

SLIK: Tek koliko da se upoznamo.

ODERER (menjajući ton): Ko vas pita za vaše mišljenje? Izvršićete taj pretres ako vam ja kažem da ga izvršite. (Igo, vraćajući se na uobičajeni ton) Ja imam poverenje u tebe, mali, ali treba da budeš realan! Ako napravim danas izuzetak za tebe, sutra će mi tražiti da napravim druga dva... i na kraju će nas neki tip sve poklati, jer će ovi propustiti da mu prevrnu džepove. Pretpostavi da oni sada, kada ste prijatelji, učtivo to zatraže, hoćeš li ih pustiti da pretresu?

IGO: Ja... Bojim se da neću.

ODERER: Ah! (Gleda ga) A ako ti to ja zatražim? (Pauza) Vidim: ti imaš principe. Ja bih takođe mogao da u tome imam neke principe. Ali, ja i principi... (Pauza) Pogledaj me. Nemaš oružja?

IGO: Ne.

ODERER: Ni tvoja žena?

IGO: Ne.

ODERER: U redu. Verujem ti. Odlazite vas dvojica.

DŽESIKA: Čekajte! (Oni se okrenu) Igo, bilo bi ružno kad ne bi odgovorio na poverenje poverenjem.

IGO: Šta?

DŽESIKA: Možete sve da pretresete.

IGO: Ali, Džesika...

DŽESIKA: Pa šta? Još će poverovati da kriješ revolver.

IGO: Ludo!

DŽESIKA: Onda, pusti ih. Tvoj ponos ne dolazi u pitanje, jer sada ih mi za to molimo. (Žorž i Slik ostaju na pragu)

ODERER: Pa? Šta čekate? Jeste li shvatili?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

SLIK: Mislili smo...

ODERER: Nemate šta da mislite, učinite što vam se kaže.

SLIK: Dobro. Dobro. Dobro.

ZORZ: Nije trebalo pričati tolike priče. (Dok oni nemarno pretresaju, Igo ne skida pogled sa Džesike)

ODERER (Sliku i Žoržu): I neka vas ovo nauči da imate poverenja u ljude. Ja uvek imam poverenja. U sve. (Oni pretresaju) Ala ste nemarni. Pretres treba da bude ozbiljan, jer su vam ga oni ozbiljno predložili. Slik, pogledaj ispod ormana. Dobro. Izvadi odelo. Opipaj ga.

SLIK: To je već urađeno.

ODERER: Uradi ponovo. Pogledaj i ispod dušeka. Dobro. Slik, nastavi. A ti Žorž, dođi ovamo. (Pokazuje Igoa) Pretresi ga. Samo mu opipaj džepove na sakou. Tako. I na pantalonama. Dobro. I zadnji džep. Tako.

DŽESIKA: A mene?

ODERER: Kad već tražiš. Žorž! (Žorž se ne miče) Šta je? Zadaje ti strah.

ŽORŽ: O! Pa dobro. (Ide prema Džesiki, crven kao bulka, i dotiče je vrhovima prstiju. Džesika se smeje)

DŽESIKA: Ima ruke kao sobarica. (Slik je stigao do kofera u kome je bio revolver)

SLIK: Koferi su prazni?

IGO (ukočeno): Da. (Oderer ga pažljivo gleda)

ODERER: Ovaj takođe?

IGO: Da. (Slik ga podiže)

SLIK: Nije.

IGO: Ah!... ne, taj nije. Upravo sam hteo da ga raspakujem kad ste vi naišli.

ODERER: Otvori. (Slik ga otvara i pretura po njemu)

SLIK: Ništa.

ODERER: Dobro. Gotovo. Gubite se.

SLIK (Igou): Bez uvrede.

IGO: Bez uvrede.

DŽESIKA (dok izlaze): Doći ću da vas posetim pod vašim tremom.

ČETVRTA SCENA

Džesika, Oderer, Igo

ODERER: Da sam na tvom mestu, ne bih ih posećivao suviše često.

DŽESIKA: O, zašto? Oni su tako zlatni, Žorž pogotovu. On je kao devojka.

ODERER: Hm. (Ide prema njoj) Lepa si, to je činjenica. Ne вреди da zbog toga jadikujemo. Ali, posmatrajući stvari onakve kakve su, ja vidim samo dva rešenja. Prvo je da ako imaš dovoljno široko srce, usrećiš sve nas.

DŽESIKA: Imam sasvim malo srce.

ODERER: Tako sam i mislio. Uostalom, oni bi se i tako potukli. Ostaje, dakle drugo rešenje: kad tvoj muž nije s tobom, zatvaraćeš se i nećeš otvarati nikom - čak ni meni.

DŽESIKA: Da. Ali, ako dozvolite, ja ću izabrati treće.

ODERER: Kako hoćeš. (Naginje se prema njoj i duboko udahne) Lepo mirišeš. Ne upotrebljavaj taj parfem kad budeš išla da ih posetiš.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Nisam upotrebila nikakav parfem.

ODERER: Utoliko gore! (Okreće se i ide lagano do sredine sobe, zatim stane. Za vreme cele scene njegov pogled preleće svuda. Nešto traži. S vremena na vreme zaustavlja ga na Igou i ispituje ga) U redu. Dobro. Eto! (Pauza) Igo, doći ćeš sutra k meni u deset.

IGO: Znam.

ODERER (rasejano, dok mu pogled luta svuda): Dobro, dobro, dobro. Eto. Sve je dobro. Sve je dobro što se dobro svrši. Vi se čudite, deco. Sve je dobro, zaista. Svi su izmireni, svi se vole... (Naglo) Ti si umoran, mali.

IGO: Nije to ništa. (Oderer ga pažljivo gleda. Igo, zbunjen, govori naprežući se) Za ono... ono maločas... izvinjavam se.

ODERER (neprestano ga gleda): O, već sam zaboravio na to.

IGO: Ubuduće, vi...

ODERER: Rekao sam ti da mi govoriš "ti".

IGO: Ubuduće nećeš više imati razloga da se žališ na mene. Biću disciplinovan.

ODERER: To si mi već rekao. Je si li siguran da nisi bolestan? (Igo ne odgovara) Ako si bolestan, još uvek ima vremena da mi to kažeš i ja ću tražiti od Komiteta da mi pošalje nekog drugog umesto tebe.

IGO: Nisam bolestan.

ODERER: Odlično. Pa, ja vas ostavljam. Pretpostavljam da želite da bude sami. (Ide do stola i razgleda knjige) Hegel, Marks, vrlo dobro, Lorka, Eliot: ne znam za njih. (Prelistava knjige)

IGO: To su pesnici.

ODERER (uzimajući druge knjige): Poezija... Poezija... Mnogo poezije. Pišeš pesme?

IGO: Ne.

ODERER: U svakom slučaju, pisao si ih. (Odvaja se od stola, šeta i zaustavlja se kraj kreveta) Domaća haljina, ti to oblačiš? Poneo si je kad si napustio oca?

IGO: Da.

ODERER: I ona dva odela, takođe? (Pruž mu cigaretu)

IGO (odbijajući): Hvala.

ODERER: Ne pušiš? (Igo odmahuje glavom) Dobro. Komitet me je izvestio da nisi nikad učestvovao u nekoj direktnoj akciji. Je li to istina?

IGO: Da.

ODERER: Mora da te to grize. Svi intelektualci sanjaju o tome da učestvuju u akciji.

IGO: Bio sam zadužen za novine.

ODERER: Da, rekli su mi to. Ima već dva meseca kako ih ne primam. Ranije brojeve si takođe ti uređivao?

IGO: Da.

ODERER: To je bio pristojan posao. I oni su se lišili jednog tako dobrog urednika da bi ga poslali meni.

IGO: Mislili su da ću ti ja odgovarati.

ODERER: Oni su zaista ljubazni. A ti? Je li ti bilo pravo što ostavljaš svoj posao?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Ja...

ODERER: Novine su pripadale tebi: bilo je rizika i odgovornosti; uopšte uzev, to je takođe moglo da se smatra akcijom. (Gleda ga) A evo, sad si sekretar.

(Pauza) Zašto si ono ostavio? Zašto?

IGO: Zbog discipline.

ODERER: Ne govori stalno o disciplini. Ja se čuvam Ijudi koji samo tu reč imaju na jeziku.

IGO: Meni je potrebna disciplina.

ODERER: Zašto?

IGO (umorno): Ima suviše misli u mojoj glavi. Treba da ih odagnam.

ODERER: Koja vrsta misli?

IGO: "Šta ja tražim ovde? Da li imam pravo da hoću to što hoću? Nisam li na putu da glumim pred samim sobom?" I slični štosovi.

ODERER (polako): Da. I slični štosovi. Dakle, u ovom trenutku tvoja glava ih je puna.

IGO (zbunjen): Ne... Ne u ovom trenutku. (Pauza) Ali to može opet da naiđe. Treba da se branim. Da stavim druge misli u glavu. Naređenja: Uradi to. Idi. Zaustavi se. Reci to. Potrebno mi je da se pokoravam. Samo da se pokoravam. Da jedem, spavam i slušam.

ODERER: U redu. Ako hoćeš da slušaš, moći ćemo da se složimo. (Stavlja mu ruku na rame) Čuj... (Igo se naglo povuče. Oderer ga posmatra sa novim interesovanjem. Njegov glas postaje tvrd i oštar) Ah? (Pauza) Ha! Ha!

IGO: Ja... Ne volim da me neko dodiruje.

ODERER (oštrim glasom i brzo): Kad su preturali po ovom koferu, ti si se plašio: zašto?

IGO: Nisam se plašio.

ODERER: Jesi. Plašio si se. Šta je unutra?

IGO: Oni su pretresli i nisu našli ništa.

ODERER: Ništa? To ćemo sad videti. (Ide do kofera i otvara ga) Oni su tražili oružje. U koferu se može sakriti oružje, ali se takođe mogu sakriti i papiri.

IGO: Ui sasvim lične stvari.

ODERER: Zapamti dobro da od momenta kad si pod mojom komandom, ti nemaš više ništa svoje. (Pretura) Košulje, gaće, sve je novo. Ti. dakle, imaš para?

IGO: Moja žena ih ima.

ODERER: Kakve su ovo fotografije? (Uzima i gleda ih. Pauza) A tako. To je, dakle, to! (Gleda jednu fotografiju) Somotsko odelo... (Gleda drugu) Velika mornarska kragna i bere. Kakav gospodičić!

IGO: Vratite mi te fotografije.

ODERER: Ćuti. (Odgurne ga) To su, dakle, te sasvim lične stvari! Bojao si se da ih oni ne nađu.

IGO: Da su stavili na njih svoje prljave šape, da su se cerili gledajući ih, ja...

ODERER: No, dobro, tajna je rasvetljena. Eto šta znači nositi zločin na licu: bio bih se zakleo da si sakrio bar bombu. (Gleda fotografije) Nisi se izmenio. Ove mršave nožice. Očigledno da nisi nikad imao apetit. Bio si tako mali da su te stavili da stojiš na stolici, skrstio si ruke i odmerio svoj svet kao neki Napoleon.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

Nisi izgledao veseo. Ne... Mora da nije zanimljivo biti svakog dana samo bogataška beba. To je rđav početak života. Zašto vucaraš svoju prošlost u tom koferu kad hoćeš da je sahraniš? (Neodređen gest Igoa) U svakom slučaju, suviše se baviš sobom.

IGO: Ja sam u Partiji zato da bih zaboravio na sebe.

ODERER: I svakog minuta se opominješ da treba da zaboraviš na sebe.

Uostalom, svako se snalazi kako ume. (Vraća mu fotografije) Dobro ih sakri.

(Igo ih uzima i stavlja u unutrašnji džep sakoa) Do viđenja, Igo.

IGO: Do viđenja.

ODERER: Laku noć, Džesika.

DŽESIKA: Laku noć. (Kad dođe do vrata, Oderer se okrene)

ODERER: Zatvorite kapke i navucite rezu. Nikad se ne zna ko švrlja po bašti. Ovo je naređenje. (Izlazi)

PETA SCENA

Igo, Džesika. Igo ide do vrata i dvaput ih zaključava.

DŽESIKA: Zaista je prost. Ali ne nosi kravatu na tufne.

IGO: Gde je revolver?

DŽESIKA: Kako sam se ja silno zabavljala, pčelice moja. Ovo je prvi put da te vidim da si se uhvatio u koštac sa pravim ljudima.

IGO: Džesika, gde je revolver?

DŽESIKA: Igo, zar ne znaš pravila igre: a prozor? Mogu nas videti spolja. (Igo zatvara kapke i vraća se k njoj)

IGO: Dakle?

DŽESIKA (izvlači revolver iz prslučeta): Oderer bi dobro učinio da za pretres angažuje i jednu ženu. Preporučiću mu se.

IGO: Kad si ga uzela?

DŽESIKA: Kad si išao da otvoriš vrata psima čuvarima.

IGO: Lepo si nam podvalila. Mislio sam da te je uhvatio u klopku.

DŽESIKA: Mene? Malo je falilo, pa da mu se nasmejem u brk: "Ja vam verujem! Ja svima verujem! Neka vas ovo nauči da imate poverenja..." Kako da ne! Poverenje, to samo kod muškaraca pali.

IGO: I šta još?

DŽESIKA: Ti da čutiš pčelice. Jer ti si bio uzbuđen.

IGO: Ja? Kada?

DŽESIKA: Kad ti je rekao da ti veruje.

IGO: Ne, nisam bio uzbuđen.

DŽESIKA: Jesi.

IGO: Nisam.

DŽESIKA: U svakom slučaju, ako me bilo kad ostaviš sa nekim lepim mladićem, nemoj mi reći da imaš poverenja u mene, jer, upozoravam te, to me neće sprečiti da te prevarim ako to želim. Naprotiv.

IGO: Sasvim sam spokojan, moći ću mirno da spavam.

DŽESIKA: Veruješ da se hvatam na sentimentalnost?

IGO: Ne, moja mala snežna statua; ja verujem u hladnoću snega. I prsti najvatrenijeg zavodnika smrznuće se na njemu. On će te milovati da bi te malo

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ugrejavao, a ti ćeš mu se istopiti u rukama.

DŽESIKA: Glup si. Ne igram se više. (Vrlo kratka pauza) Dobro si se uplašio.

IGO: Maločas? Ne. Nisam u to verovao. Gledao sam ih kako pretresaju i mislio u sebi: "Mi to igramo u pozorištu". Nikad mi ništa ne izgleda sasvim stvarno.

DŽESIKA: Čak ni ja?

IGO: Ti! (On je gleda za trenutak, zatim okreće glavu) Reci, i ti si se uplašila, zar ne?

DŽESIKA: Kad sam shvatila da će pretresti i mene. Bilo je to: pismo ili glava. Za Žorža sam bila sigurna da će me jedva i dotaći, ali Slik bi me šćepao. Nisam se plašila da nađe revolver: plašila sam se njegovih ruku.

IGO: Nije trebalo da te uvlačim u ovu stvar.

DŽESIKA: Naprotiv, uvek sam sanjala o tome da budem avanturistkinja.

IGO: Džesika, ovo nije igra. Taj tip je opasan.

DŽESIKA: Opasan? Za koga?

IGO: Za Partiju.

DŽESIKA: Za Partiju? Mislila sam da je on njen rukovodilac.

IGO: On je jedan od rukovodilaca. Ali u stvari on...

DŽESIKA: Molim te, ne objašnjavaj mi. Verujem ti na reč.

IGO: Šta mi veruješ?

DŽESIKA (recitujući) Verujem da je taj čovek opasan, da treba da nestane i da si ti došao da ga ubi...

IGO: Ćuti! (Pauza) Pogledaj me. Neki put mislim da se pretvaraš da mi veruješ, a u stvari mi ne veruješ, a neki put da mi stvarno veruješ, ali se praviš da mi ne veruješ'. Šta je od toga istina?

DŽESIKA: Ništa nije istina. (Smeje se)

IGO: Šta bi ti učinila kad bi mi bila potrebna tvoja pomoć?

DŽESIKA: A zar ti ja ne pomažem?

IGO: Da, dušo, ali ja ne želim takvu pomoć.

DŽESIKA: Nezahvalniče!

IGO (gleda je): Kad bih mogao da pročitam šta piše u tvojoj glavi...

DŽESIKA: Pitaj me.

IGO (sležući ramenima): Eh! (Pauza) O bože, kad se spremaš da ubiješ nekog čoveka, trebalo bi da se osećaš težak kao kamen. Potreban mi je mir u glavi.

(Viče) Mir! (Pauza) Istina je! Istina je! Istina je da ću ga ubiti. Za nedelju dana će ležati mrtav na podu izrešetan sa pet metaka. (Pauza) Kakva komedija!

DŽESIKA (smeje se): Jadna moja pčelice, ako hoćeš mene da ubediš da ćeš postati ubica, trebalo bi najpre da u to ubediš samog sebe.

IGO: Zar ne izgledam ubedljivo?

DŽESIKA: Ni najmanje: rđavo igraš svoju ulogu.

IGO: Ali ja ne igram, Džesika.

DŽESIKA: Da, igraš.

IGO: Ne, to ti radiš. Uvek ti.

DŽESIKA: Ne, nego ti. Uostalom, kako možeš da ga ubiješ kad je revolver kod mene.

IGO: Vрати mi taj revolver.

DŽESIKA: Ni slučajno. Ja sam ga zaradila. Da nije bilo mene, oni bi ti ga uzeli.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Vрати mi taj revolver.

DŽESIKA: Ne, neću ti ga vratiti, otići ću Odereru i reći ću mu: došla sam da vas usrećim, i dok me on bude ljubio... (Igo, koji se pretvarao daje miran, odjednom skoči na nju, isto kao i u prvoj sceni, oni padaju na krevet, rvu se, viču, smeju. Igo joj najzad otme revolver i dok zavesa pada, čuje se kako ona viče) Pazi! Pazi! Revolver će opaliti. (Zavesa)

ČETVRTA SLIKA

Odererova kancelarija. Soba deluje strogo, ali udobno. S desne strane je pisaći sto; u sredini je sto sa mnoštvom knjiga, papira i stolnjakom koji pada do poda. S leve strane je prozor, kroz koji se vidi drveće u bašti. U dnu, desno, su vrata; s leve strane vrata je kuhinjski sto i na njemu plinski rešo. Na rešou džezva za kafu. Različite stolice. Popodne je. Igo je sam. Prilazi pisaćem stolu, uzima Odererovo naliv pero i isprobava ga. Zatim ide do rešoa, uzima džezvu i razgleda je zviždeći. Nečujno ulazi Džesika.

PRVA SCENA

Džesika, Igo.

DŽESIKA: Šta radiš sa tom džezvom? (Igo brzo ostavlja džezvu)

IGO: Džesika, zabranjeno ti je da ulaziš u ovu kancelariju.

DŽESIKA: Šta si hteo sa tom džezvom?

IGO: A šta ti hoćeš?

DŽESIKA: Da te vidim, dušo.

IGO: Pa dobro, sad si me videla. Gubi se. Oderer samo što nije sišao.

DŽESIKA: Kako sam se dosađivala bez tebe, pčelice.

IGO: Džesika, nemam vremena za igranje.

DŽESIKA: Čekaj! (Zavlači ruku u džep svoje haljine) Došla sam da ti donesem ovo.

IGO: Šta "ovo"?

DŽESIKA (izvlači iz džepa revolver i pruža ga Igou na dlanu ruke): Ovo. Zaboravio si ga.

IGO: Nisam ga zaboravio: nikad ga ne nosim.

DŽESIKA: A u stvari, ne bi trebalo da se od njega odvajаш.

IGO: Džesika, pošto izgleda da nisi shvatila, kažem ti sada sasvim jasno da ovamo ne smeš ni da kročiš. Ako hoćeš da se igraш, imaš baštu i baštensku kuću.

DŽESIKA: Igo, razgovaraš sa mnom kao da mi je šest godina.

IGO: A ko je za to kriv? Toje već postalo nepodnošljivo: ne možeš više da me gledaš, a da se ne smeješ. Biće veselo kad budemo imali pedeset godina. Treba se već jednom manuti toga; to je prosto navika, znaš, jedna blesava navika koju smo oboje usvojili. Razumeš?

DŽESIKA: Vrlo dobro.

IGO: Hoćeš li da učiniš taj mali napor?

DŽESIKA: Da.

IGO: Dobro. Onda kao prvo, vrati taj revolver.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Ne mogu.

IGO: Džesika!

DŽESIKA: On je tvoj i ti treba da ga uzmeš.

IGO: Ali rekao sam ti da nemam šta s njim da radim.

DŽESIKA: A šta ja da radim s njim?

IGO: Što god hoćeš, ne tiče me se.

DŽESIKA: Ne misliš, valjda, da nateraš svoju ženu da se celog dana šeta sa vatrenim oružjem u džepu?

IGO: Vрати se u našu sobu i stavi ga u moj kofer.

DŽESIKA: Ali ja ne želim da se vraćam; ti si užasan!

IGO: Nije trebalo da ga poneseš.

DŽESIKA: Nije trebalo da ga ti zaboraviš.

IGO: Rekao sam ti da ga nisam zaboravio.

DŽESIKA: Nisi? Znači li to, Igo, da si promenio svoje planove?

IGO: Ćuti!

DŽESIKA: Igo, pogledaj me u oči. Da ili ne, jesi li promenio svoje planove?

IGO: Ne, nisam ih promenio.

DŽESIKA: Da ili ne, imaš li nameru da...

IGO: Da! Da! Ali ne danas.

DŽESIKA: Oh, Igo, mali moj Igo, zašto ne danas? Meni je tako dosadno, pročitala sam sve romane koje si mi dao, i nije mi prijatno da čitavog dana ležim u krevetu kao odaliska; ugojiću se od toga. Šta čekaš?

IGO: Džesika, ti se još uvek igraš.

DŽESIKA: To ti radiš. Već deset dana se praviš važan da bi me impresionirao, a onaj tamo još uvek živi. Ako je to igra, ona traje suviše dugo: razgovaramo samo šapatom da nas neko slučajno ne čuje, i ja treba da podnosim sve tvoje hirove kao da si trudna žena.

IGO: Ti dobro znaš da to nije igra.

DŽESIKA (oštro): Onda, utoliko gore: odvratno mi je kad ljudi ne rade ono što su odlučili. Ako hoćeš da ti verujem, treba s tim da završiš još danas.

IGO: Danas nije pogodan trenutak.

DŽESIKA (opet običnim glasom): Vidiš!

IGO: Uh! Što si davež! Očekuje posete.

DŽESIKA: Koliko njih?

IGO: Dvojicu.

DŽESIKA: Ubij i njih.

IGO: Ništa nije neumesnije nego kad neko uporno hoće da se igra, a drugima nije do toga. Ja ne tražim da mi pomažeš, o ne! Hteo bih samo da mi ne smetaš.

DŽESIKA: Dobro. Dobro. Radi što hoćeš, ionako me držiš van svog života. Ali uzmi ovaj revolver, jer će mi ako ga ja čuvam istegnuti džepove.

IGO: Hoćeš li otići ako ga uzmem?

DŽESIKA: Najpre ga uzmi. (Igo uzima revolver i stavlja ga u džep.)

IGO: A sada se gubi.

DŽESIKA: Samo trenutak. Ja ipak imam pravo da bacim jedan pogled na kancelariju u kojoj radi moj muž. (Odlazi iza Odererovog pisaćeg stola) Ko sedi

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ovde? On ili ti?

IGO (bezvoljno): On. (Pokazujući sto) Ja radim za ovim stolom.

DŽESIKA (ne slušajući ga): Je li ovo njegov rukopis? (Uzela je jedan list sa stola.)

IGO: Da. (Džesika vrlo zainteresovano posmatra list) Ostavi to.

DŽESIKA: Je si li video kako ide naviše? I kako su mu sva slova odvojena?

IGO: Pa šta?

DŽESIKA: Kako, pa šta? To je vrlo važno.

IGO: Za koga?

DŽESIKA: Pa da se upozna njegov karakter. Čovek treba, valjda da zna koga ubija. I razmak koji ostavlja između reči! Reklo bi se da mu je svako slovo ostrvce, a reči arhipelazi. To sigurno nešto znači.

IGO: Šta?

DŽESIKA: Ne znam. Baš me to nervira: njegove uspomene iz detinjstva, žene koje je imao, način na koji je zaljubljen - sve je to ovde, a ja ne umem da pročitam... Igo, treba da mi kupiš neku knjigu o grafologiji, osećam da imam za to dara.

IGO: Kupiću ti je ako sad odmah odeš.

DŽESIKA: Reklo bi se klavirska stoličica?

IGO: Pa i jeste.

DŽESIKA (seda na stoličicu i okreće se na njoj): Kako je to zgodno! Dakle on tu sedi, puši, govori i okreće se na svojoj stoličici.

IGO: Da. (Džesika otpuši jednu bocu sa stola i miriše.)

DŽESIKA: Pije?

IGO: Kao smuk.

DŽESIKA: Dok radi?

IGO: Da.

DŽESIKA: A nikad nije pijan?

IGO: Nikad.

DŽESIKA: Nadam se da ti ne piješ čak i kad te ponudi: ti ne podnosiš alkohol.

IGO: Ne izigravaj stariju sestru; vrlo dobro znam da ne podnosim ni alkohol, ni duvan, ni vrućinu, ni hladnoću, ni vlagu, ni miris sena, ni bilo šta.

DŽESIKA (polako): Tu sedi, govori, puši, pije, vrti se na svojoj stoličici...

IGO: Da, i ja...

DŽESIKA (spazivši rešo): Šta je to? Sam kuva?

IGO: Da.

DŽESIKA (prsne u smeh): Ali zašto? Mogu ja da kuvam i njemu kad već kuvam tebi; može da ručava sa nama.

IGO: Ti ne kuvaš tako dobro kao on; a, onda, mislim da ga to zabavlja. Ujutru nam on sprema kafu. Izvrsnu kafu sa crne berze...

DŽESIKA (pokazuje džezvu): U ovom?

IGO: Da.

DŽESIKA: Tu džezvu si imao u ruci kad sam ušla?

IGO: Da.

DŽESIKA: Zašto si je bio uzeo? Šta si tražio u njoj?

IGO: Ne znam. (Pauza) Ona izgleda tako stvarna kad je on dotakne. (Uzima je)

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

Sve što on dotiče izgleda stvarno. On sipa kafu u šoljice, ja pijem, gledam kako on pije i osećam da je pravi ukus kafe u njegovim ustima. (Pauza) A taj pravi ukus kafe će iščeznuti, i prava toplota i prava svetlost. Ostaće samo to.

(Pokazuje džezvu)

DŽESIKA: Šta, to?

IGO (pokazuje širokim gestom unutrašnjost sobe) To: laži. (Ostavlja džezvu) Ja živim u jednom dekoru. (I dalje zauzet svojim mislima.)

DŽESIKA: Igo!

IGO (trgnuvši se): Da?

DŽESIKA: Miris duvana će iščeznuti kad on bude mrtav. (Naglo) Nemoj da ga ubiješ.

IGO: Ti, dakle, veruješ da ću ga ubiti? Reci? Ti to veruješ?

DŽESIKA: Ne znam. Sve je tako mirno. I podseća na moje detinjstvo... Ništa se neće desiti. Ništa se ne može desiti, ti se samo šališ.

IGO: Evo ga. Beži kroz prozor. (Pokušava da je odvuče)

DŽESIKA (opirući se): Hoću da vidim kako izgledate kad ste sami.

IGO (vuče je): Hajde, brzo.

DŽESIKA (vrlo brzo): Kod mog oca zavlačila sam se pod sto i posmatrala ga satima kako radi.

(Igo otvara prozor, za to vreme Džesika mu umakne i zavuče sepodsto. Ulazi Oderer.)

DRUGA SCENA

Isti, Oderer.

ODERER: Šta radiš tu dole?

DŽESIKA: Skrivam se.

ODERER: Zašto?

DŽESIKA: Da bih videla kako izgledate kad ja nisam ovde.

ODERER: Nije upalilo! (Igou) Ko ju je pustio da uđe?

IGO: Ne znam.

ODERER: Žena ti je: čuvaj je bolje.

DŽESIKA: Jadna moja pčelice, pa on te smatra mojim mužem.

ODERER: Zar ti on nije muž?

DŽESIKA: On je moj mali brat.

ODERER (Igou): Ne poštuje te.

IGO: Ne.

ODERER: Zašto si se oženio njome?

IGO: Zato što me nije poštovala.

ODERER: Kad je neko u Partiji, ženi se devojkom koja je takođe u Partiji.

DŽESIKA: Zašto?

ODERER: Tako je jednostavnije.

DŽESIKA: A otkud znate da ja nisam u Partiji?

ODERER: Vidi se. (Gleda je) Ti ne znaš da radiš ništa drugo osim da vodiš ljubav.

DŽESIKA: Ne znam ni to. (Pauza) Mislite da bi trebalo da se upišem u Partiju?

ODERER: Možeš da radiš što god hoćeš: slučaj je beznadežan.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Jesam li ja za to kriva?

ODERER: Otkud ja znam? Pretpostavljam da si upola žrtva, upola saučesnik, kao i svi drugi.

DŽESIKA (naglo i ljutito): Ja nisam ničiji saučesnik. O meni su odlučivali ne tražeći moje mišljenje.

ODERER: To je vrlo moguće. U svakom slučaju - pitanje emancipacije žena me ne oduševljava.

DŽESIKA (pokazuje Igoa): Verujete li da mu činim nažao?

ODERER: Došla si ovamo da bi me to pitala?

DŽESIKA: Što da ne?

ODERER: Mislim da si ti njegov luksuz. Buržujski sinovi koji dolaze k nama osećaju užasnu potrebu da sa sobom ponesu nešto od svog ranijeg luksuza za uspomenu. Kod jednih je to sloboda misli, kod drugih igla za kravatu. Kod njega je to sopstvena žena.

DŽESIKA: Da. A vi, naravno, nemate potrebu za luksuzom.

ODERER: Naravno da ne. (Oni se gledaju) Hajde, kidaj, gubi se, i da više nisi kročila ovamo.

DŽESIKA: U redu. Ostavljam vas u vašem muškom dosluhu. (Ponosno izlazi.)

TREĆA SCENA

Igo, Oderer.

ODERER: Je li ti stalo do nje?

IGO: Naravno.

ODERER: Onda joj zabrani da dolazi ovamo. Kad bih imao da biram između čoveka i zgodne žene, izabrao bih čoveka. Ali ipak ne treba me stavljati pred suviše težak zadatak.

IGO: A zašto da birate?

ODERER: Nije važno: u svakom slučaju, izabrao sam tebe.

IGO (smejući se): Vi ne poznajete Džesiku.

ODERER: Vrlo moguće. Utoliko bolje. (Pauza) Reci joj, ipak, da više ne dolazi. (Naglo) Koliko je sati?

IGO: Četiri i deset.

ODERER: Kasne.

Ode do prozora, pogleda napolje i vraća se.

IGO: Nemate ništa da mi diktirate?

ODERER: Ne danas. (Na Igoovu reakciju) Ne. Ostani. Četiri i deset?

IGO: Da.

ODERER: Ako ne dođu, zažaliće.

IGO: Ko treba da dođe?

ODERER: Videćeš. Ljudi iz tvog sveta. (Napravi nekoliko koraka) Ne volim da čekam. (Vraća se prema Igou) Ako dođu, posao je u džepu; ali ako su se u poslednjem trenutku uplašili, sve treba početi iz početka. A mislim da za to neću imati vremena. Koliko imaš godina?

IGO: Dvadeset jednu.

ODERER: Ti imaš vremena.

IGO: Pa i vi niste stari.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ODERER: Nisam star, ali sam na meti. (Pokazuje baštu) Sa one strane zidova ima tipova koji misle i dan i noć kako da me smaknu; a kako ja opet ne mislim uvek na to da treba da se čuvam, na kraju ću biti njihov.

IGO: Kako znate da oni na to misle i dan i noć?

ODERER: Jer ih poznajem. Ne odstupaju od onog što naume.

IGO: Poznajete ih?

ODERER: Da. Jesi li čuo zvuk motora?

IGO: Ne. (Slušaju) Ne.

ODERER: Sad bi bio trenutak za nekog od njih da preskoči zid. Imao bi priliku da napravi dobar posao.

IGO (polako): Sad bi bio trenutak...

ODERER (gleda ga): Razumeš, za njih bi bilo bolje da ne uspem da primim ove ljude. (Ide do stola i sipa piće) Hoćeš li?

IGO: Ne. (Pauza) Bojite se?

ODERER: Čega?

IGO: Da umrete?

ODERER: Ne. Ali mi se žuri. Stalno mi se žuri. Ranije mi je bilo svejedno da li čekam. Sada ne mogu više.

IGO: Koliko mora da ih mrzite!

ODERER: Zašto? Ja u principu nisam protiv političkog ubistva. To se praktikuje u svim partijama.

IGO: Dajte mi piće.

ODERER (začuden): Gle! (Uzima flašu i sipa mu. Igo pije i ne prestaje da ga gleda) No, šta je? Nikad me nisi video?

IGO: Ne. Nikad vas nisam video.

ODERER: Za tebe sam ja samo jedna etapa, a? To je prirodno. Posmatraš me iz perspektive svoje budućnosti. U sebi misliš: "Provešću dve ili tri godine kod ovog prikana i kad on bude odapeo, otići ću na neko drugo mesto i radiću nešto drugo..."

IGO: Ne znam da li ću ikad raditi nešto drugo.

ODERER: Kroz dvadeset godina reći ćeš svojim drugovima: "Bilo je to u vreme kad sam bio sekretar kod Oderera". Kroz dvadeset godina! Idiotski!

IGO: Kroz dvadeset godina..

ODERER: Da?

IGO: Daleko je to.

ODERER: Zašto? Da nisi tuberan?

IGO: Ne. Sipajte mi još malo. (Oderer mu sipa piće) Nikad nisam imao utisak da ću dočekati stare dane. Meni se takođe žuri.

ODERER: Nije to isto.

IGO: Nije. (Pauza) Ponekad bih bio u stanju da dam da mi se odseče ruka samo da odmah postanem zreo čovek, a ponekad mi izgleda da ne bih hteo da nadživim svoju mladost.

ODERER: Ne znam šta je to.

IGO: Šta?

ODERER: Mladost, ne znam šta je to: pravo iz detinjstva sam prešao u zrelo doba.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Da. To je građanska bolest. (Smeje se) Ima ih puno koji od toga umiru.

ODERER: Hoćeš li da ti pomognem?

IGO: Šta?

ODERER: Izgleda da si loše počeo. Hoćeš li da ti pomognem?

IGO (trgne se) Ne vi. (Brzo se sabere) Niko ne može da mi pomogne.

ODERER (prilazi mu) Slušaj, mali moj. (Zaustavlja se i sluša) Evo ih. (Ide prema prozoru, Igo za njim) Onaj visoki je Karski, sekretar Pentagona, a onaj debeli je princ Pol.

IGO: Regentov sin?

ODERER: Da. (Izraz lica mu se menja; postaje hladan, tvrd i siguran) Dosta si pio. Daj mi svoju čašu. (Prosipa je u baštu) Sedi; slušaj sve što se bude govorilo i ako ti dam znak, hvataj beleške. Zatvara prozor i seda za svoj sto.

ČETVRTA SCENA

Isti, Karski, princ Pol, Slik i Žorž. Posetioci ulaze, slede ih Slik i Žorž sa mašinskim puškama uperenim u njihova leđa.

KARSKI: Ja sam Karski.

ODERER (ne ustajući): Znam.

KARSKI: Zna li ko je sa mnom?

ODERER: Da.

KARSKI: Onda uklonite vaše buldoge.

ODERER: U redu je, momci. Povucite se.

Slik i Žorž izlaze.

KARSKI (ironično): Vi ste dobro zaštićeni.

ODERER: Da u poslednje vreme nisam preduzeo neke mere opreznosti, ne bih danas imao zadovoljstvo da vas primim.

KARSKI (okreće se prema Igo): A ovaj?

ODERER: Moj sekretar. Ostaće sa nama.

KARSKI (prilazeći): Vi ste Igo Barin? (Igo ne odgovara) Vi ste sa ovim ljudima?

IGO: Da.

KARSKI: Sreo sam prošle nedelje vašeg oca. Da li vas još interesuje da čujete vesti o njemu?

IGO: Ne.

KARSKI: Vrlo je verovatno da ćete vi snositi odgovornost za njegovu smrt.

IGO: A skoro je sasvim sigurno da on snosi odgovornost za moj život. Kvit smo.

KARSKI (ne podižući glas): Vi ste jedan mali bednik.

IGO: Molim vas...

ODERER: Ti ćuti. (Karskom) Nadam se da niste došli ovamo da biste vređali mog sekretara? Izvolite, sedite. (Oni sedaju) Konjak?

KARSKI: Hvala.

POL: Vrlo rado. (Oderer ga posluškuje.)

KARSKI: To je, dakle, čuveni Oderer. (Gleda ga) Prekjuče su opet vaši ljudi pucali na naše.

ODERER: Zašto?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

KARSKI: Imali smo skladište oružja u jednoj garaži i vaši ljudi su hteli da ga uzmu. Samo toliko.

ODERER: Pa, jesu li ga uzeli?

KARSKI: Da.

ODERER: Dobro izvedeno.

KARSKI: Nemate zbog čega da budete ponosni: bilo ih je deset na jednog.

ODERER: Kad se puca na dobitak, treba ići sa deset na jednog - tako je sigurnije.

KARSKI: Ne nastavljajmo ovu diskusiju; verujem da se mi nikad nećemo složiti: ne pripadamo istoj rasi.

ODERER: Pripadamo istoj rasi, ali ne i istoj klasi.

POL: Gospodo, kad bismo prešli na naš posao.

ODERER: Slažem se. Slušam vas.

KARSKI: Mi slušamo vas.

ODERER: Biće da je po sredi nesporazum.

KARSKI: Mogućno. Da sam znao da nemate sasvim određen predlog, ne bih se deranžirao dolazeći.

ODERER: Ja nemam ništa da predložim.

KARSKI: Izvanredno. (Ustaje)

POL: Gospodo, molim vas. Sedite, Karski. Ovo je loš početak. Zar ne bismo mogli da unesemo malo dobre volje u ovaj razgovor.

KARSKI (princu): Dobre volje? Jeste li videli oči one dvojice kerbera kad su nas propuštali sa uperenim mašinskim puškama? Ti ljudi nas mrze. Samo na vaše insistiranje ja sam pristao na ovaj sastanak, ali sam uveren da neće doneti ništa dobro.

POL: Karski, vi ste prošle godine organizovali dva atentata na mog oca, a ja sam ipak pristao da se sastanem s vama. Mi možda nemamo puno razloga da se volimo, ali naša osećanja nemaju nikakvog značaja kad se radi o interesu naroda. (Pauza) Naravno, situacija je takva da mi taj interes ne tumačimo uvek na isti način. Vi ste, Odereru, možda suviše isključiv tumač opravdanih zahteva radničke klase. Moj otac i ja, uvek blagonakloni prema tim zahtevima, bili smo prinuđeni da ih pred zabrinjavajućim držanjem Nemačke stavimo u drugi plan, jer smo shvatili daje naš najvažniji zadatak očuvanje nezavisnosti zemlje, pa bilo to i po cenu preduzimanja nepopularnih mera.

ODERER: Što će reći, objavljivanja rata SSSRu.

POL (ne obazirući se na to): Sa svoje pak strane, Karski i njegovi prijatelji, koji nisu delili naše mišljenje u pitanju spoljne politike, potcenili su možda nužnost da se Ilirija u očima stranaca predstavi jaka i ujedinjena, kao jedinstven narod na čelu sa jednim vođom, i oni su organizovali tajni pokret otpora. Tako se dogodilo da se ljudi podjednako časni i podjednako odani svojoj otadžbini nađu trenutno odvojeni različitim koncepcijama u sprovođenju svojih zadataka.

(Oderer se grubo smeje) Izvolite?

ODERER: Ništa. Samo nastavite.

POL: Danas su se naši stavovi naglo približili i izgleda da svaki od nas ima više razumevanja za gledišta drugih. Moj otac ne želi da nastavi ovaj nekoristan i skup rat. Naravno, mi nismo u mogućnosti da zaključimo separatan mir, ali ja

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

vam mogu garantovati da će vojne operacije biti vođene bez preterane revnosti. Sa svoje strane, Karski je ocenio da unutrašnji rascep može samo da šteti interesima naše zemlje i mi želimo - i jedni i drugi - da se ostvarujući danas narodno jedinstvo pripremimo za sutrašnji mir. Razumljivo je da ovo ujedinjenje ne bi moglo da se izvede otvoreno, a da ne pobudi podozrenje Nemačke, ali ono će dobiti svoje osnove zahvaljujući tajnim organizacijama koje već postoje.

ODERER: I onda?

POL: Eto to je sve. Karski i ja smo hteli da vam donesemo radosnu vest o našoj principijelnoj saglasnosti.

ODERER: A šta se to mene tiče?

KARSKI: Sad je već dosta: samo gubimo vreme.

POL (ne obazirući se): Samo se po sebi razume da ovaj Savez treba omasoviti koliko god je to moguće. Ako Proleterska partija izrazi želju da nam se pridruži...

ODERER: Šta nudite?

KARSKI: Dva glasa za vašu Partiju u Tajnom nacionalnom komitetu, koji ćemo odmah osnovati.

ODERER: Dva od koliko?

KARSKI: Od dvanaest.

ODERER (sa mirnim izrazom čuđenja): Dva glasa od dvanaest?

KARSKI: Regent će delegirati četiri iz kruga svojih savetnika, a šest preostalih glasova pripašće Pentagonu. Predsednik će biti biran.

ODERER (podsmevajući se): Dva glasa od dvanaest.

KARSKI: Pentagon obuhvata najveći deo seljaštva, što čini 57% stanovništva, zatim gotovo celu građansku klasu; dok radnički proletarijat predstavlja jedva jednu petinu, od koje opet nisu svi sa vama.

ODERER: Dobro. Pa?

KARSKI: Izvršićemo izvesne promene i fuzionisati naše dve tajne organizacije. Vaši ljudi će ući u naš Pentagonski aparat.

ODERER: Hoćete da kažete da će Pentagon uvući u sebe naše trupe.

KARSKI: To je najbolji način izmirenja.

ODERER: Što znači: izmirenje uništenjem jednog od protivnika. Posle svega ovog sasvim je logično što nam dajete samo dva glasa u Centralnom komitetu. To je čak isuviše: jer ta dva glasa ne predstavljaju više ništa.

KARSKI: Vi niste obavezni da prihvatite.

POL (odmah): Ali ako prihvatite, vlada će naravno biti spremna da povuče zakon iz 39. godine o štampi, sindikatu i radničkim knjižicama.

ODERER: Ala je to primamljivo! (Udara u sto) Dobro. Upoznali smo se, sada možemo da pristupimo poslu. Evo mojih uslova: Upravni odbor sveden na šest članova. Proleterska Partija će raspolagati sa tri glasa; ostala tri ćete vi podeliti kako hoćete. Tajne organizacije će ostati potpuno odvojene i, osim glasanja u Centralnom komitetu, neće imati nikakvih drugih zajedničkih akcija. A sad: uzmite ili ostavite.

KARSKI: Šalite se?

ODERER: Niste obavezni da prihvatite.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

KARSKI (Princu) Rekao sam vam daje nemoguće sporazumeti se sa ovim ljudima. Mi imamo dve trećine ljudstva, novac, oružje, organizovane dobrovoljačke jedinice, ne računajući moralni prestiž koji nam daju naše žrtve; a sad šaka ljudi bez ijedne pare jednostavno traži većinu u Centralnom komitetu.

ODERER: Dakle? Znači ne?

KARSKI: Ne. Moći ćemo i bez vas.

ODERER: Onda, idite. (Karski okleva za trenutak, zatim kreće prema vratima. Princ se ne miće) Pogledajte Princa, Karski: on je lukaviji od vas i već je shvatio.

POL (polako Karskom): Ne možemo odbaciti te predloge dok ih ne ispitamo.

KARSKI (ljutito) To nisu nikakvi predlozi, to su apsurdni zahtevi o kojima neću da diskutujem. (On, međutim, ostaje i dalje na svom mestu.)

ODERER: Četrdeset druge je policija gonila i vaše i naše ljude, vi ste organizovali atentate na Regenta, mi smo sabotirali ratnu proizvodnju: kad bi se sreli jedan tip iz vašeg Pentagona i neki naš momak, jedan od njih je uvek ostajao ria pločniku. Danas odjednom vi hoćete da se svi grlimo. Zašto?

POL: Za dobro otadžbine.

ODERER: Zašto to ne bi bilo ono isto dobro iz četrdeset druge? (Ćutanje) Da nije to zato što su Rusi pobedili kod Staljingrada i što su nemačke trupe na putu da izgube rat?

POL: Jasno je da razvoj sukoba stvara novu situaciju. Ali ja ne vidim...

ODERER: Ja sam, naprotiv, siguran da vi vidite vrlo dobro... Vi hoćete da spasete Iliriju, u to ne sumnjam. Ali vi hoćete da je spasete takvu kakva je, sa režimom društvene nejednakosti i klasnih privilegija. Kad je izgledalo da će pobediti Nemci, vaš otac se stavio na njihovu stranu. Danas, kad se kolo sreće okrenulo, on traži načina da se približi Rusima. Samo, to je teže.

KARSKI: Odereru, upravo u borbi protiv Nemačke palo je toliko naših ljudi i ne dozvoljavam vam da pričate kako smo se mi nagodili sa neprijateljem da bismo sačuvali svoje privilegije.

ODERER: Znam Karski: Pentagon je protiv Nemačke. Vi ste imali dobru računicu: Regent je davao zaloge Hitleru da bi ga sprečio da zauzme Iliriju. Vi ste bili takođe i protiv Rusa, jer su Rusi bili daleko. Ilirija, nezavisna Ilirija: znam tu pesmu. Pevali ste je dve godine nacionalističkoj buržoaziji. Ali Rusi se približavaju, neće proći ni godina dana a oni će biti ovde. Ilirija neće biti više sasvim nezavisna. I šta onda? Treba naćj zaleđe. Biće zgodno ako budete mogli da im kažete: Pentagon je radio za vas, a Regent je igrao dvostruku igru. Ali samo: oni nisu dužni da vam veruju. Šta će učiniti? A? Šta će učiniti?

Najzad, mi smo njima objavili rat.

POL: Moj dragi Odereru, kad SSSR bude shvatio da smo mi iskreno...

ODERER: Kada on bude shvatio da su jedan fašistički diktator i jedna konzervativna partija iskreno poleteli u pomoć njegovoj pobedi, sumnjam da će im biti suviše zahvalan. (Pauza) Jedina partija koja je sačuvala poverenje SSSR-a, jedina koja može da pošalje svoje izaslanike preko linije fronta, jedina koja može da potvrdi vašu malu kombinaciju: to je naša. Kad Rusi budu ovde, gledaće našim očima. (Pauza) Dakle: treba učiniti onako kako mi hoćemo.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

KARSKI: Nije trebalo da dolazim.

POL: Karski!

KARSKI: Trebalo je da predvidim da ćete na naše poštene predloge odgovoriti niskom učenom.

ODERER: Samo se vi derite: ja nisam osetljiv. Derite se kao svinja kad je kolju. Ali zapamtite ovo: kad sovjetske armije budu na našoj teritoriji, mi ćemo vladati zajedno, vi i mi, samo ako smo i radili zajedno; ali ako se ne budemo sporazumeli, na kraju rata će moja partija vladati sama. Sada, treba izabrati.

KARSKI: Ja...

POL (Karskom): Ljutnja neće ništa pomoći: treba realno gledati situaciju.

KARSKI (Princu) Vi ste kukavica: namamili ste me u zamku da biste sačuvali svoju glavu.

ODERER: Kakvu zamku? Odlazite ako hoćete. Vi mi niste potrebni da bih se sporazumeo sa Princom.

KARSKI (Princu): Nećete valjda...

POL: Zašto da ne? Ako vam se ova kombinacija ne sviđa, mi ne želimo da vas primoravamo da u njoj sudelujete, ali moja odluka ne zavisi od vaše.

ODERER: Sasvim je razumljivo da će savez naše Partije i Regentove vlade staviti Pentagon u tešku situaciju u poslednjim mesecima rata; takođe je razumljivo da ćemo pristupiti njegovoj definitivnoj likvidaciji kad Nemci budu potučeni. Ali pošto vam je stalo do toga da ostanete čisti...

KARSKI: Mi smo se tri godine borili za nezavisnost naše zemlje, hiljade mladih ljudi je umrlo za našu stvar, zadobili smo poverenje sveta i sve to zato da bi se jednog lepog dana udružile pristalice Nemaca i pristalice Rusa i nama iskopale jamu.

ODERER: Bez sentimentalnosti, Karski: Vi ste izgubili zato što ste morali da izgubite. "Ilirija, nezavisna Ilirija..." To je parola koja loše brani jednu malu zemlju okruženu moćnim susedima. (Pauza) Prihvatate li moje uslove?

KARSKI: Nisam ovlašćen da ih prihvatim: ja ne odlučujem sam.

ODERER: Meni se žuri, Karski.

POL: Moj dragi Odereru, možda bismo mogli da mu ostavimo vremena da razmisli: rat još nije završen i nije nam zapelo za osam dana.

ODERER: Meni je zapelo za osam dana. Karski, imam poverenja u vas. Uvek imam poverenja u ljude, to je moj princip. Znam da morate da se dogovorite sa svojim prijateljima, ali znam i da ćete ih ubediti. Ako mi danas date svoj principijelni pristanak, govoriću sutra drugovima iz Partije.

IGO (naglo ustaje): Odereru!

ODERER: Šta je?

IGO: Kako se usuđujete...?

ODERER: Ćuti!

IGO: Vi nemate prava. To su... Bože moj! To su oni isti. Isti oni koji su dolazili kod mog oca... To su ona ista beživotna i lažna usta... i ona me progone i ovde. Vi nemate prava, oni će se svuda uvući, oni će sve zatrovati, to su najjači...

ODERER: Hoćeš li da ućutiš!

IGO: Slušajte dobro vas dvojica: Partija neće biti uz njega u toj kombinaciji! Ne

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

računajte na to da će vas on izvaditi, jer Partija neće biti uz njega.

ODERER (mirno): Ne obazirite se. Ovo je njegov lični stav.

POL: Da, ali je ova vika dosadna. Zar ne biste mogli da zatražite od vaših telesnih čuvara da izbacе ovog mladića?

ODERER: Taman posla! On će sam izaći. (Ustaje i ide prema Igo.)

IGO (uzmičući): Ne dotičite me se. (Stavlja ruku u džep u kome je revolver) Nećete da me saslušate! Nećete da me saslušate? (U tom trenutku se začuje jaka detonacija, prozori se rasprsnu u paramparčad, a ramovi izlete.)

ODERER: Lezi! (Hvata Igoa za ramena i baca ga na pod. Druga dvojica takode legnu.)

PETA SCENA

Isti, Leon, Slik, Žorž, koji utrče unutra. Nešto kasnije Džesika.

SLIK: Jesi li ranjen?

ODERER (ustajući): Ne. Niko nije ranjen? (Karskom, koji je takođe ustao) Vi krvarite?

KARSKI: Nije to ništa. Od komadića stakla.

ŽORŽ: Mina?

ODERER: Mina ili bomba. Ali su podbacili. Pretražite baštu.

IGO (okrećući se ka prozoru, za sebe): Bednici! Bednici! (Leon i Žorž iskaču kroz prozor)

ODERER (Princu): Očekivao sam nešto slično, ali mi je žao što su izabrali ovaj trenutak.

POL: Uh! Ovo me podseća na palatu mog oca. Karski, jesu li ovo učinili vaši ljudi?

KARSKI: Jeste li poludeli?

ODERER: Gađali su mene; ovo se odnosi samo na mene. (Karskom) Vidite li: bolje je preduzeti mere predostrožnosti. (Gleda ga) Mnogo krvarite. (Ulazi Džesika zadihana.)

DŽESIKA: Je li Oderer ubijen?

ODERER: Vašem mužu nije ništa. (Karskom) Leon će vas odvesti u moju sobu, previće vas, pa ćemo posle nastaviti razgovor.

SLIK: Trebalo bi da se svi popnete, jer oni mogu ponovo pokušati. Možete razgovarati dok ga Leon bude previjao.

ODERER: U redu. (Žorž i Leon ulaze kroz prozor) Dakle?

ŽORŽ: Bomba. Bacili su je iz bašte, a zatim su kidnuli. Jedino je zid nastradao.

IGO: Bednici.

ODERER: Popnimo se. (Ide prema vratima. Igo polazi za njim) Ti ne. (Gledaju se, zatim se Oderer okrene i izađe)

ŠESTA SCENA

Isti, Džesika, Žorž i Slik.

IGO (kroz zube): Bednici!

SLIK: Šta?

IGO: Ljudi koji su bacili bombu su bednici. (Uzima da pije)

SLIK: Nervozan si, a?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Ah!

SLIK: Nema tu sramote. To mu dođe ko vatreno krštenje. Navići ćeš se već.

ŽORŽ: Može se čak reći: s vremenom to postaje zabavno. Zar nije tako, Slik?

SLIK: Unosi promenu, rasanjuje i razdrmava noge.

IGO: Nesam nervozan. Besan sam. (Pije)

DŽESIKA: Na koga, pčelice?

IGO: Na bednike koji su bacili bombu.

SLIK: Mnogo si osetljiv. A mi, mi se već odavno ne bunimo.

ŽORŽ: Ovoje naše parče 'leba: kad ne bi bilo tih tamo, ne bismo ni mi bili ovde.

IGO: Vidiš, svi su mirni, svi su zadovoljni. Krvario je kao svinja, a obrisao je obraz smešeći se i rekao: "Nije to ništa". Oni su hrabri. To su najveći kurvinski sinovi zemlje, ali su hrabri taman toliko da ti ne dozvole da ih potpuno prezireš. (Tužno) To je veliki problem. (Pije) Vrline i poroci nisu pravedno raspodeljeni.

DŽESIKA: Ti nisi kukavica, dušo.

IGO: Ja nisam kukavica, ali isto tako nisam ni hrabar. Suviše nerava. Voleo bih da zaspim i da sanjam da sam Slik. Pogledaj ga: sto kilograma mesa, a mozak kao lešnik: pravi kit. Lešnik odozgo šalje signale straha i besa, ali se oni gube u toj ogromnoj masi. To ga samo zagolica.

SLIK (smejući se): Čuješ li ga?

ŽORŽ (smejući se): Nije to netačno. (Igo pije)

DŽESIKA: Igo.

IGO: A?

DŽESIKA: Ne pij više.

IGO: Zašto? Nemam više šta da radim. Razrešen sam dužnosti.

DŽESIKA: Oderer te je razrešio dužnosti?

IGO: Oderer? Ko govori o Odereru? Možeš ti da misliš o Odereru što god hoćeš, ali taj čovek je u mene imao poverenja. Međutim, svi to ne bi mogli da kažu. (Pije, zatim ide prema Sliku) Ima ljudi koji ti daju poverljiv zadatak i ti se kilaviš da bi ga izvršio, a onda u trenutku kad treba da uspeš, shvatiš da su te oni izigrali i da su tvoj posao poverili drugima.

DŽESIKA: Hoćeš ćutati! Nećeš im valjda pričati naše porodične stvari.

IGO: Porodične? Ha! (Razveseljen) Ona je divna!

DŽESIKA: On to o meni govori. Već dve godine mi prebacuje kako nemam u njega poverenja.

IGO (Sliku): To je glavica, a? (Džesiki) Ne, ti nemaš poverenja u mene. Da li imaš u mene poverenja?

DŽESIKA: Ovog časa zaista ne.

IGO: Niko nema poverenja u mene. Mora da mi je njuška nakrivo nasađena. Reci mi da me voliš.

DŽESIKA: Ne pred njima.

SLIK: Ne ustručavajte se zbog nas.

IGO: Ona me ne voli. Ona ni ne zna šta je to ljubav. To vam je anđeo. Statua od soli.

SLIK: Statua od soli?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Ne, hteo sam reći: statua od snega. Ako je miluješ, ona se topi.

ŽORŽ: Ma nemoj!

DŽESIKA: Hajde, Igo, vratimo se kući.

IGO: Čekaj da dam jedan savet Sliku. Ja ga mnogo volim, i poštujem ga, zato što je jak i što ne misli ništa. Hoćeš li da čuješ jedan savet, Slik?

SLIK: Ako baš moram.

IGO: Slušaj: ne ženi se suviše mlad.

SLIK: Nema bojazni.

IGO (koji počinje da biva pijan): Ne, samo ti mene slušaj, ne ženi se suviše mlad. Razumeš šta hoću da kažem, a? Ne ženi se suviše mlad. Ne preuzimaj na sebe ono što je van tvojih moći. Kasnije to postaje suviše teško. Sve je tako teško. Ne znam da li ste zapazili: nije prijatno biti mlad. (Smeje se) Poverljiv zadatak. Reci, gde je tu poverenje?

ŽORŽ: Kakav zadatak?

IGO: Ah! Meni je poveren zadatak.

ŽORŽ: Kakav zadatak?

IGO: Oni bi hteli da me nateraju da govorim, ali sa mnom je to samo gubljenje vremena. Ja sam nedokučiv. (Gleda se u ogledalu) Nedokučiv. Potpuno bezizražajna njuška. Njuška kakvu imaju svi. Pa to bi trebalo da se vidi, dragi Bože! Trebalo bi da se vidi!

ŽORŽ: Šta?

IGO: Da je meni stavljen u dužnost poverljiv zadatak.

ŽORŽ: Slik?

SLIK: Hm...

DŽESIKA (mirno): Ne razbijajte glavu: hoće da kaže da ću ja dobiti dete. Gleda se u ogledalo da bi video da li izgleda kao otac porodice.

IGO: Fantastično! Otac porodice. Tako je. Otac porodice. Ona i ja se razumemo čim zinemo. Nedokučiv! Morao bi da se pozna jedan... otac porodice. Po nečemu. Izrazu na licu. Ukusu u ustima. Trnu u srcu. (Pije) Zbog Oderera mi je žao. Jer, već sam vam rekao, on je mogao da mi pomogne. (Smeje se) Je l'te, oni su sad gore, razgovaraju, a Leon pere Karskom prljavu njušku. Pa jeste li vi cepanice? Pucajte u mene.

SLIK (Džesiki): Taj dečko ne bi smeo da pije.

ŽORŽ: Ne ide mu od ruke.

IGO: Pucajte, kad vam kažem. To je vaš zanat. Dakle, slušajte: jedan otac porodice nije nikad pravi otac porodice. Jedan ubica nije nikad pravi ubica. Oni to igraju, razumete li? Ali mrtvac, on je uvek pravi mrtvac. Biti il' ne biti, a? Razumete šta hoću da kažem? Jedino što ja mogu da budem to je mrtvac sa šest stopa zemlje iznad glave. Sve je to, kažem vam, gluma. (Naglo se zaustavi) I ovo takođe, i to je gluma. Sve ovo. Sve što vam govorim ovde. Vi možda mislite da sam ja očajan? Ni najmanje: ja glumim očajanje. Ima li uopšte tu izlaza?

DŽESIKA: Hoćeš li se vratiti kući?

IGO: Čekaj. Ne. Ne znam... Kako čovek može da kaže: noću ili neću?

DŽESIKA (puneći čašu): Onda, pij.

IGO: Dobro. (Pije)

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

SLIK: Niste valjda udareni kad mu dajete da pije?

DŽESIKA: Tako će biti brže gotovo. Sad treba samo čekati. (Igo prazni času, Džesika mu je opet puni.)

IGO (pijan): Šta sam govorio? Jesam li govorio o ubici? Džesika i ja znamo šta hoću da kažem. Istini za volju, suviše buči tu - unutra. (Udara se po čelu) Hoću tišinu. (Sliku) Dobro u tvojoj glavi je to što nema nikakve buke: potpuni mrak. Zašto se okrećete tako brzo? Ne smejte se, ja znam da sam pijan, znam da sam odvratan. Hoću da vam kažem: ne bih nikome pozeleo da bude na mom mestu. O ne, nikako. To nije dobro mesto, Ne okrećite se! Treba samo upaliti fitilj. To izgleda jednostavno, ali ne dao vam bog da to bude vaša dužnost. Fitilj - sve je u tome. Upaliti fitilj. Posle će svi odleteti, i ja zajedno s njima: nije potreban alibi, tišina, noć. Osim ako i mrtvaci ne glume. Zamislite da umrete i da onda otkrijete da su mrtvaci živi ljudi koji glume da su mrtvi! Videćemo. Videćemo. Samo treba upaliti fitilj. To je psihološki momenat. (Smeje se) Ali zaboga, ne okrećite se; ili se možda i ja okrećem. (Pokušava da se okrene ipada najednu stolicu) To su plodovi buržoaskog vaspitanja! (Glava mupada. Džesika prilazi i gleda ga)

DŽESIKA: Dobro je. Sad je gotovo. Hoćete li mi pomoći da ga odnesemo u krevet? (Slik je gleda češući se po glavi.)

SLIK: Suviše priča vaš muž.

DŽESIKA: Ne znate vi njega. Ništa od onog što je rekao nema značaja.

Slik i Žorž ga podižu za ramena i noge. (Zavesa)

PETA SLIKA

U baštenskoj kući.

PRVA SCENA

Igo, Džesika, zatim Olga. Igo leži opružen na krevetu, potpuno obučen ispod pokrivača. Spava. Prevrće se i ječi u snu. Džesika sedi nepomična kraj njegovog uzglavlja. On opet zaječi, ona ustaje i odlazi u kupatilo. Čuje se kako teče voda. Olga je skrivena iza prozorskih zavesa. Ona razmakne zavese i pomoli glavu. Najzad se odluči i prilazi Igou. Gleda ga. Igoječi. Ona mu uspravlja glavu i namešta jastuk. U tom se vraća Džesika i posmatra je. U ruci drži vlažnu oblogu.

DŽESIKA: Kakva pažnja. Dobar dan, gospođo.

OLGA: Ne vičite. Ja sam...

DŽESIKA: Nisam ni htela da vičem. Sedite. Radije bih se smejala.

OLGA: Ja sam Olga Loram.

DŽESIKA: Tako sam i mislila.

OLGA: Igo vam je govorio o meni?

DŽESIKA: Da.

OLGA: Je li ranjen?

DŽESIKA: Ne, pijan je. (Prolazeći pored Olge) Dozvoljavate? (Slavlja oblogu Igou preko čela)

OLGA: Ne tako. (Popravlja oblogu)

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Izvinite.

OLGA: A Oderer?

DŽESIKA: Oderer? Ali, sedite, molim vas. (Olga seda) Jeste li to vi, gospođo, bacili bombu?

OLGA: Da.

DŽESIKA: Niko nije ubijen: možda ćete drugi put imati više sreće. Kako ste ovamo ušli?

OLGA: Kroz vrata. Ostavili ste ih otvorena kad ste izašli. Ne treba nikad ostavljati otvorena vrata.

DŽESIKA (pokazujući Igoa): Jeste li znali da je i on bio u kancelariji?

OLGA: Ne.

DŽESIKA: Ali znali ste da bi mogao biti tamo?

OLGA: Morala sam rizikovati.

DŽESIKA: Sa malo više sreće, vi biste ga ubili.

OLGA: To bi još bilo najbolje za njega.

DŽESIKA: Zaista?

OLGA: Partija ne voli izdajnike.

DŽESIKA: Igo nije izdajnik.

OLGA: Ja verujem. Ali ne mogu da prisilim i druge da u to veruju. (Pauza) Stvar se odugovlači: trebalo je da sve bude gotovo još pre osam dana.

DŽESIKA: Treba sačekati zgodnu priliku.

OLGA: Priliku treba stvoriti.

DŽESIKA: Je li vas to Partija poslala?

OLGA: Partija ne zna da sam ovde; došla sam samoinicijativno.

DŽESIKA: Shvatam: stavili ste bombu u tašnu i došli ste da je bacite na Igoa kako biste spasli njegov dobar glas.

OLGA: Da sam uspela, mislili bi da je zajedno sa Odererom nastradao.

DŽESIK A. Da, ali on bi bio mrtav.

OLGA: Pa sad, na neki način, ma šta učinio nema baš mnogo izgleda da se izvuče.

DŽESIKA: Vaše prijateljstvo mnogo staje.

OLGA: Svakako ne više no vaša ljubav. (Gledaju se) Jeste li ga to vi sprečili da obavi svoj posao?

DŽESIKA: Ništa ja nisam sprečila.

OLGA: Ali mu takođe niste ni pomogli.

DŽESIKA: A zašto bih mu pomogla? Da li je on tražio moj savet pre no što je ušao u Partiju? I kad je rešio de nema ništa bolje da radi u životu nego da ide i ubije jednog nepoznatnog čoveka - da li je tada tražio moj savet?

OLGA: A zašto bi ga i tražio? Kakav savet biste vi mogli da mu date?

DŽESIKA: Pa da.

OLGA: On je izabrao ovu Partiju; on je tražio ovaj zadatak; to treba da vam bude dovoljno.

DŽESIKA: To mi nije dovoljno. (Igo ječi.)

OLGA: Zlo mu je. Nije trebalo da mu dozvolite da pije.

DŽESIKA: Bilo bi mu još gore da ga je tresnulo parče vaše bombe. (Pauza) Kakva šteta što se nije oženio vama: njemu je bila potrebna žena sa glavom.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

On bi ostajao u sobi da pegla vaše kombinezone, dok biste vi na raskršćima bacali bombe i tako bismo svi bili srećni. (Gleda je) Mislila sam da ste visoki i košćati.

OLGA: I sa brkovima?

DŽESIKA: Bez brkova, ali sa bradavicom ispod nosa. Uvek je izgledao tako važan kad je dolazio od vas. Govorio bi: "Razgovarali smo o politici."

OLGA: Sa vama, naravno, o tome nikad ne razgovara.

DŽESIKA: Sasvim ste u pravu što mislite da se sa mnom nije oženio zbog toga. (Pauza) Vi ste zaljubljeni u njega, zar ne?

OLGA: Kakve tu veze ima ljubav? Vi suviše čitate romane.

DŽESIKA: Kad se čovek ne bavi politikom, mora da se bavi nečim drugim.

OLGA: Budite spokojni; ljubav ne muči mnogo žene sa glavom. Mi od nje ne živimo.

DŽESIKA: Dok ja, međutim, živim od nje?

OLGA: Kao i sve žene sa srcem.

DŽESIKA: Pa neka! Više ja volim svoje srce nego vašu glavu.

OLGA: Jadni Igo!

DŽESIKA: Da. Jadni Igo! Koliko mora da me mrzite, gospođo.

OLGA: Ja? Nemam vremena za gubljenje. (Pauza) Probudite ga. Moram da govorim s njim. (Džesika prilazi krevetu i budi Igoa.)

DŽESIKA: Igo! Igo! Imaš posetu.

IGO: A! (Uspravlja se u krevetu) Olga! Olga, ti si došla! Radujem se što si ovde, treba da mi pomogneš. (Seda na ivicu kreveta) Gospode, kako me boli glava. Gde smo to? Radujem se što si došla, znaš. Čekaj: nešto se desilo, velika neprijatnost. Ti ne možeš više da mi pomogneš. Sada više ne možeš da mi pomogneš. Ti si bacila bombu, zar ne?

OLGA: Da.

IGO: Zašto niste imali poverenja u mene?

OLGA: Igo, kroz četvrt sata jedan drug će baciti konopac preko zida i ja moram da odem. Žuri mi se i treba da me saslušam.

IGO: Zašto niste imali poverenja u mene?

OLGA: Džesika. dajte mi tu čašu i bokal. (Džesika joj daje. Ona puni čašu i pljusne vodu Igou u lice.)

IGO: Uh!

OLGA: Slušam li me?

IGO: Da. (Briše lice) Zašto me toliko boli glava. Je li ostalo vode u bokalu?

DŽESIKA: Da.

IGO: Napi mi da pijem, molim te. (Ona mu pruža čašu i on pije) Šta misle drugovi?

OLGA: Da si izdajnik.

IGO: Preteruju.

OLGA: Ti nemaš više ni dana za gubljenje. Sve treba da bude gotovo do sutra uveče.

IGO: Nije trebalo da bacaš bombu.

OLGA: Igo, ti si hteo da uzmeš na sebe težak zadatak i da ga izvršiš sam. Ja sam ti prva verovala, i to onda kad je postojalo sto razloga da budeš odbijen i

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

prenela sam svoje poverenje i na druge. Ali mi nismo skauti i Partija ne postoji zato da bi pružala herojske prilike. Postoji posao koji treba da bude obavljen i nije važno ko će ga obaviti. Ako za 24 časa ne budeš svršio svoj posao, poslaćemo nekoga ko će ga svršiti umesto tebe.

IGO: Ako to učinite, napustiću Partiju.

OLGA: Šta ti zamišljaš? Misliš li da se Partija može napustiti? Mi smo u ratu, Igo, i drugovi se ne šale. Samo mrtav možeš napustiti Partiju.

IGO: Ja se ne bojim smrti.

OLGA: Nije ništa umreti. Ali umreti tako glupo, pošto si sve upropastio, skončati kao drolja, ili još gore, kao neki idiot koga se oslobadamo iz straha od njegovih gluposti. Je li to ono što želiš? Jesi li to želeo onda kad si došao prvi put k meni i kad si izgledao tako srećan i tako ponosan? Recite mu vi, molim vas. Ako ga imalo volite, ne možete dozvoliti da bude ubijen kao pas.

DŽESIKA: Vi dobro znate, gospodo, da se ja ništa ne razumem u politiku.

OLGA: Kakva je tvoja odluka?

IGO: Nije trebalo da bacaš bombu.

OLGA: Kakva je tvoja odluka?

IGO: Znaćete to sutra.

OLGA: U redu. Zbogom, Igo.

IGO: Zbogom, Olga.

DŽESIKA, Zbogom, gospođo.

OLGA: Ugasite svetlo. Ne treba da me vide kad izlazim. (Džesika gasi svetlo. Olga otvara vrata i izlazi.)

DRUGA SCENA

Džesika, Igo.

DŽESIKA: Da upalim?

IGO: Čekaj. Možda će morati da se vrati. (Oni čekaju u mraku)

DŽESIKA: Mogli bismo malo odškrinuti kapke i pogledati.

IGO: Ne. (Ćutanje)

DŽESIKA: Je li ti teško? (Igo ne odgovara) Odgovori dok je mrak.

IGO: Samo me boli glava. (Pauza) Poverenje nije bogzna šta kad ne može da čeka 8 dana.

DŽESIKA: Ne, nije bogzna što.

IGO: A kako da živiš kad niko u tebe nema poverenja?

DŽESIKA: Nikad niko u mene nije imao poverenja, ti još manje nego ostali. Ja sam se ipak pomirila s tim.

IGO: Ona je jedina bar malo verovala u mene.

DŽESIKO: Igo...

IGO: Jedina, ti to dobro znaš. (Pauza) Mislim da sad možemo upaliti. Mora da je već u sigurnosti. (On pali svetlo, Džesika se naglo okrene) Šta je?

DŽESIKA: Smeta mi da te gledam pri svetlosti.

IGO: Hoćeš li da ugasiš?

DŽESIKA: Ne. (Ide prema njemu) Ti. Ti ćeš ubiti čoveka.

IGO: Znam li ja šta ću uraditi?

DŽESIKA: Pokaži mi revolver.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Zašto?

DŽESIKA: Hoću da vidim kako izgleda.

IGO: Šetala si se s njim celo poslepodne.

DŽESIKA: Tada je on bio samo igračka.

IGO (pruža joj ga): Oprezno!

DŽESIKA: Da. (Gleda ga) Čudno je to.

IGO: Šta je čudno?

DŽESIKA: Sad ga se plašim. Uzmi ga. (Pauza) Ti ćeš ubiti čoveka. (Igo se smeje) Zašto se smeješ?

IGO: Ti sad veruješ u to. Rešila si se da u to poveruješ.

DŽESIKA: Da.

IGO: Izabrala si pravi trenutak: niko više u to ne veruje. (Pauza) Pre osam dana bi mi to možda pomoglo...

DŽESIKA: Nisam ja kriva: verujem samo u ono što vidim. Još jutros nisam mogla ni da zamislim da će on umreti. (Pauza) Maločas, kad sam ušla u kancelariju, jedan čovek je krvario, a vi ste svi bili mrtvac. Oderer je bio mrtvac; videla sam to na njegovom licu! Ako ga ti ne budeš ubio, oni će poslati nekog drugog.

IGO: Ja ću. (Pauza) Tip koji je krvario, bilo je to gadno, a?

DŽESIKA: Da, bilo je gadno.

IGO: Oderer će takođe krvariti.

DŽESIKA: Ćuti.

IGO: Ležaće na zemlji sa glupim izrazom lica i krv će mu curiti po odelu.

DŽESIKA (lagano, dubokim glasom): Ućuti već jednom.

IGO: Ona je bacila bombu preko zida. Nema čime da se ponosi: nije nas čak ni videla. Svako može da ubije ako ne mora da gleda to što čini. Ja sam upravo hteo da pucam. Bio sam u kancelariji, gledao sam ih u lice i hteo da pucam. Ona me je sprečila.

DŽESIKA: Zaista si hteo da pucaš?

IGO: Ruka mi je već bila u džepu i prst na obaraču.

DŽESIKA: I hteo si da pucaš! Siguran si da si mogao da pucaš?

IGO: Da... Zahvaljujući tome što sam bio besan. Naravno, hteo sam da pucam. Sada sve treba iz početka. (Smeje se) Čula si: oni kažu da sam izdajnik. Lako je njima; kad odluče da neki čovek treba da umre, to je kao da su precrtali jedno ime u imeniku - čisto i elegantno. A ovde, smrt je argatovanje. Klanice, one su ovde. (Pauza) On pije, puši, govori mi o Partiji, pravi planove, a ja mislim kako će već sutra biti samo lešina: pa to je perverzno. Jesi li mu videla oči?

DŽESIKA: Jesam.

IGO: Videla si kako su sjajne i odlučne? I žive?

DŽESIKA: Da.

IGO: Možda ću pucati baš u njih. Nišaniš u stomak, znaš, ali oružje odskoči.

DŽESIKA: Volim njegove oči.

IGO (naglo): To je nerazumno.

DŽESIKA: Šta?

IGO: Ubistvo, kažem da je van razuma. Povučesh obarač i posle ne razumeš

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

više ništa od onog što se dešava. (Pauza) Kad bi čovek mogao da puca okrenute glave. (Pauza) Pitam se zašto ti govorim o svemu tome.

DŽESIKA: I ja se pitam.

IGO: Izvini. (Pauza) Ali, kad bih na tom krevetu ležao u ropcu, ti me ipak ne bi napustila.

DŽESIKA: Ne bih.

IGO: To je isto, ubiti, umreti, to je isto: čovek je podjednako sam. On ipak ima sreće - umreće samo jedanput. Dok ja, ja ga već deset dana ubijam svakog minuta. (Naglo) Šta ćeš ti raditi, Džesika?

DŽESIKA: Kako?

IGO: Čuj, ako ga sutra ne ubijem, ja moram nestati ili otići i reći im: radite sa mnom što god hoćete. Ako ga ubijem... (Za trenutak pokriva lice rukama) Šta treba onda da radim? Šta bi ti radila?

DŽESIKA: Ja? Mene pitaš šta bih radila da sam na tvom mestu?

IGO: A koga da pitam? Ja sada imam samo tebe?

DŽESIKA: Istina je. Ti sada imaš samo mene. Samo mene. Jadni Igo. (Pauza) Ja bih otišla Odereru i rekla bi mu: eto, poslali su me da vas ubijem, ali ja sam promenio mišljenje i hoću da radim s vama.

IGO: Jadna Džesika.

DŽESIKA: Zar to nije moguće?

IGO: To je tačno ono što se zove izdaja.

DŽESIKA (tužno): Vidiš. Ja ne mogu ništa da ti kažem. (Pauza) Zašto to nije moguće? Zato što on nema iste ideje kao ti?

IGO: Ako baš hoćeš. Zato što nema iste ideje.

DŽESIKA: Znači da treba ubijati ljude koji nemaju vaše ideje.

IGO: Ponekad.

DŽESIKA: Ali zašto si ti izabrao Lujeve i Olgine ideje?

IGO: Zato što su to one prave.

DŽESIKA: Ali, Igo, pretpostavi da si prošle godine umesto Luja sreo Oderera. Onda bi ti njegove ideje izgledale prave.

IGO: Ti si luda.

DŽESIKA: Zašto?

IGO: Kad te čovek sluša, pomislio bi da sva mišljenja podjednako vrede i da se njima možeš zaraziti kao bolešću.

DŽESIKA: Ne mislim tako: ja... ne znam ni sama šta mislim. Igo, on je tako jak, dovoljno je da samo otvori usta, pa da čovek bude siguran da je u pravu. A onda, mislila sam da je iskren i da želi dobro Partiji.

IGO: Ne tiče me se ono što želi i misli. Važno je jedino ono što radi.

DŽESIKA: Ali...

IGO: Objektivno gledajući, on radi kao klasni izdajnik.

DŽESIKA (ne shvatajući): Objektivno?

IGO: Da.

DŽESIKA: O! (Pauza) A da li bi on kad bi znao šta ti spremaš mislio da si ti klasni izdajnik?

IGO: Ne znam.

DŽESIKA: Reci, da li bi mislio?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Kakvog to ima značaja? Verovatno, da.

DŽESIKA: Dakle, ko je u pravu?

IGO: Ja.

DŽESIKA: Kako znaš?

IGO: Politika je nauka. Možeš dokazati da si u pravu, a da se drugi varaju.

DŽESIKA: Pa šta onda čekaš?

IGO: Dugo bi trajalo da ti objašnjavam.

DŽESIKA: Imamo celu noć.

IGO: Potrebni su meseci i godine.

DŽESIKA: Ah! (Ide ka knjigama) I sve je tu napisano?

IGO: U izvesnom smislu da. Treba samo znati čitati.

DŽESIKA: Bože moj! (Uzima jednu knjigu, otvara je, zagleda je zadržano i ostavlja je uzdišući) Bože moj!

IGO: A sad me pušti na miru. Spavaj ili radi što god hoćeš.

DŽESIKA: Šta je? Šta sam to rekla?

IGO: Ništa, ništa nisi rekla. Ja sam kriv: bilo je idiotski tražiti od tebe pomoć. Tvoji saveti dolaze sa druge planete.

DŽESIKA: A zašto je tako? Zašto me ničemu nisu naučili? Zašto mi ti nisi ništa objasnio? Čuo si šta je on rekao? Da sam tvoj luksuz. Već devetnaest godina sedim ustoličena u tom vašem svetu muškaraca sa zabranom da se mešam u vaše poslove: držali ste me u uverenju da sve odlično ide i da nemam da radim išta drugo sem da stavljam cveće u vaze. Zašto ste me lagali? Zašto ste me ostavili u neznanju? Jeste li to učinili zato da biste mi jednog lepog dana priznali kako se ovaj svet ruši na sve strane, kako ste vi nesposobni da to sprečite, i kako biste me naterali da biram između samoubistva i ubistva. Ja neću da biram, neću da pustiš da te ubiju, neću ni da ti ubiješ njega. Zašto mi je svaljen taj teret na pleća? Ja nemam pojma o vašim poslovima i perem ruke. Nisam ni ugnjetač, ni klasni izdajnik, ni revolucionar, ništa nisam učinila, ja sam potpuno nevina.

IGO: Ja više ništa ne tražim od tebe, Džesika.

DŽESIKA: Kasno je sad, Igo; uvukao si me u to. Sada treba da biram. Za tebe i za sebe: a ja sam izabrala svoj život zajedno sa tvojim i... Oh, bože, ne mogu više!

IGO: Vidiš. (Pauza. Igo sedi na krevetu, sa očima uprtim u prazno. Džesika seda pored njega i stavlja mu ruku oko vrata.)

DŽESIKA: Ne govori ništa. Ne obraćaj pažnju na mene. Neću ni ja više govoriti; neću te sprečavati da razmišljaš. Ali, biću ovde. Ujutru je hladno: biće ti prijatno da ti pružim malo svoje toplote, kad već nemam ništa drugo da ti dam. Glava te još uvek boli?

IGO: Da.

DŽESIKA: Nasloni je na moje rame. Čelo ti gori. (Miluje mu kosu) Sirota glavica!

IGO (naglo se uspravlja): Dosta!

DŽESIKA (blago): Igo.

IGO: Igraš ulogu majke.

DŽESIKA: Ne igram. nikad se više neću igrati.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Telo ti je hladno i ti mi ne možeš pružiti toplotu. Nije teško nadviti se nad čovekom sa materinskom nežnošću i provući mu ruku kroz kosu; svaka devojčica bi se rado s tobom menjala. Ali kad sam te uzimao u zagrljaj i kad sam hteo da mi budeš žena, ti nisi umela da se u tome snađeš.

DŽESIKA: Ćuti.

IGO: Zašto da ćutim? Zar ne znaš da je naša ljubav bila samo komedija?

DŽESIKA: Noćas nije važna naša ljubav, važno je ono što ćeš sutra učiniti.

IGO: Sve je to povezano! Da sam bio siguran... (Naglo) Džesika, pogledaj me.

Možeš li da mi kažeš da me voliš? (Gleda je. Ona ćuti) Eto, nemam čak ni to.

DŽESIKA: A ti, Igo? Veruješ li da si me voleo? (On ne odgovara) Vidiš. (Pauza)

(Naglo) Zašto ne pokušaš da ga ubediš?

IGO: Da ubedim? Koga? Oderera?

DŽESIKA: Pošto je on u zabludi, trebalo bi da si u stanju da ga u to ubediš.

IGO: Misliš! Suviše je prepreden.

DŽESIKA: Kako onda znaš da su tvoje ideje ispravne ako ne možeš to i da dokažeš? Igo, to bi bilo divno, ti bi ih sve izmirio, svi bi bili zadovoljni i mogli biste da radite zajedno. Pokušaj, Igo, molim te. Pokušaj bar jednom pre no što ga ubiješ. (Neko kuca, Igo se uspravlja, oči mu blistaju.)

IGO: To je Olga. Vratila se; bio sam siguran da će se vrati. Ugasi svetlo i otvori vrata.

DŽESIKA: Koliko ti je ona potrebna!

Gasi svetlo i otvara. Ulazi Oderer. Kad su se vrata zatvorila, Igo ponovo upali svetlo.

TREĆA SCENA

Igo, Džesika, Oderer

DŽESIKA (prepoznavši Oderera): Ah!

ODERER: Uplašio sam te?

DŽESIKA: Nervozna sam večeras. To sa bombom...

ODERER: Da. Naravno. Imate običaj da sedite u mraku?

DŽESIKA: Ja moram. Oči su mi veoma umorne.

ODERER: O! (Pauza) Mogu li da sednem za trenutak? (Seda u fotelju) Ne ustručavajte se zbog mene.

IGO: Imate nešto da mi kažete?

ODERER: Ne. Ne, ne. Nasmejao si me maločas: bio si sav crven od besa.

IGO: Ja...

ODERER: Ne izvinjavaj se: očekivao sam to. U stvari, bio bih zabrinut da nisi protestovao. Ima mnogo stvari koje treba da ti objasnim. Ali, to ćemo sutra. Sutra ćemo nas dvojica razgovarati. Sada je tvoj dan završen. Moj takođe. Čudan dan, a? Zašto ne okačite neku graviru na zid? Izgledalo bi manje prazno. Ima ih na tavanu. Slik će vam ih skinuti.

DŽESIKA: Kakve su?

ODERER: Ima ih svakakvih. Možeš da izabereš.

DŽESIKA: Hvala vam. Ne volim gravire.

ODERER: Kako hoćeš. Nemate ništa za piće?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Ne. Žao mi je.

ODERER: Nije važno. Nije važno. Šta ste radili pre no što sam došao?

DŽESIKA: Razgovarali smo.

ODERER: Pa lepo, razgovarajte! Razgovarajte! Ne obraćajte pažnju na mene. (Puni lulu i palije. Neprijatna pauza. Smeje se) Da, naravno.

DŽESIKA: Nije baš tako lako zamisliti da vi niste ovde.

ODERER: Možete prosto i da me izbacite. (Igou) Ti nisi dužan da primaš svog šefa kad god njemu padne na pamet. (Pauza) Ne znam zašto sam došao.

Nisam mogao da zaspim, pokušao sam da radim. (Slegne ramenima) Ne može se stalno ni raditi.

DŽESIKA: Ne.

ODERER: Ona stvar je pri kraju...

IGO (živo): Koja stvar?

ODERER: Sa Karskim. On se malo pravi važan, ali će ići brže no što sam mislio.

IGO (jako): Vi...

ODERER: Pst. Sutra! Sutra! (Pauza) Kad je neki posao pri kraju, osećaš se nekako ispražnjen. Maločas je kod vas gorelo svetlo?

DŽESIKA: Da.

ODERER: Stajao sam na prozoru. U mraku, da ne bih poslužio kao meta. Jeste li videli kako je noć mračna i mirna? Kroz proreze na vašim kopcima probijala se svetlost. (Pauza) Gledali smo smrti u oči.

DŽESIKA: Da.

ODERER: Pravo u oči. (Pauza) Izašao sam polako iz sobe. Slik je spavao u hodniku. U salonu je spavao Žorž, Leon u predsoblju. poželeo sam da ih probudim i onda... Eh! (Pauza) I onda, eto.,. došao sam. (Džesiki) Šta ti je? Danas posle podne nisi bila tako zbunjena.

DŽESIKA: Kad ste vi takvi.

ODERER: A kakav sam?

DŽESIKA: Mislila sam da vam niko nije potreban.

ODERER: Niko mi i nije potreban. (Pauza) Slik mi je rekao da si trudna?

DŽESIKA (živo): Nije istina.

IGO: Hajde Džesika, ako si to rekla Sliku, zašto da kriješ pred Odererom?

DŽESIKA: Ja sam se sa Slikom samo šalila.

ODERER (dugo je posmatra): U redu. (Pauza) Kad sam bio poslanik u Landstagu, stanovao sam kod jednog mehaničara, uveče bih dolazio da popušim lulu u njihovoj trpezariji. Svirao je radio, deca su se igrala... (Pauza) Pa, hajde, idem da legnem. Bila je to varka.

DŽESIKA: Šta je bilo varka?

ODERER: Sve to. Vi takođe. Treba raditi, to je sve što čovek može da učini. Telefoniraćeš u selo da dođe stolar i popravi prozor na kancelariji. (Gleda ga) Sav si smlavljen. Izgleda da si se napio. Spavaj noćas. Nema potrebe da dolaziš pre devet. (Ustaje, Igo krene prema njemu. Džesika mu prepreči put.)

DŽESIKA: Igo, sad je trenutak.

IGO: Šta?

DŽESIKA: Obećao si mi da ćeš ga ubediti.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ODERER: Da me ubedi?

IGO: Ćuti! (Pokušava daje odguriti. Ona opet stane ispred njega)

DŽESKA: On se ne slaže s vama.

ODERER (zabavljajući se): Primetio sam to.

DŽESKA: Hteo bi da vam objasni.

ODERER: Sutra! Sutra!

DŽESKA: Sutra će biti prekasno.

ODERER: Zašto?

DŽESKA (još uvek stoji ispred Igoa): On... On kaže da više neće biti vaš sekretar ako ga ne saslušate. Ne spava se ni vama ni njemu i imate celu noć pred sobom i... Osetili ste dah smrti, to ljude zbližava.

IGO: Prestani, kažem ti!

DŽESKA: Igo, obećao si mi. (Odereru) On kaže da ste vi klasni izdajnik.

ODERER: Klasni izdajnik! Baš tako!

DŽESKA: Objektivno. Rekao je, objektivno.

ODERER (promenjenim glasom): U redu. Pa, momče, reci mi šta ti je na srcu, kad već ne možemo to da izbegnemo. Treba da raščistim tu stvar pre no što legnem. Zašto sam ja izdajnik?

IGO: Zato što nemate prava da uvlačite Partiju u svoje kombinacije.

ODERER: A zašto ne?

IGO: To je revolucionarna organizacija, a vi hoćete da od nje naćinite vladinu partiju.

ODERER: Revolucionarne partije su stvorene da bi uzele vlast.

IGO: Da bi je uzele, da. Ali da se za nju izbore oružjem, a ne da je kupe na prevaru.

ODERER: Krivo ti je što nema krvi? Źalim slućaj, ali trebalo bi da znaš da mi ne možemo da se nametnemo silom. U slućaju graćanskog rata, Pentagon raspolaže oružjem i vojnim rukovodiocima. On će snabdevati kontrarevolucionarne trupe.

IGO: Ko govori o graćanskom ratu? Odereru, ja vas zaista ne razumem; pa potrebno je samo malo strpljenja. Sami ste rekli: Crvena armija će svrgnuti Regenta i vlast će pripasti samo nama.

ODERER: A kako da je saćuvamo? (Pauza) Kad Crvena armija bude prešla preko naše granice, mi ćemo, garantujem ti, imati da preživimo gadne trenutke.

IGO: Crvena armija...

ODERER: Da, da. Znam. Ja je takoće ćekam. I to nestrpljivo. Ali treba ovo da utuviš: sve armije u ratu, bile one oslobodilaćke ili ne, slićne su u jednom: one žive u okupiranoj zemlji. Naši seljaci će mrzeti Ruse, to je neizbežno, a kako onda da vole nas, nas koje će Rusi nametnuti. Zvaće nas tućinskom partijom, ili možda još nekako gore. Pentagon će se vratiti u ilegalnost: on neće ćak imati potrebe ni da menja svoje parole.

IGO: Ja mislim da Pentagon...

ODERER: A onda ima još nešto: zemlja je razorena, a može se desiti i da postane poprište rata. Svaka vlada koja dode posle Regentove moraće da zavede drastićne mere zbog kojih će je mrzeti. Sutradan po odlasku Crvene

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

armije nas će zbrisati neka pobuna.

IGO: Pobuna se može ugušiti. Zavešćemo gvozdenu disciplinu.

ODERER: Gvozdenu disciplinu? S kim? I posle revolucije još zadugo Proletarijat će ostati najslabiji. Gvozdenu disciplinu? Sa građanskom partijom koja će sabotirati i seoskim življem koje će spaljivati letine da bi nas izmorilo gladu.

IGO: Pa šta? Boljševička Partija je sedamnaeste bila suočena i sa gorim stvarima.

ODERER: Ona nije bila nametnuta spolja. A sad slušaj, mali, i pokušaj da razumeš: uzećemo vlast zajedno sa liberalima Karskog i Regentovim konzervativcima. Bez sukoba i bez rascepa: jedinstvo riaroda. Niko nam neće moći prebaciti da smo postavljeni spolja. Ja sam tražio polovinu glasova u Komitetu otpora, ali neću učiniti glupost da tražim i polovinu resora. Mi treba da budemo manjina. Da, manjina, koja će prepustiti drugim partijama odgovornost za sprovođenje nepopularnih mera i koja će zadobiti narod držeći opoziciju unutar vlade. Oni su u ćorsokaku: za dve godine videćeš propast liberala, a cela zemlja će tražiti od nas da pokažemo šta znamo.

IGO: I tada će Partija otići do vraga.

ODERER: Do vraga? Zašto?

IGO: Partija ima jedan program: ostvarenje socijalističkog uređenja i jedno sredstvo: korišćenje klasne borbe. Vi, pak, hoćete da se njome poslužite kako biste sproveli politiku saradnje klasa u okviru kapitalističkog uređenja. Godinama ćete lagati, služiti se lukavstvima, izvrđavati, ići iz jednog kompromisa u drugi, branićete pred našim drugovima reakcionarne mere vlade kojoj i sami pripadate. Niko više ništa neće shvatiti: nepokolebljivi će nas napustiti, ostali će izgubiti političku svest koju su tek stekli. Bićemo zatrovani, gnjili, dezorijentisani, postaćemo reformisti i nacionalisti, a sve će se svršiti tako što će se buržoaske partije pobrinuti da nas likvidiraju. Odereru! Ova Partija - ona je vaša, vi ne smete zaboraviti muke koje ste podneli da biste je skovali, žrtve koje je ona tražila, disciplinu koju je nametala. Preklinjem vas: nemojte je svojim sopstvenim rukama prinositi na žrtvu.

ODERER: Kakva tirada! Ako nećeš da se izlažeš riziku, ne treba da se baviš politikom.

IGO: Ja neću da se izlažem takvom riziku.

ODERER: U redu; a kako onda sačuvati vlast?

IGO: A zašto je uopšte uzimati?

ODERER: Jesi li ti lud? Jedna socijalistička armija će zauzeti zemlju i ti ćeš je pustiti da ode a da ne izvučeš od nje nikakvu korist? Takva prilika se više nikad neće ukazati; kažem ti da mi nismo dovoljno jaki da bismo sami izveli revoluciju.

IGO: Po tu cenu ne treba uzimati vlast.

ODERER: Šta bi ti hteo da napraviš od Partije? Trkačku ergelu? Kakva korist od svakodnevnog oštrenja noža ako ga nikad ne iskoristiš za sečenje? Partija je uvek samo sredstvo. A postoji samo jedan cilj: vlast.

IGO: Postoji samo jedan cilj: pobeda naših ideja, svih naših ideja i ničeg drugog osim njih.

ODERER: Zaista, ti imaš ideja. Proći će te to.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Mislite da ih imam samo ja? Zar nisu zbog tih istih ideja stradali drugovi koje je pobila Regentova policija? Verujete li da ih nećemo izdati ako naša Partija oslobodi odgovornosti njihove ubice?

ODERER: Briga me za mrtve. Oni su umrli za Partiju, a Partija može da odlučuje kako hoće. Ja vodim politiku živih, za žive.

IGO: Mislite da će živi prihvatiti vaše mahinacije?

ODERER: Udesićemo da ih polako progutaju.

IGO: Servirajući im laži?

ODERER: Ponekad.

IGO: Vi... Vi delujete tako iskreno, tako pouzdano! Nemoguće je da biste pristali da lažete drugove.

ODERER: Zašto? Mi smo u ratu, a tamo nije običaj da se vojnik svakog sata obaveštava o toku operacija.

IGO: Odereru, ja... ja znam bolje od vas šta je to laž; kod mog oca su se svi međusobno lagali i svi su mene lagali. Ja dišem tek od kako sam ušao u Partiju. Prvi put sam video ljude koji ne lažu druge. Svako je mogao da ima poverenja u sve i svi u svakog; najobičniji borac je imao osećanje da naređenja rukovodilaca, u stvari, izražavaju njegovu duboku unutrašnju želju, i ako je bilo gadnih momenata, čovek je znao zašto pristaje da umre. Nećete valjda...

ODERER: Čekaj, o čemu ti to govoriš?

IGO: O našoj Partiji.

ODERER: O našoj Partiji? Pa tu se uvek pomalo lagalo. Kao i svuda. Jesi li ti, Igo, siguran da nisi nikad lagao samog sebe, da nisi uopšte lagao, da ne lažeš, možda, baš ovog trenutka?

IGO: Nikad nisam lagao drugove. Ja... Zašto se onda borimo za slobodu ljudi ako ih već dovoljno preziremo da možemo da ih kljukamo lažima?

ODERER: Ja ću lagati kad god to bude potrebno, a ipak ne prezirem nikoga. Nisam ja izmislio laž, ona je rođena u klasnom društvu i svaki od nas ju je rađajući se nasledio. Nećemo je uništiti ako prestanemo da lažemo, već ako upotrebimo sva sredstva da bismo ukinuli klase.

IGO: Sva sredstva nisu dobra.

ODERER: Sva sredstva su dobra ako su efikasna.

IGO: Sa kakvim onda pravom osuđujete Regentovu politiku? On je objavio rat SSSR-a jer je to bio najefikasniji način da sačuva nacionalnu nezavisnost.

ODERER: Zar ti misliš da je ja osuđujem? On je uradio isto ono što bi uradio i bilo ko iz njegove klase na njegovom mestu. Mi se ne borimo ni protiv ljudi ni protiv određene politike već protiv klase koja stvara tu politiku i te ljude.

IGO: A najbolji način koji ste vi pronašli za borbu protiv nje je: ponuda da podeli sa vama vlast.

ODERER: Sasvim tako. Danas je to najbolji način. (Pauza) Koliko ti, momče, držiš do svoje čistote. Koliko se plašiš da ne uprljaš ruke. Pa dobro, ostani čist. Samo kome li će to koristiti i zašto si došao među nas? Čistota - to je ideja fakira i monaha. A vama intelektualcima, građanskim anarhistima, ona je samo izgovor da ne radite ništa. Ne raditi ništa, stajati u mestu, skrstiti ruke i nositi rukavice. Ja, vidiš, imam prljave ruke. Do lakata. Zavlačio sam ih i u govna i u krv. Pa šta onda? Misliš li da se može nevino vladati?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Jednog dana će se možda videti da se nisam plašio krvi.

ODERER: Dabome: crvene rukavice, to je elegantno! Ali ono drugo te plaši. Ono čiji smrad smeta tvom aristokratskom nosiću.

IGO: Dakle, vratili smo se na staro: ja sam aristokrata, čovek koji nikad nije bio gladan. Na vašu nesreću, nisam ja jedini koji ovako misli.

ODERER: Nisi jedini? Ti si, dakle, nešto znao o mojim pregovorima još pre no što si stigao ovamo?

IGO: Ne. Bilo je o tome reči u Partiji kao o jednoj mogućnosti i mnogi se nisu slagali, a ja vam jamčim da to nisu bili aristokrati.

ODERER: Mali moj, očigledno je posredi nesporazum. Znam ja te momke iz Partije koji se ne slažu sa mojom politikom, ali ti mogu reći da su oni od moje sorte, a ne od tvoje, i ti ćeš to uskoro videti. Ako oni ne odobravaju ove progovore, to je prosto zato što smatraju da dolaze u nevreme; u drugim okolnostima oni bi se prvi za njih založili. Za tebe je to, međutim, principijelna stvar.

IGO: Ko govori o principima?

ODERER: Za tebe nije principijelna stvar? Dobro. Onda, evo nešto što će te ubediti: ako se mi povežemo sa Regentom, on će obustaviti rat i ilirske trupe će mirno sačekati da Rusi dođu da ih razoružaju; ako, pak, pokvarimo pregovore, on će znati da je izgubljen i tući će se kao besno pseto i tako će stotine hiljada ljudi izgubiti glavu. Šta kažeš na to? (Ćutanje) A, šta kažeš na to? Možeš li da precrtáš sto hiljada ljudi jednim potezom pera?

IGO (sa naporom): Put revolucije nije posut cvećem. Ako treba za nju da...

ODERER: Onda?

IGO: Onda, šta se tu može!

ODERER: Vidiš li! Vidiš li sada! Ti ne voliš ljude, Igo. Ti voliš samo principe.

IGO: Ljude? A zašto da ih volim? Vole li oni mene?

ODERER: Zašto si onda prišao nama? Ako neko ne voli ljude, ne može ni da se bori za njih.

IGO: Ja sam ušao u Partiju zato što je njena stvar pravedna i izaći ću iz nje kada ona to prestane da bude. Što se tiče ljudi, ne interesuju me onakvi kakvi su sada, već onakvi kakvi mogu da budu.

ODERER: A ja ih, vidiš, volim takve kakvi su sada. Sa svim njihovim prljavštinama i manama. Volim njihove glasove i njihove vrele grabljive ruke, i njihovu kožu, najogoljeniju od svih koža, i njihov uznemiren pogled, i njihovu očajničku borbu, koju svaki ponaosob vodi protiv smrti i protiv svih zala. Za mene je važno da li postoji jedan čovek više ili manje na svetu. To je najdragocenije. A ti si, mali moj, znam te ja dobro, ti si rušilac. Ti mrziš ljude zato što mrziš samog sebe; tvoja čistota je slična smrti i Revolucija o kojoj ti sanjaš nije naša: ti nećeš da izmeniš svet, ti hoćeš da ga digneš u vazduh.

IGO (ustaje): Odereru!

ODERER: Nije to tvoja krivica: svi ste vi slični. Intelektualac nije nikada pravi revolucionar; od njega može jedino da postane ubica.

IGO: Ubica. Da!

DŽESKA: Igo! (Ona staje između njih. Okretanje ključa u bravi, vrata se otvaraju. Ulaze Žorž i Slik).

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ČETVRTA SCENA

Isti, Slik i Žorž

ŽORŽ: Tu si. Tražimo te svuda.

IGO: Ko vam je dao moj ključ?

SLIK: Imamo ključeve od svih vrata. Šta da ti pričam: telesna garda!

ŽORŽ (Odereru) Presekli smo se! Probudio ti se Slik, kad: nema Oderera.

Treba da kažeš kad izlaziš na vazduh.

ODERER: Spavali ste...

SLIK (zabezeknuto): Pa šta? Otkad nas ti to puštaš da spavamo kad bi hteo da nas probudiš?

ODERER (smejući se): Zaista, ne znam šta mi bi! (Pauza) Vratću se s vama.

Do sutra, mali. U devet. Razgovaraćemo ponovo o svemu. (Igo ne odgovara)

Dovidenja, Džesika.

DŽESIKA: Do sutra, Odereru. (Oni izlaze.)

PETA SCENA

Džesika, Igo. (Dugo ćutanje)

DŽESITCA: Dakle?

IGO: Bila si tu i čula si.

DŽESIKA: Šta ti misliš?

IGO: A šta bih mislio? Rekao sam ti da je prepreden.

DŽESIKA: Igo! On je bio u pravu.

IGO: Jadna moja Džesika! Šta ti o tome znaš?

DŽESIKA: A ti, misliš da znaš? Pred njim se baš nisi mogao isprсити.

IGO: Sa mnom je on mogao da izađe na kraj. Voleo bih da je imao posla sa Lujem; onda se ne bi izvukao tako lako.

DŽESIKA: A možda bi ga obrlatio?

IGO (smejući se): Koga? Luja? Ne znaš ti Luja: On ne može da pogreši.

DŽESIKA: Zašto?

IGO: Zato. Zato što je to Luj.

DŽESIKA: Igo! Ne govoriš od srca. Posmatrala sam te dok si se raspravljao sa Odererom, on te je ubedio.

IGO: Nije me ubedio. Niko me ne može ubediti da treba lagati svoje drugove.

Ali da me je ubedio, bio bi to samo razlog više da ga smaknem, jer bi to značilo da će ubediti i druge. Sutra ujutru ću svršiti posao.

(Zavesa)

ŠESTA SLIKA

Odererova kancelarija. Dva prozorska rama stoje prislonjena uza zid, komadići stakla su počišćeni, otvor prozora je prekriven ćebetom koje pada do poda.

PRVA SCENA

Oderer, zatim Džesika. Na početku scene Oderer stoji pored rešoa i kuva kafu, pušeci lulu. Neko kuca, zatim Slik promoli glavu kroz odškrinuta vrata.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

SLIK: Tu je mala. Hoće da vas vidi.

ODERER: Ne može.

SLIK: Ona kaže da je vrlo važno.

ODERER: Dobro, nek uđe. (Ulazi Džesika. Slik nestaje) Pa? (Ona ćuti) Priđi.

(Ona i dalje stoji kraj vrata, sa kosom rasutom po licu. On ide prema njoj)

Pretpostavljam da imaš nešto da mi kažeš? (Ona potvrdno klima glavom) Onda reci i gubi se.

DŽESIKA: Vi se uvek tako žurite...

ODERER: Ja radim.

DŽESIKA: Ne radite: kuvali ste kafu. Mogu li i ja da dobijem jednu šoljicu?

ODERER: Možeš. (Pauza) Dakle?

DŽESIKA: Dajte mi malo vremena. Teško je govoriti sa vama. Vi čekate Igoa, a on još nije počeo ni da se brije.

ODERER: Dobro. Dajem ti pet minuta da se pribereš. A evo i kafe.

DŽESIKA: Pričajte mi nešto.

ODERER: A?

DŽESIKA: Da bih se pribrala. Pričajte mi.

ODERER: Nemam ništa da ti kažem, a i ne umem da govorim ženama.

DŽESIKA: Umete. Umete vrlo dobro.

ODERER: Zar? (Pauza)

DŽESIKA: Sinoć...

ODERER: Da?

DŽESIKA: Mislim da ste vi bili u pravu.

ODERER: U pravu? Ah! (Pauza) Hvala ti, ohrabruješ me.

DŽESIKA: Vi se zavitlavate sa mnom.

ODERER: Da. (Pauza)

DŽESIKA: Šta bi bilo sa mnom ako bih ušla u Partiju?

ODERER: Treba prvo da te prime.

DŽESIKA: Ali ako bi me primili, šta bi bilo sa mnom?

ODERER: I ja se pitam. (Pauza) Jesi li zbog toga došla?

DŽESIKA: Ne.

ODERER: Onda? Šta je? Posvađala si se sa Igoom i hoćeš da odeš?

DŽESIKA: Ne. Bilo bi vam žao da odem?

ODERER: Bio bih oduševljen. Mogao bih mirno raditi.

DŽESIKA: Vi ne mislite to što kažete?

ODERER: Ne?

DŽESIKA: Ne. (Pauza) Sinoć, kad ste ušli, izgledali ste tako usamljeni.

ODERER: Pa?

DŽESIKA: Lepo je kad je čovek sam.

ODERER: Toliko lepo da neko odmah poželi da mu pravi društvo. I tako on prestaje da bude sam: svet je rđavo skrojen.

DŽESIKA: Oh, sa mnom bi vam bilo lako da budete sami. Ja nisam nametljiva.

ODERER: S tobom.

DŽESIKA: Tako se kaže. (Pauza) Jeste li bili oženjeni?

ODERER: Jesam.

DŽESIKA: Nekom ženom iz Partije?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ODERER: Ne.

DŽESIKA: Rekli ste da se treba ženiti samo ženama iz Partije.

ODERER: Tačno.

DŽESIKA: Je li bila lepa?

ODERER: Zavisno od dana i ukusa.

DŽESIKA: A ja, mislite li da sam lepa?

ODERER: Zavatlavaš me?

DŽESIKA (smejući se): Da.

ODERER: Pet minuta je prošlo. Govori, ili odlazi.

DŽESIKA: Nećete mu učiniti nikakvo zlo.

ODERER: Kome?

DŽESIKA: Igou! Vi ste mu naklonjeni, zar ne?

ODERER: Ah! Bez sentimentalnosti! Hoće da me ubije, a? To je ta tvoja priča.

DŽESIKA: Nemojte mu učiniti nikakvo zlo.

ODERER: Ma ne, ništa mu neću učiniti.

DŽESIKA: Vi... Vi ste to znali?

ODERER: Od juče. Čime hoće da me ubije?

DŽESIKA: Molim?

ODERER: Kakvim oružjem? Bombom, revolverom, sekirom, sabljom, otrovom?

DŽESIKA: Revolverom.

ODERER: To mi više odgovara.

DŽESIKA: Sad kad dođe imaće revolver uza se.

ODERER: Dobro. Dobro, dobro. Zašto ga izdaješ? Ljuta si na njega?

DŽESIKA: Ne. Ali...

ODERER: Šta?

DŽESIKA: Tražio je da mu pomognem.

ODERER: I ti mu pomažeš na ovaj način? Čudno.

DŽESIKA: On ne želi da vas ubije. Uopšte ne. I suviše vas voli. Samo on ima naređenje. On to ne bi priznao, ali ja sam sigurna da bi u dubini duše bio zadovoljan kad bi ga neko sprečio da ga izvrši.

ODERER: Videćemo.

DŽESIKA: Šta ćete učiniti?

ODERER: Još ne znam.

DŽESIKA: Neka ga Slik na lep način razoruža. On ima samo revolver. Ako mu ga uzme, sve je gotovo.

ODERER: Ne. To bi ga ponizilo. Ljude ne treba ponižavati. Razgovaraću s njim.

DŽESIKA: Pustićete ga da uđe sa oružjem?

ODERER: A što da ne? Hoću da ga ubedim. Postoji samo pet minuta rizika, ne više. Ako to ne učini sada, neće više nikada.

DŽESIKA (naglo): Neću da vas ubije.

ODERER: Što? Bilo bi ti žao da umrem?

DŽESIKA: Meni? Bila bih oduševljena. (Neko kuca.)

SLIK: Tu je Igo.

ODERER: Trenutak. (Slik zatvara vrata) Gubi se kroz prozor.

DŽESIKA: Neću da vas ostavim.

ODERER: Ako ostaneš, sigurno će pucati. Pred tobom neće popustiti. Hajde,

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

kidaj. (Ona izlazi kroz prozor i ćebe pada iza nje) Neka uđe.

DRUGA SCENA

Igo, Oderer. Ulazi Igo. Oderer ide do vrata, a zatim prati Igoa do njegova stola. Stoji kraj njega i dok razgovaraju, motri na njegove pokrete, spreman da ga zgrabi za ruku ako bi hteo da izvadi revolver.

ODERER: No? Jesi li dobro spavao?

IGO: Tako.

ODERER: Mamuran?

IGO: Jezivo.

ODERER: Jesi li se odlučio?

IGO (trgne se): Odlučio, na šta?

ODERER: Rekao si sinoć da ćeš me napustiti ukoliko me ne navedeš da promenim mišljenje.

IGO: Ostajem pri toj odluci.

ODERER: U redu. Uskoro ćemo biti načisto. A dotle možemo raditi. Sedi. (Igo seda za svoj radni sto) Gde smo ono ostali?

IGO (čita svoje beleške): Prema statističkim podacima broj poijoprivrednih radnika pao je sa osam miliona sedam stotina sedamdeset i jedne hiljade - u 1906. godini...

ODERER: Čekaj: znaš li da je juče bombu bacila neka žena?

IGO: Žena?

ODERER: Slik je pronašao tragove na leji. Ti je poznaješ?

IGO: Otkud bih je poznavao? (Pauza)

ODERER: Čudno, zar ne?

IGO: Veoma.

ODERER: Ne izgleda da ti je čudno. Šta ti je?

IGO: Bolestan sam.

ODERER: Hoćeš da te danas oslobodim posla?

IGO: Ne. Radimo.

ODERER: Onda, pročitaj ponovo tu rečenicu. (Igo ponovo uzima beleške i počinje da čita.)

IGO: "Prema statističkim podacima..." (Oderer se nasmeje. Igo naglo podigne glavu.)

ODERER: Znaš li zašto nas je promašila? Kladim se da je zažmurila kad je bacala bombu.

IGO (rasejano): Zašto?

ODERER: Zbog praska. One zatvaraju oči da ne bi čule: objasni to ako možeš. Sve se one kao miševi plaše buke; da nije toga, postale bi čuvene ubice. One su zadrte, razumeš: uzimaju gotove ideje i zato veruju u njih kao u gospoda Boga. Nama, međutim, nije tako lako da pucamo na nekog momka zbog principijelnih pitanja, jer mi gotovimo ideje i poznajemo kujnu: mi nismo nikad sasvim sigurni da smo u pravu. Jesi li ti, na primer, siguran da si u pravu?

IGO: Siguran sam.

ODERER: U svakom slučaju, od tebe ne bi mogao da postane ubica. Za to treba biti rođen.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Svako može da ubije ako mu Partija to naredi.

ODERER: Kad bi ti Partija naredila da igraš na zategnutom užetu, misliš li da bi ti to pošlo za rukom? Čovek se rađa kao ubica. Ti suviše razmišljaš: ti ne bi mogao.

IGO: Ako bih tako odlučio, mogao bih.

ODERER: Mogao bi da mi hladnokrvno sručiš metak u glavu samo zato što ne delim tvoje mišljenje o politici.

IGO: Da, ako bih tako odlučio ili ako bi mi Partija to naredila.

ODERER: Začuđuješ me. (Igo pode rukom prema džepu, ali Oderer mu je dohvati i lagano podigne iznad stola) Pretpostavi da ova ruka drži oružje i da ti je prst već na obaraču...

IGO: Pustite mi ruku.

ODERER (ne puštajući je): Pretpostavi da ja stojim pred tobom isto ovako kao sada i da nišaniš u mene...

IGO: Pustite me, hajde, da radimo.

ODERER: Gledaš me i u trenutku kad treba da pucaš, pomisliš: "Ako je on bio u pravu"? Shvataš li?

IGO: Ne bih na to mislio. Mislio bih samo na to da treba da ubijem.

ODERER: O da, mislio bi: intelektualac mora da misli. Trenutak pre no što bi pritisnuo obarač, ti bi već video sve moguće posledice svog čina: jedno životno delo uništeno, jednu politiku bačenu pod noge, nikog ko bi me zamenio, Partiju osuđenu da možda nikad ne dobije vlast...

IGO: Kažem vam da ne bih na to mislio!

ODERER: Ne bi mogao da se obuzdaš. I to bi bilo bolje, jer takav kakav si, kad o tome ne bi mislio pre, čitav život ti ne bi bio dovoljan da o tome misliš posle.

(Pauza) Kakva je to strast koja sve vas goni da igrate ubice? To su ljudi bez mašte: njima je svejedno što će nekog poslati u smrt, jer nemaju nikakvu predstavu o tome šta je život. Draži su mi ljudi koje plaši tuđa smrt: to je dokaz da oni znaju da žive.

IGO: Ja nisam stvoren da živim, ne znam šta uopšte znači život i nije mi ni potrebno da znam. Ja sam suvišan, nemam svoje mesto i svima smetam. Niko me ne voli, niko u mene nema poverenja.

ODERER: Ja imam.

IGO: Vi?

ODERER: Naravno. Ti si dečak kome put do zrelosti zadaje mnogo muke, ali od tebe će postati sasvim pristojan čovek ako ti neko u tome pomogne...

Umaknem li njihovim minama i bombama, zadržaću te kraj sebe i pomoći ću ti.

IGO: Zašto mi to govorite? Zašto mi to danas govorite?

ODERER: Samo zato da bi ti bilo jasno da niko ne može hladnokrvno ubiti čoveka, sem ako nije profesionalni ubica.

IGO: Ako sam odlučio, morao bih da mogu to da uradim. (Kao da govori samom sebi, gotovo očajnički) Morao bih da mogu.

ODERER: Zar bi mogao da me ubiješ dok te gledam? (Gledaju se. Oderer se odvaja od stola i izmiče korak) Prave ubice ni ne slute šta se događa u ljudskim glavama. Ti to znaš: da li bi mogao da podneseš ono što bi prolazilo kroz moju

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ako bih te gledao dok pucaš? (Pauza. On ga još uvek gleda) Hoćeš li kafu? (Igo ne odgovara) Gotova je, doneću ti jednu šoljicu. (Okreće Igo u leđa i sipa kafu u šoljicu. Igo ustaje i stavlja ruku u džep u kome je revolver. Vidi se da se bori sa samim sobom. Posle jednog trenutka Oderer se okreće i mirno prilazi Igo noseći punu šoljicu. Pruža mu je) Uzmi. (Igo uzima šoljicu) A sad mi daj svoj revolver. Hajde, daj ga: vidiš da sam ti pružio priliku i da je ti nisi iskoristio. (Zavlači ruku u Igoov džep i vadi revolver) Pa to je igračka! (Odlazi do svog stola i baca na njega revolver)

IGO: Mrzim vas. (Oderer mu prilazi.)

ODERER: Ne, ti me ne mrziš. Zašto bi me mrzeo?

IGO: Za vas sam ja obična kukavica.

ODERER: Zašto? Ti ne znaš da ubiješ, ali to ne znači da ne bi znao da umreš. Naprotiv.

IGO: Prst mi je bio na obaraču.

ODERER: Da.

IGO: I ja... (Nemoćan gest)

ODERER: Da. Rekao sam ti, to je mnogo teže no što se misli.

IGO: Znao sam da ste mi namerno okrenuli leđa. Zbog toga...

ODERER: O, u svakom slučaju...

IGO: Ja nisam izdajnik.

ODERER: A ko kaže da jesi? I za izdajnika treba biti rođen.

IGO: Oni će misliti da sam izdajnik, jer nisam uradio ono što su mi poverili da uradim.

ODERER: Ko, oni? (Igo ćuti) Je li te Luj poslao? (I dalje ćutanje) Nećeš ništa da kažeš: to je ispravno. (Pauza) Slušaj: tvoja sudbina je vezana za moju. Od juče ja imam adut u rukama i pokušaću da spasem i tvoju i svoju kožu. Sutra ću otići u grad i govoriću sa Lujem. On je tvrd orah, ali i ja sam. Sa tvojim drugovima će se sve urediti. Najteže je samo da sve urediš sa samim sobom.

IGO: Najteže? Biće to začas gotovo. Treba samo da mi vratite revolver.

ODERER: Ne.

IGO: Šta je vas briga što ću sebi prosvirati kuršum kroz glavu? Ja sam vaš neprijatelj.

ODERER: Prvo, ti nisi moj neprijatelj. A drugo, možeš još da budeš koristan.

IGO: Vi dobro znate da sam gotov.

ODERER: Šta pričaš! Hteo si da dokažeš sebi da si sposoban da delaš i izabrao si težak put: kao kad neko hoće da zasluži raj; to se dešava u tvojim godinama. Nisi uspeo: pa dobro, šta onda? Nema tu šta da se dokazuje, za revoluciju nisu važne zasluge već dela; i nema nikakvog raja. Postoji samo rad i ništa drugo. I treba raditi onaj posao za koji čovek ima dara: utoliko bolje ako je on lak. Najbolji posao nije onaj koji će te najviše koštati, već onaj u kome ćeš najbolje uspeti.

IGO: Ja ni za šta nemam dara.

ODERER: Imaš: za pisanje.

IGO: Za pisanje! Reći! Uvek samo reći!

ODERER: Pa šta onda? Treba zarađivati za život. Više vredi dobar novinar, nego rđav ubica.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO (oklevajući, ali sa nešto poverljivosti): Odereru! Da ste u mojim godinama...

ODERER: Da?

IGO: Šta biste vi uradili na mom mestu?

ODERER: Ja? Pucao bih. Ali to sigurno nije najbolje što bih mogao uraditi. A onda, mi nismo od iste sorte.

IGO: Hteo bih da sam od vaše: mora da je prijatno biti ono što jesi.

ODERER: Misliš? (Kratak smeh) Jednog dana ću ti pričati o sebi.

IGO: Jednog dana? (Pauza) Odereru, propustio sam priliku i sada znam da više nikad neću moći da pucam na vas... jer mi je stalo do vas. Ali, nemojte me pogrešno shvatiti: u onome o čemu smo sinoć raspravljali, ja se nikad neću složiti sa vama, nikad neću biti na vašoj strani i neću da me vi zastupate. Ni sutra, ni bilo kog drugog dana.

ODERER: Kako hoćeš.

IGO: A sad mi dozvolite da odem. Hoću da razmislim o svemu ovom.

ODERER: Daješ mi reč da nećeš učiniti nikakvu glupost pre no što se ponovo vidimo?

IGO: Ako vi to želite.

ODERER: Onda idi. Prošetaj malo i vrati se kad budeš icočio. I ne zaboravi da si ti moj sekretar. Sve dok me ne ukokaš, ili te ja ne otpustim, radićeš za mene. (Igo izlazi. Oderer ide do vrata) Slik.

SLIK: A?

ODERER: Mali ima neprilika. Pratite ga izdaleka i ako je potrebno, sprečite ga da sebi nešto ne učini. Ali pažljivo. Ako hoće da se vrati ovamo, ne zaustavljajte ga da biste ga najavili. Nek dolazi i odlazi kako mu se prohte: i nipošto ga ne izazivajte. (On zatvara vrata, vraća se do slola na kome je rešo i sipa šoljicu kafe. Džesika podiže ćebe koje pokriva prozor i pojavljuje se.)

TREĆA SCENA

Džesika, Oderer

ODERER: Opet ti, otrove? Šta hoćeš?

DŽESIKA: Sedela sam na ispustu prozora i sve sam čula.

ODERER: Pa?

DŽESIKA: Bojala sam se.

ODERER: Trebalo je da odeš.

DŽESIKA: Nisam mogla da vas ostavim.

ODERER: Ne bi bila od velike pomoći.

DŽESIKA: Znam. (Pauza) Mogla sam možda da se bacim ispred vas i da mesto vas primim metak.

ODERER: Ala si ti romantična.

DŽESIKA: I vi ste.

ODERER: Šta?

DŽESIKA: Vi ste takođe romantični: da ga ne biste ponizili, rizikovali ste svoju kožu.

ODERER: Ako čovek hoće da joj zna cenu, treba da je rizikuje s vremena na vreme.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

DŽESIKA: Ponudili ste mu pomoć, on nije hteo da je primi, a to vas nije obeshrabrilo i izgledalo je da ga volite.

ODERER: Pa?

DŽESIKA: Ništa. Tako je bilo, to je sve. (Oni se gledaju.)

ODERER: Odlazi. (Ona se ne miče) Džesika, nemam običaj da odbijam ono što mi se nudi, a ima već šest meseci kako nisam dotakao ženu. Sad još možeš da odeš, ali za pet minuta će biti suviše kasno. Čuješ li me? (Ona se ne miče) Taj mali ima samo tebe, a njega sad čekaju silne neprijatnosti. Potreban mu je neko ko će ga ohrabriti.

DŽESIKA: Vi možete da ga ohrabrite. Ne ja. Mi jedno drugom donosimo samo zlo.

ODERER: Vi se volite.

DŽESIKA: Čak ni to. Suviše smo slični. (Pauza)

ODERER: Kad se to desilo?

DŽESIKA: Šta?

ODERER: Sve to. Sve to u tvojoj glavi.

DŽESIKA: Ne znam. Juče, mislim kad ste me gledali, i kad ste izgledali tako usamljeni.

ODERER: Da sam znao...

DŽESIKA: Ne biste došli?

ODERER: Ja... (Gleda je i sleže ramenima. Pauza) Ali, boga mu! Ako ti je prazno u duši, Slik i Leon su tu da te razgale. Zašto si izabrala mene?

DŽESIKA: Nije mi prazno u duši i nikoga nisam birala. Nisam imala potrebe da biram.

ODERER: Gnjavaš me. (Pauza) Pa šta čekaš? Nemam vremena da se bavim tobom, a valjda ne želiš da te samo prevrnem na ovom divanu i posle ostavim.

DŽESIKA: Odlučite.

ODERER: Ti bi ipak morala da znaš...

DŽESIKA: Ja ne znam ništa, nisam ni žena ni devojčica, živela sam u snu i kad su me ljubili, došlo bi mi da se smejem. Sada sam ovde pred vama i izgleda mi kao da sam se tek probudila i da je jutro. Vi ste onaj pravi. Pravi čovek od krvi i mesa, ja vas se plašim, i mislim da vas istinski volim. Radite sa mnom što god hoćete: bilo šta da se desi, neću vam ništa prebaciti.

ODERER: Kad te ljube dođe ti da se smeješ? (Džesika obori glavu) A?

DŽESIKA: Da.

ODERER: Što, frigidna si?

DŽESIKA: Tako kažu.

ODERER: A šta ti misliš o tome?

DŽESIKA: Ne znam.

ODERER: Da vidimo. (Ljubi je) Dakle?

DŽESIKA: Ne želim da se smejem. (Otvaraju se vrata. Ulazi Igo.)

ČETVRTA SCENA

Oderer, Igo i Džesika

IGO: Znači, to je bilo zbog toga?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

ODERER: Igo...

IGO: Tako. (Pauza) Eto zašto ste me poštediti. Pitao sam se: što nije naredio svojim ljudima da me ubiju ili uhvate? Govorio sam sebi: nemoguće da je toliko lud ili velikodušan. Ali sve se razjasnilo: to je bilo zbog moje žene. Više volim što je tako.

DŽESIKA: Slušaj...

IGO: Nemoj Džesika, ostavi se toga. Ne ljutim se na tebe i nisam ljubomoran; mi se nismo voleli. Ali on, zamalo da me nije uhvatio u klopku. "Ja ću ti pomoći, učiniću da postaneš zreo čovek." Kako sam bio glup. Mnogo se on brinuo za mene.

ODERER: Igo, hoćeš li da ti dam reč da...

IGO: Nemojte se izvinjavati! Ja sam vam, u stvaji, zahvalan; pružili ste mi to zadovoljstvo da vas bar jednom vidim zbunjenog. A zatim, zatim... (Pojuri do stola, uzme revolver i uperi ga na Oderera) A zatim, oslobodili ste me.

DŽESIKA (viče): Igo!

IGO: Vidite, Odereru, gledam vas u oči i nišanim i ruka mi ne drhti i nije me briga za ono što se zbiva u vašoj glavi.

ODERER: Stani, mali! Ne čini gluposti. Ne zbog jedne žene! (Igo opali tri hica. Džesika vrišti. Ulaze Slik i Žorž) Budalo, sve si zabrljao.

SLIK: Huljo! (Uperi svoj revolver)

ODERER: Ne dirajte ga. (Pada na fotelju) Pucao je iz ljubomore.

SLIK: Šta to znači.

ODERER: Spavao sam sa malom. (Pauza) Ah! Kakva pizdarija... (Umire.)
(Zavesa)

SEDMA SLIKA

U Olginoj sobi

JEDINA SCENA

Najpre se čuju glasovi u mraku, a onda se polako pali svetlo.

OLGA: Da li je istina? Jesi li ga, zaista, ubio zbog Džesike?

IGO: Ja... Ubio sam ga jer sam otvorio vrata. To je sve što znam. Da nisam otvorio ta vrata... stajao je tamo, držao Džesiku u zagrljaju, na bradi je imao tragove njenog ruža, sve je to bilo otrcano. Ja sam dugo živio u tragediji. Pucao sam da bih sačuvao tragediju.

OLGA: Nisi bio ljubomoran?

IGO: Ljubomoran? Možda. Ali ne zbog Džesike.

OLGA: Gledaj me u oči i odgovori mi iskreno, jer je to što ću te pitati veoma važno. Ponosiš li se svojim delom? Stojiš li iza njega? I da li bi ga ako bi trebalo ponovo učinio?

IGO: A da li sam ja to uopšte učinio? Slučaj ga je ubio, a ne ja. Da sam otvorio vrata dva minuta ranije, ili dva minuta kasnije, ne bih ih iznenadio u zagrljaju i ne bih pucao. (Pauza) Bio sam došao da mu kažem da prihvatam njegovu pomoć.

OLGA: Da.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

IGO: Slučaj je opalio tri hica, kao u lošim kriminalnim romanima. Kad se radi o slučaju, obično se počinje sa "da sam". Da sam ostao malo duže ispod kestenova, da sam išao do kraja bašte, da sam se vratio u baštensku kuću... Ali ja. Šta ja predstavljam u celoj toj stvari? To je ubistvo bez ubice. (Pauza) Često sam se u zatvoru pitao: šta bi mi rekla Olga da je sada ovde? Šta bi ona želela da mislim?

OLGA: I?

IGO: O, vrlo dobro znam šta bi mi rekla. Rekla bi mi. "Budi skroman, Igo. Šta je koga briga za tvoje pobude i tvoje motive. Mi smo od tebe tražili da ubiješ tog čoveka i ti si ga ubio. Važan je rezultat." Ja nisam skroman, Olga. I nisam u stanju da odvojim ubistvo od motiva.

OLGA: To mi je i draže.

IGO: Kako, to ti je draže? Kažeš li to ti, Olga? Ti, koja si mi uvek govorila...

OLGA: Objasniću ti. Koliko je sati?

IGO (gleda na ručni sat): Dvadeset minuta do ponoći.

OLGA: Dobro je. Imamo vremena. Šta si mi ono rekao? Da ne razumeš svoj postupak?

IGO: Pre verujem da ga suviše razumem. To je brava koju otvaraju svi ključevi. Vidiš, ja isto tako mogu da kažem, ako mi to više odgovara, da sam ubio iz političkih razloga, a da je bes koji me je obuzeo kad sam otvorio vrata bio samo impuls koji mi je olakšao izvršenje.

OLGA (gledajući ga uznemireno): Misliš li to stvarno, Igo? Zaista veruješ da si pucao iz tih razloga?

IGO: Olga, ja sve verujem. Stigao sam dotle da se pitam da li sam ga stvarno ubio?

OLGA: Stvarno?

IGO: A ako je sve bila samo igra?

OLGA: Ali ti si stvarno pritisnuo obarač?

IGO: Da. Stvarno sam pomerio prst. Glumci na pozornici isto tako miču prstima. Gledaj: pomičem kažiprst i ciljам u tebe. (On čini to) To je isti pokret. Možda ja nisam bio stvaran. Možda je to bio samo metak. Zašto se smeješ?

OLGA: Jer mi sve mnogo olakšavaš.

IGO: Smatrao sam da sam suviše mlad: hteo sam da natovarim sebi na leđa zločin, kao kamen. I plašio sam se da ne bude težak za nošenje. Kakva zablude: on je lak, užasno lak. Nema težine. Pogledaj me: ostario sam, proveo dve godine iza rešetaka, razveo sam se od Džesike i vodiću taj čudno smućeni život sve dok se drugovi ne reše da me oslobode njega. Sve je to posledica mog zločina, zar ne? A on, međutim, nema težine, ja ga ne osećam. Ni oko vrata, ni na ramenima, ni u srcu. On je postao moja sudbina, razumeš, on spolja diriguje mojim životom, a ja ne mogu ni da ga vidim ni da ga dodirnem, on mi ne pripada, to je neizlečiva bolest koja ubija bez bolova. Gde je on? Postoji li? Međutim, ja sam pucao. Vrata su se otvorila... Olga, voleo sam Oderera. Voleo sam ga više no ikoga na svetu. Voleo sam da ga gledam i slušam, voleo sam njegove ruke i njegovo lice, i kad sam bio sa njim, svi moji nemiri su se stišavali. Ne ubija me moj zločin, već njegova smrt. (Pauza) Najzad, eto. Ništa se nije dogodilo. Ništa. Proveo sam deset dana na selu i dve

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

godine u zatvoru; nisam se čak ni promenio; još uvek sam isto onako brbljiv. Ubice bi trebalo da nose znak za raspoznavanje. Bulku u rupici na reveru.

(Pauza) Dobro. Onda? Zaključak?

OLGA: Vратиćeš se u Partiju.

IGO: Dobro.

OLGA: U ponoć treba da dođu Luj i Šarl da te likvidiraju. Ja im neću otvoriti.

Reći ću im da si upotrebljiv.

IGO (smeje se): Upotrebljiv? Kakva čudna reč! Tako se kaže za đubre, zar ne?

OLGA: Slažeš se?

IGO: Što da ne.

OLGA: Sutra ćeš dobiti nove naloge.

IGO: U redu.

OLGA: Uh! (Sručila se na jednu stolicu)

IGO: Šta ti je?

OLGA: Zadovoljna sam. (Pauza) Govorio si puna tri sata i čitavo vreme sam se plašila.

IGO: Čega?

OLGA: Onog što ću morati da im kažem. Ali, sveje dobro. Vратиćeš se među nas i radićeš pošten posao.

IGO: Pomagaćeš mi kao i ranije.

OLGA: Da, Igo. Pomagaću ti.

IGO: Mnogo te volim, Olga. Ostala si ista. Tako čista, tako otvorena.

Zahvaljujući tebi upoznao sam čistotu.

OLGA: Jesam li ostarila?

IGO (uzima je za ruku): Ne.

OLGA: Stalno sam mislila na tebe.

IGO: Reci mi, Olga!

OLGA: Šta?

IGO: Paketi. Nisi ti?

OLGA: Kakvi paketi?

IGO: Čokolade.

OLGA: Ne, nisam ja. Ali sam znala da će ti ih poslati.

IGO: I pustila si ih?

OLGA: Da.

IGO: Ali šta si mislila u sebi?

OLGA (pokazujući svoju kosu): To.

IGO: Šta je to: seda kosa?

OLGA: Osedela sam za jednu noć. Nećeš me više ostaviti. I ako bude teških momenata, podnećemo ih zajedno.

IGO (sa osmehom): Sećaš li se: Raskoljnikov.

OLGA (trgnuvši se): Raskoljnikov?

IGO: Ime koje si mi ti izmislila za ilegalnost. O, Olga, zar se ne sećaš?

OLGA: Da. Sećam se.

IGO: Uzeću ga ponovo.

OLGA: Nemoj.

IGO: Zašto? Mnogo sam ga voleo. Govorila si da mi pristaje kao rukavica.

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Suviše si poznat pod tim imenom.

IGO: Poznat? Kome?

OLGA (odjednom umorno): Koliko je sati?

IGO: Još pet minuta.

OLGA: Slušaj, Igo. I ne prekidaš me. Imam još nešto da ti kažem. Dosta nevažno. Ne treba tome da pridaješ značaja... To... to će te najpre začuditi, ali ćeš postepeno razumeti.

IGO: Da?

OLGA: Ja... ja sam srećna zbog ovog što si mi ispričao povodom onog... onog što si učinio. Da se time ponosiš ili da si jednostavno zadovoljan, bilo bi mi teže.

IGO: Teže? Šta bi bilo teže?

OLGA: Da zaboraviš.

IGO: Da zaboravim? Ali, Olga...

OLGA: Igo! Treba da zaboraviš. Ne tražim od tebe bogzna šta; sam si rekao: ne znaš ni šta si učinio, ni zašto si to učinio. Nisi čak siguran ni da si ubio Oderera. No eto, na dobrom si putu; treba ići još dalje i to je sve. Zaboravi; bio je to jedan košmar. Ne govori o tome više nikad, čak ni meni. Čovek koji je ubio Oderera je mrtav. On se zvao Raskoljnikov i bio je otrovan čokoladama sa likerom. (Miluje ga po kosi) Izabraću ti drugo ime.

IGO: Šta se desilo, Olga? Šta ste uradili?

OLGA: Partija je izmenila svoju politiku. (Igo je netremice gleda) Ne gledaj me tako. Pokušaj da shvatiš. Kad smo te poslali Odereru, veze sa SSSR-om bile su prekinute. Morali smo sami da izaberemo svoju liniju. Ne gledaj me tako, Igo! Ne gledaj me tako.

IGO: I onda?

OLGA: Zatim, veze su ponovo uspostavljene. Prošle zime SSSR nam je stavio na znanje da želi, iz čisto vojnih razloga, da se mi približimo vladi.

IGO: I vi... vi ste ih poslušali?

OLGA: Da. Osnovali smo tajni komitet od šest članova sa ljudima iz vlade i onima iz Pentagona.

IGO: Šest članova. A vi imate tri glasa?

OLGA: Da. Otkud znaš?

IGO: Pretpostavka. Nastavi.

OLGA: Od tog momenta trupe se praktično nisu mešale u vojne operacije. Spasli smo možda sto hiljada ljudskih života. Samo su Nemci iznenada okupirali zemlju.

IGO: Znači tako. Pretpostavljam da su vam Sovjeti takođe stavili na znanje kako ne bi želeli da daju vlast samo proleterskoj Partiji; oni bi imali neprilika sa Saveznicima, a vas bi i onako ubrzo zbrisala neka pobuna?

OLGA: Ali...

IGO: Čini mi se kao da sam sve to već negde čuo. A Oderer?

OLGA: Njegov pokušaj je bio preuranjen i on nije bio odgovarajući čovek za vođenje takve politike.

IGO: Trebalo ga je dakle ubiti: to je jasno. Ali, pretpostavljam da ste ga rehabilitovali?

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

OLGA: Da. Morali smo.

IGO: Na kraju rata će mu podići spomenik, ulice u svim našim gradovima nosiće njegovo ime i ono će se spominjati u udžbenicima istorije. Radujem se tome zbog njega. A njegov ubica - ko je to bio? Neki nemački placenik?

OLGA: Igo...

IGO: Odgovori.

OLGA: Drugovi su znali da si ti jedan od naših. Oni nikad nisu verovali u zločin iz ljubomore. Objašnjeno im je... onako kako se moglo.

IGO: Lagali ste drugove.

OLGA: Lagali, ne. Ali mi... mi smo u ratu, Igo. Ne može se trupama reći prava istina. (Igo prsne u smeh,) Šta ti je? Igo! (Igo se sa smehom koji prelazi u ridanje baca u fotelju.)

IGO: Sve što je on govorio! Sve što je on govorio! Pa to je lakrdija!

OLGA: Igo!

IGO: Čekaj, Olga, pusti me da se smejem. Već deset godina se nisam tako smejao. Evo jednog zločina koji svima smeta: niko ga neće. Ja ne znam zašto sam ga učinio, a vi ne znate šta ćete s njim. (Gleda je) Vi ste isti.

OLGA: Igo, molim te...

IGO: Isti. Oderer, Luj, ti, vi pripadate istoj vrsti. Dobroj vrsti. Vrsti jakih, pobednika, vođa. Samo sam ja ušao na pogrešna vrata.

OLGA: Igo, ti si voleo Oderera.

IGO: Mislim da ga nikad nisam toliko voleo kao ovog trenutka.

OLGA: Onda treba da nam pomogneš da nastavimo njegovo delo. (On je gleda. Ona se izmiče) Igo!

IGO (polako): Ne boj se, Olga. Neću ti ništa. Treba samo da ćutiš. Jedan minut, samo jedan minut da bih sredio svoje misli. Dobro. Dakle, ja sam... Ja sam upotrebljiv. Odlično. Ali sasvim sam, sasvim nag, bez prtljaga. Pod uslovom da promenim kožu, - ili, ako bih mogao da izgubim pamćenje - to bi bilo još bolje. A zločin? On nije upotrebljiv, je l'da? Bila je to beznačajna greška. Ostavićemo ga tamo gde je, u kanti za đubre. Što se mene tiče, od sutra ću promeniti ime, zvaću se Žilijen Sorel ili Rastinjak ili Miškin i radiću ruku pod ruku sa ljudima iz Pentagona.

OLGA: Ja ću...

IGO: Ćuti, Olga. Preklinjem te, ne govori ništa. (Razmišlja trenutak) Odgovor je - ne.

OLGA: Kako?

IGO: Ne. Ja neću raditi s vama.

OLGA: Igo, ti dakle nisi shvatio? Oni će doći sa revolverima...

IGO: Znam. I oni su u zakašnjenju.

OLGA: Nećeš dopustiti da te ubiju kao psa. Nećeš, valjda, pristati da umreš ni zbog čega! Igo, imaćemo u tebe poverenja. Videćeš, ti ćeš zaista biti naš drug, ti si dokazao... (Auto. Buka motora.)

IGO: Evo ih.

OLGA: Igo, to bi bio zločin! Partija...

IGO: Bez krupnih reči, Olga. Bilo je suviše krupnih reči u ovoj stvari i one su donele mnogo zla. (Auto prolazi) Nisu njihova kola. Imam vremena da ti

Zan Pol Sartr - Prljave ruke

objasnim. Slušaj: Ja ne znam zašto sam ubio Oderera, ali znam zašto je trebalo da ga ubijem: jer je vodio rđavu politiku, jer je lagao svoje drugove i jer je mogao da zatruje Partiju. Da sam imao hrabrosti da pucam kad sam bio sam s njim u kancelariji, on bi bio mrtav iz tih razloga i ja ne bih morao da se stidim. Ja se stidim jer sam ga ubio posle. A vi, vi tražite od mene nešto još mnogo sramnije: priznanje da sam ga ubio ni zbog čega. Olga, ono što sam pre mislio o Odererovoj politici, ja mislim i sada. Dok sam bio u zatvoru, mislio sam da se vi slažete sa mnom i to me je održavalo; sada znam da sam usamljen u svom shvatanju, ali ja ga neću promeniti. (Buka motora)

OLGA: Ovoga puta su oni. Slušaj, ja ne mogu... uzmi ovaj revolver, izađi na zadnji izlaz i okušaj sreću.

IGO (ne uzima revolver): Vi ste napravili od Oderera velikog čoveka. Ali ja sam ga voleo više no što ćete ga vi ikada voleti. Ako se odrekнем svog dela, on će postati anonimni leš, jedan manje u Partiji. (Auto se zaustavlja) Slučajno ubijen. Ubijen zbog jedne žene.

OLGA: Odlazi!

IGO: Čovek kao Oderer ne umire slučajno. On umire zbog svojih ideja, zbog svoje politike; on je odgovoran za svoju smrt. Ako pred svima priznam svoj zločin, ako ponovo uzmem ime Raskolnikov i ako pristanem da platim cenu koju treba platiti, onda će i on imati smrt koja mu pristaje. (Kucanje na vratima)

OLGA: Igo, ja...

IGO (idući prema vratima): Još ja, Olga, nisam ubio Oderera. Još nisam. Sada ću ubiti i njega i sebe zajedno s njim. (Ponovo kucanje.)

OLGA (viče): Odlazite! Odlazite! (Igo udarcem noge otvara vrata)

IGO (viče): Nisam upotrebljiv!

(Zavesa)